

WYROK SĄDU (ósma izba)

z dnia 13 lipca 2011 r.*

W sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07

ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, z siedzibą w Brukseli (Belgia), reprezentowana początkowo przez V. Turner oraz D. Mesa, a następnie przez O.W. Brouwera oraz J. Blockxa, adwokatów,

strona skarżąca w sprawie T-144/07,

ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, z siedzibą w Neuhausen auf den Fildern (Niemcy),

ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH, z siedzibą w Hamburgu (Niemcy),

reprezentowane początkowo przez U. Itzen oraz K. Blau-Hansen, a następnie przez U. Itzen, K. Blau-Hansen oraz S. Thomasa, a wreszcie przez K. Blau-Hansen oraz S. Thomasa, adwokatów,

strona skarżąca w sprawie T-147/07,

* Języki postępowania: niderlandzki i niemiecki.

ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl, z siedzibą w Howald (Luksemburg), reprezentowana przez K. Beckmann, S. Dethofa oraz U. Itzen, adwokatów,

strona skarżąca w sprawie T-148/07,

ThyssenKrupp Elevator AG, z siedzibą w Düsseldorf (Niemcy), reprezentowana przez T. Klose oraz J. Ziebarth, adwokatów,

strona skarżąca w sprawie T-149/07,

ThyssenKrupp AG, z siedzibą w Duisburgu (Niemcy), reprezentowana początkowo przez M. Klusmanna i S. Thomasa, adwokatów, a następnie przez M. Klusmanna,

strona skarżąca w sprawie T-150/07,

ThyssenKrupp Liften BV, z siedzibą w Krimpen aan den IJssel (Niderlandy), reprezentowana przez O. Brouwera oraz A. Stoffer, adwokatów,

strona skarżąca w sprawie T-154/07,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej w sprawach T-144/07 i T-154/07 przez A. Bouqueta oraz R. Sauera, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez F. Wijckmansa oraz F. Tuytschaevera, adwokatów, w sprawach T-147/07 i T-148/07 początkowo przez R. Sauera oraz O. Webera, a następnie przez R. Sauera oraz K. Mojzesowicz, działających w charakterze pełnomocników, oraz w sprawach T-149/07 i T-150/07 przez R. Sauera oraz K. Mojzesowicz, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana,

której przedmiotem jest wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji C(2007) 512 wersja ostateczna z dnia 21 lutego 2007 r. dotyczącej postępowania na mocy art. 81 [WE] (sprawa COMP/E-1/38.823 – Windy i schody ruchome) lub tytułem ewentualnym o obniżenie kwoty grzywny nałożonej na skarżące,

SĄD (ósma izba),

w składzie: E. Martins Ribeiro (sprawozdawca), prezes, N. Wahl i A. Dittrich, sędziowie,

sekretarz: K. Andová, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozpraw w dniach 3, 7 i 10 września 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Niniejsze sprawy dotyczą wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji C(2007) 512 wersja ostateczna z dnia 21 lutego 2007 r. dotyczącej postępowania na mocy art. 81 WE (sprawa COMP/E-1/38.823 – Windy i schody ruchome) (zwanej dalej „zaskarżoną decyzją”), której streszczenie zostało opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* z dnia 26 marca 2008 r. (Dz.U. C 75, s. 19) lub tytułem ewentualnym o obniżenie kwoty grzywien nałożonych na skarżących.
- 2 W zaskarżonej decyzji Komisja Wspólnot Europejskich stwierdziła, że następujące spółki naruszyły art. 81 WE:
 - Kone Belgium SA (zwana dalej „Kone w Belgii”), Kone GmbH (zwana dalej „Kone w Niemczech”), Kone Luxembourg Sàrl (zwana dalej „Kone w Luksemburgu”), Kone BV Liften en Roltrappen (zwana dalej „Kone w Niderlandach”) i Kone Oyj (zwana dalej „KC”) (zwane dalej, łącznie lub osobno, „Kone”);
 - Otis SA (zwana dalej „Otis w Belgii”), Otis GmbH & Co. OHG (zwana dalej „Otis w Niemczech”), General Technic-Otis Sàrl (zwana dalej „GTO”), General Technic Sàrl (zwana dalej „GT”), Otis BV (zwana dalej „Otis w Niderlandach”), Otis Elevator Company (zwana dalej „OEC”) i United Technologies Corporation (zwana dalej „UTC”) (zwane dalej, łącznie lub osobno, „Otis”);

- Schindler SA (zwana dalej „Schindler w Belgii”), Schindler Deutschland Holding GmbH (zwana dalej „Schindler w Niemczech”), Schindler Sàrl (zwana dalej „Schindler w Luksemburgu”), Schindler Liften BV (zwana dalej „Schindler w Niderlandach”) i Schindler Holding Ltd (zwana dalej „Schindler Holding”) (zwane dalej, łącznie lub osobno, „Schindler”);

- ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV (zwana dalej „TKLA”), ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (zwana dalej „TKA”), ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (zwana dalej „TKF”), ThyssenKrupp Elevator AG (zwana dalej „TKE”), ThyssenKrupp AG (zwana dalej „TKAG”), ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl (zwana dalej „TKAL”) i ThyssenKrupp Liften BV (zwana dalej „TKL”) (zwane dalej, łącznie lub osobno, „ThyssenKrupp”);

- Mitsubishi Elevator Europe BV (zwana dalej „MEE”).

- 3 Skarżące TKLA, TKA, TKF, TKAL, TKE, TKAG i TKL należą do grupy spółek ThyssenKrupp, która prowadzi działalność w zakresie wind, stali, przemysłu motoryzacyjnego, technologii i usług. Spółką dominującą w tej grupie jest spółka notowana na giełdzie TKAG. TKE jest spółką zależną kontrolowaną w 100% przez TKAG i jest wiodącą spółką w grupie w dziedzinie wind jako spółka holdingowa pośrednia (motywy 33–37 zaskarżonej decyzji).
- 4 ThyssenKrupp prowadzi działalność w zakresie schodów ruchomych i wind za pośrednictwem krajowych spółek zależnych. Są to między innymi TKLA w Belgii, TKA i TKF w Niemczech, TKAL w Luksemburgu i TKL w Niderlandach (motywy 33–37 zaskarżonej decyzji). W odróżnieniu od TKL, która nie jest spółką zależną TKE, pozostałe ww. spółki zależne są w 100%, kontrolowane bezpośrednio lub pośrednio przez TKE i TKAG.

Postępowanie administracyjne

1. Dochodzenie Komisji

- 5 Latem 2003 r. Komisji zostały przekazane informacje dotyczące możliwego wystąpienia kartelu pomiędzy czterema głównymi producentami europejskimi wind i schodów ruchomych, prowadzącymi działalność gospodarczą w Unii, a mianowicie Kone, Otis, Schindler i ThyssenKrupp (motywy 3, 91 zaskarżonej decyzji).

Belgia

- 6 Począwszy od dnia 28 stycznia 2004 r. oraz w marcu 2004 r., Komisja przeprowadziła kontrole na podstawie art. 14 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rady EWG nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r. – pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie art. 81 [WE] i 82 [WE] (Dz.U. 1962, 13, s. 204), w szczególności w lokalach spółek zależnych Kone, Otis, Schindler i ThyssenKrupp w Belgii (motywy 92, 93, 95, 97 zaskarżonej decyzji).
- 7 Wnioski na podstawie obwieszczenia Komisji w sprawie zwalniania z grzywien i zmniejszania grzywien w sprawach kartelowych (Dz.U. 2002, C 45, s. 3, zwanego dalej „obwieszczeniem w sprawie współpracy z 2002 r.”) zostały wniesione kolejno przez Kone, Otis, ThyssenKrupp i Schindler. Następnie wnioski te zostały uzupełnione przez te spółki (motywy 94, 96, 98, 103 zaskarżonej decyzji).

- 8 W dniu 29 czerwca 2004 r. warunkowe zwolnienie z grzywien zostało przyznane na rzecz Kone w zastosowaniu pkt 8 lit. b) owego obwieszczenia (motyw 99 zaskarżonej decyzji).
- 9 Między wrześniem a grudniem 2004 r., działając na podstawie art. 18 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 [WE] i 82 [WE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1), Komisja skierowała również do przedsiębiorstw, które dopuściły się naruszenia w Belgii, do wielu klientów w tym państwie członkowskim i do stowarzyszenia belgijskiego Agoria żądania przedstawienia informacji (motywy 101, 102 zaskarżonej decyzji).

Niemcy

- 10 Począwszy od 28 stycznia 2004 r. oraz w marcu 2004 r., zgodnie z art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 Komisja przeprowadziła kontrole między innymi w lokalach spółek zależnych Otis i ThyssenKrupp w Niemczech (motywy 104, 106 zaskarżonej decyzji).
- 11 W dniach 12 i 18 lutego 2004 r. Kone uzupełniła wniosek dotyczący Belgii, sporządzony w dniu 2 lutego 2004 r. na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., o informacje dotyczące Niemiec. Podobnie Otis w okresie pomiędzy marcem 2004 r. a lutym 2005 r. uzupełniła swój wniosek dotyczący Belgii o informacje dotyczące Niemiec. W dniu 25 listopada 2004 r. Schindler złożyła na podstawie tego obwieszczenia wniosek zawierający informacje dotyczące Niemiec, które zostały uzupełnione pomiędzy grudniem 2004 r. a lutym 2005 r. Wreszcie w grudniu 2005 r. ThyssenKrupp przekazała Komisji wniosek dotyczący Niemiec, również na podstawie wskazanego obwieszczenia (motywy 105, 107, 112, 114 zaskarżonej decyzji).

- 12 Pomiędzy wrześniem a listopadem 2004 r. Komisja skierowała również żądania przedstawienia informacji na podstawie art. 18 rozporządzenia nr 1/2003 do spółek biorących udział w naruszeniu w Niemczech, do kilku klientów w tym państwie członkowskim i do stowarzyszeń VDMA, VFA et VMA (motywy 110, 111, 113 zaskarżonej decyzji).

Luksemburg

- 13 W dniu 5 lutego 2004 r. Kone uzupełniła swój wniosek dotyczący Belgii sporządzony w dniu 2 lutego 2004 r. o informacje dotyczące Luksemburga. Otis i ThyssenKrupp złożyły w formie ustnej wnioski dotyczące Luksemburga na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Wniosek dotyczący Luksemburga sporządzony na podstawie wskazanego obwieszczenia złożyła także Schindler (motywy 115, 118, 119, 124 zaskarżonej decyzji).
- 14 W dniu 9 marca 2004 r. Komisja wszczęła na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 kontrole, w szczególności w lokalach spółek zależnych Schindler i ThyssenKrupp w Luksemburgu (motyw 116 zaskarżonej decyzji).
- 15 W dniu 29 czerwca 2004 r. warunkowe zwolnienie z grzywnien zostało przyznane na rzecz Kone w zastosowaniu pkt 8 lit. b) obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w odniesieniu do części wniosku, która dotyczyła Luksemburga (motyw 120 zaskarżonej decyzji).
- 16 We wrześniu i w październiku 2004 r. Komisja skierowała żądania przedstawienia informacji na podstawie art. 18 rozporządzenia nr 1/2003 do spółek biorących udział w naruszeniu w Luksemburgu, do kilku klientów w tym państwie członkowskim i do Fédération luxembourgeoise des ascensoristes (luksemburski związek przedsiębiorstw z zakresu wind) (motywy 122, 123 zaskarżonej decyzji).

Niderlandy

- 17 W marcu 2004 r. Otis złożyła wniosek na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w zakresie dotyczącym Niderlandów, który został następnie uzupełniony. W kwietniu 2004 r. wniosek na podstawie wskazanego obwieszczenia został sformułowany przez ThyssenKrupp, który również był kilkakrotnie uzupełniany. Wreszcie w dniu 19 lipca 2004 r. Kone uzupełniła wniosek z dnia 2 lutego 2004 r. dotyczący Belgii o informacje dotyczące Niderlandów (motywy 127, 129, 130 zaskarżonej decyzji).
- 18 W dniu 27 lipca 2004 r. warunkowe zwolnienie z grzywien zostało przyznane na rzecz Otis w zastosowaniu pkt 8 lit. a) wskazanego obwieszczenia (motyw 131 zaskarżonej decyzji).
- 19 W dniu 28 kwietnia 2004 r. Komisja wszczęła na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 kontrole, w szczególności w lokalach spółek zależnych Kone, Schindler, ThyssenKrupp i MEE w Niderlandach oraz w lokalach stowarzyszenia Boschduin (motyw 128 zaskarżonej decyzji).
- 20 We wrześniu 2004 r. Komisja skierowała żądania informacji na podstawie art. 18 rozporządzenia nr 1/2003 do spółek biorących udział w naruszeniu w Niderlandach, do kilku klientów w tym państwie członkowskim i do stowarzyszeń VLR i Boschduin (motywy 133, 134 zaskarżonej decyzji).

2. *Pismo w sprawie przedstawienia zarzutów*

- 21 W dniu 7 października 2005 r. Komisja wystosowała pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które zostało skierowane między innymi do spółek wskazanych w pkt 2 powyżej. Wszyscy adresaci pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedstawili swoje uwagi na piśmie w odpowiedzi na zarzuty postawione przez Komisję (motywy 135, 137 zaskarżonej decyzji).
- 22 Nie zostało przeprowadzone spotkanie wyjaśniające, ponieważ żaden z adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie przedstawił wniosku o wysłuchanie (motyw 138 zaskarżonej decyzji).

3. *Zaskarżona decyzja*

- 23 W dniu 21 lutego 2007 r. Komisja wydała zaskarżoną decyzję, w której stwierdziła, że spółki, do których decyzja ta została skierowana, brały udział w czterech jednolitych, złożonych i ciągłych naruszeniach art. 81 ust. 1 WE w czterech państwach członkowskich poprzez podział rynków między siebie, uzgadnianie lub koordynację udzielania zamówień publicznych i umów dotyczących sprzedaży, instalacji, obsługi i modernizacji wind i schodów ruchomych (motyw 2 zaskarżonej decyzji).
- 24 Co się tyczy adresatów zaskarżonych decyzji, Komisja stwierdziła, że inaczej niż w przypadku spółek zależnych omawianych przedsiębiorstw w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach, ich spółki dominujące powinny być uznane za odpowiedzialne solidarnie za naruszenie art. 81 WE, którego dopuściły się ich spółki zależne ze względu na fakt, że mogły one wywierać decydujący wpływ na ich politykę handlową w czasie trwania naruszenia, i że można założyć, iż skorzystały z tych

uprawnień (motywy 608, 615, 622, 627, 634–641 zaskarżonej decyzji). Spółki dominujące MEE nie zostały uznane za odpowiedzialne solidarnie za działania swoich spółek zależnych, ponieważ nie zdołano wykazać, że wywierały na nie decydujący wpływ (motyw 643 zaskarżonej decyzji).

- 25 Dla celów obliczenia kwoty grzywien Komisja zastosowała w zaskarżonej decyzji tryb postępowania wskazany w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 [EWWiS] (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwanych dalej „wytycznymi z 1998 r”). Zbadała ona również, czy i w jaki sposób omawiane przedsiębiorstwa spełniły wymogi określone w obwieszczeniu w sprawie współpracy z 2002 r.
- 26 Komisja zakwalifikowała naruszenia jako „bardzo poważne”, mając na uwadze ich charakter oraz fakt, że każde z nich obejmowało całe terytorium danego państwa członkowskiego (Belgia, Niemcy, Luksemburg lub Niderlandy), choć ich rzeczywisty wpływ na rynek nie mógł zostać określony (motyw 671 zaskarżonej decyzji).
- 27 Celem uwzględnienia rzeczywistych możliwości ekonomicznych omawianych przedsiębiorstw odnośnie do spowodowania znacznej szkody w zakresie konkurencji, Komisja dokonała dla każdego państwa członkowskiego podziału tych przedsiębiorstw na kilka kategorii wedle obrotów osiągniętych na rynku wind lub schodów ruchomych, w danym przypadku włącznie z usługami konserwacji i modernizacji (motywy 672, 673 zaskarżonej decyzji).
- 28 Co się tyczy kartelu w Belgii, Kone i Schindler zostały sklasyfikowane w pierwszej kategorii z ustaloną przy uwzględnieniu wagi naruszenia kwotą wyjściową grzywny w wysokości 40 000 000 EUR. Otis została sklasyfikowana w drugiej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 27 000 000 EUR. ThyssenKrupp została sklasyfikowana

w trzeciej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 16 500 000 EUR (motywy 674, 675 zaskarżonej decyzji). Do kwot wyjściowych grzywien zastosowany został mnożnik wynoszący 1,7 w przypadku Otis i mnożnik wynoszący 2 w przypadku ThyssenKrupp celem uwzględnienia ich rozmiarów i globalnych zasobów, w związku z czym kwoty wyjściowe nałożonych na nie grzywien zostały zwiększone odpowiednio do 45 900 000 EUR i do 33 000 000 EUR (motywy 690, 691 zaskarżonej decyzji). Ponieważ naruszenie trwało siedem lat i osiem miesięcy (od dnia 9 maja 1996 r. do dnia 29 stycznia 2004 r.), Komisja zwiększyła kwotę wyjściową grzywny w przypadku zainteresowanych przedsiębiorstw o 75%. Kwoty wyjściowe grzywny zostały wobec tego określone w wysokości 70 000 000 EUR w przypadku Kone, 80 325 000 EUR w przypadku Otis, 70 000 000 EUR w przypadku Schindler i 57 750 000 EUR w przypadku ThyssenKrupp (motywy 692, 696 zaskarżonej decyzji). Komisja uznała, że ThyssenKrupp powinna zostać uznana za przedsiębiorstwo powracające do naruszenia, i zwiększyła kwotę jej grzywny o 50%, biorąc pod uwagę tę okoliczność obciążającą (motywy 697, 698, 708–710 zaskarżonej decyzji). W przypadku omawianych przedsiębiorstw nie przyjęto wystąpienia żadnej okoliczności łagodzącej (motywy 733, 734, 749, 750, 753–755 zaskarżonej decyzji). Na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Kone skorzystała z pełnego zwolnienia z grzywien. Otis skorzystała, po pierwsze, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 40% w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret pierwsze wskazanego obwieszczenia, i po drugie, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. ThyssenKrupp skorzystała, po pierwsze, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 20% w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret drugie wskazanego obwieszczenia, i po drugie, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. Schindler skorzystała ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. (motywy 760–777 zaskarżonej decyzji).

29 Co się tyczy kartelu w Niemczech, Kone, Otis i ThyssenKrupp zostały sklasyfikowane w pierwszej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 70 000 000 EUR. Schindler została sklasyfikowana w drugiej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 17 000 000 EUR (motywy 676–679 zaskarżonej decyzji). Do kwot wyjściowych grzywien zastosowany został mnożnik wynoszący 1,7 w przypadku Otis i mnożnik wynoszący 2 w przypadku ThyssenKrupp celem uwzględnienia ich rozmiarów

i globalnych zasobów, w związku z czym kwoty wyjściowe nałożonych na nie grzywien zostały zwiększone odpowiednio do 119 000 000 EUR i do 140 000 000 EUR (motywy 690, 691 zaskarżonej decyzji). W związku z tym, że naruszenie popełnione przez Kone, Otis i ThyssenKrupp trwało osiem lat i cztery miesiące (od dnia 1 sierpnia 1995 r. do dnia 5 grudnia 2003 r.), Komisja zwiększyła kwotę wyjściową grzywny w przypadku tych przedsiębiorstw o 80%. Ponieważ naruszenie popełnione przez Schindler trwało pięć lat i cztery miesiące (od dnia 1 sierpnia 1995 r. do dnia 6 grudnia 2000 r.), Komisja zwiększyła kwotę wyjściową grzywny w przypadku tego przedsiębiorstwa o 50%. Kwoty wyjściowe grzywny zostały wobec tego zwiększone do 126 000 000 EUR w przypadku Kone, do 214 200 000 EUR w przypadku Otis, do 25 500 000 EUR w przypadku Schindler i do 252 000 000 EUR w przypadku ThyssenKrupp (motywy 693, 696 zaskarżonej decyzji). Komisja uznała, że ThyssenKrupp powinna zostać uznana za przedsiębiorstwo powracające do naruszenia, i zwiększyła kwotę jej grzywny o 50%, biorąc pod uwagę tę okoliczność obciążającą (motywy 697–707 zaskarżonej decyzji). W przypadku omawianych przedsiębiorstw nie przyjęto wystąpienia żadnej okoliczności łagodzącej (motywy 727–729, 735, 736, 742–744, 749, 750, 753–755 zaskarżonej decyzji). Kone skorzystała, po pierwsze, z maksymalnego zmniejszenia w wysokości 50% kwoty grzywny przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret pierwsze obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., i po drugie, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. Otis skorzystała, po pierwsze, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 25% w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret drugie wskazanego obwieszczenia, i po drugie, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. Schindler skorzystała, po pierwsze, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 15% w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret trzecie wskazanego obwieszczenia, i po drugie, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. ThyssenKrupp skorzystała ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych (motywy 778–813 zaskarżonej decyzji).

30 Co się tyczy kartelu w Luksemburgu, Otis i Schindler zostały sklasyfikowane w pierwszej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 10 000 000 EUR. Kone i ThyssenKrupp zostały sklasyfikowane w drugiej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 2 500 000 EUR (motywy 680–683 zaskarżonej decyzji). Do kwot wyjściowych

grzywien zastosowany został mnożnik wynoszący 1,7 w przypadku Otis i mnożnik wynoszący 2 w przypadku ThyssenKrupp celem uwzględnienia ich rozmiarów i globalnych zasobów, w związku z czym kwoty wyjściowe nałożonych na nie grzywien zostały zwiększone odpowiednio do 17 000 000 EUR i do 5 000 000 EUR (motywy 690, 691 zaskarżonej decyzji). Ponieważ naruszenie trwało osiem lat i trzy miesiące (od dnia 7 grudnia 1995 r. do dnia 9 marca 2004 r.), Komisja zwiększyła kwotę wyjściową grzywny w przypadku tych przedsiębiorstw o 80%. Kwoty wyjściowe grzywny zostały wobec tego zwiększone do 4 500 000 EUR w przypadku Kone, do 30 600 000 EUR w przypadku Otis, do 18 000 000 EUR w przypadku Schindler i do 9 000 000 EUR w przypadku ThyssenKrupp (motywy 694, 696 zaskarżonej decyzji). Komisja uznała, że ThyssenKrupp powinna zostać uznana za przedsiębiorstwo powracające do naruszenia, i zwiększyła kwotę jej grzywny o 50%, biorąc pod uwagę tę okoliczność obciążającą (motywy 697, 698, 711–714 zaskarżonej decyzji). W przypadku omawianych przedsiębiorstw nie przyjęto wystąpienia żadnej okoliczności łagodzącej (motywy 730, 749, 750 i 753–755 zaskarżonej decyzji). Na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Kone skorzystała z pełnego zwolnienia z grzywien. Otis skorzystała, po pierwsze, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 40% w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret pierwszego wskazanego obwieszczenia, i po drugie, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. Schindler i ThyssenKrupp skorzystały jedynie ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych (motywy 814–835 zaskarżonej decyzji).

³¹ Co się tyczy kartelu w Niderlandach, Kone została sklasyfikowana w pierwszej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 55 000 000 EUR. Otis została sklasyfikowana w drugiej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 41 000 000 EUR. Schindler została sklasyfikowana w trzeciej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 24 500 000 EUR. ThyssenKrupp i MEE zostały sklasyfikowane w czwartej kategorii z kwotą wyjściową grzywny w wysokości 8 500 000 EUR (motywy 684, 685 zaskarżonej decyzji). Do kwot wyjściowych grzywien zastosowany został mnożnik wynoszący 1,7 w przypadku Otis i mnożnik wynoszący 2 w przypadku ThyssenKrupp celem uwzględnienia ich rozmiarów i globalnych zasobów, w związku z czym kwoty wyjściowe nałożonych na nie grzywien zostały zwiększone odpowiednio do

69 700 000 EUR i do 17 000 000 EUR (motywy 690, 691 zaskarżonej decyzji). W związku z tym, że naruszenie popełnione przez Otis i ThyssenKrupp trwało pięć lat i dziesięć miesięcy (od dnia 15 kwietnia 1998 r. do dnia 5 marca 2004 r.), Komisja zwiększyła kwotę wyjściową grzywny w przypadku tych przedsiębiorstw o 55%. Ponieważ naruszenie popełnione przez Kone i Schindler trwało cztery lata i dziewięć miesięcy (od dnia 1 czerwca 1999 r. do dnia 5 marca 2004 r.), Komisja zwiększyła kwotę wyjściową grzywny w przypadku tych przedsiębiorstw o 45%. Ponieważ naruszenie popełnione przez MEE trwało cztery lata i jeden miesiąc (od dnia 11 stycznia 2000 r. do dnia 5 marca 2004 r.), Komisja zwiększyła kwotę wyjściową grzywny w przypadku tego przedsiębiorstwa o 40%. Kwoty wyjściowe grzywny zostały wobec tego zwiększone do 79 750 000 EUR w przypadku Kone, do 108 035 000 EUR w przypadku Otis, do 35 525 000 EUR w przypadku Schindler, do 26 350 000 EUR w przypadku ThyssenKrupp i do 11 900 000 EUR w przypadku MEE (motywy 695, 696 zaskarżonej decyzji). Komisja uznała, że ThyssenKrupp powinna zostać uznana za przedsiębiorstwo powracające do naruszenia, i zwiększyła kwotę jej grzywny o 50%, biorąc pod uwagę tę okoliczność obciążającą (motywy 697, 698, 715–720 zaskarżonej decyzji). W przypadku omawianych przedsiębiorstw nie przyjęto wystąpienia żadnej okoliczności łagodzącej (motywy 724–726, 731, 732, 737, 739–741, 745–748, 751–755 zaskarżonej decyzji). Na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Otis skorzystała z pełnego zwolnienia z grzywien. ThyssenKrupp skorzystała, po pierwsze, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 40% w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret pierwsze wskazanego obwieszczenia, i po drugie, ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych. Schindler i MEE skorzystały ze zmniejszenia kwoty grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych (motywy 836–855 zaskarżonej decyzji).

32 Sentencja zaskarżonej decyzji ma następujące brzmienie:

„Artykuł 1

1. W zakresie dotyczącym Belgii, poprzez regularne i kolektywne uzgodnienia dokonywane we wskazanych poniżej okresach w ramach porozumień i uzgodnionych

praktyk na poziomie krajowym celem podziału rynku, rozdzielenia między sobą zamówień publicznych, a także prywatnych i innych umów zgodnie z wcześniej ustalonymi udziałami w rynku sprzedaży i obsługi oraz celem zaniechania konkutowania między sobą w zakresie umów obsługi i modernizacji w dziedzinie wind i schodów ruchomych, następujące przedsiębiorstwa naruszyły art. 81 [WE]:

- Kone: [KC] i [Kone w Belgii]: od dnia 9 maja 1996 r. do dnia 29 stycznia 2004 r.;
- Otis: [UTC], [OEC] i [Otis w Belgii]: od dnia 9 maja 1996 r. do dnia 29 stycznia 2004 r.;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Belgii]: od dnia 9 maja 1996 r. do dnia 29 stycznia 2004 r.; oraz
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] i [TKLA]: od dnia 9 maja 1996 r. do dnia 29 stycznia 2004 r.

2. W zakresie dotyczącym Niemiec, poprzez regularne i kolektywne uzgodnienia dokonywane we wskazanych poniżej okresach w ramach porozumień i uzgodnionych praktyk na poziomie krajowym celem podziału rynku, rozdzielenia między sobą zamówień publicznych, a także prywatnych i innych umów zgodnie z wcześniej ustalonymi udziałami w rynku sprzedaży i obsługi w dziedzinie wind i schodów ruchomych, następujące przedsiębiorstwa naruszyły art. 81 [WE]:

- Kone: [KC] i [Kone w Niemczech]: od dnia 1 sierpnia 1995 r. do dnia 5 grudnia 2003 r.;

- Otis: [UTC], [OEC] i [Otis w Niemczech]: od dnia 1 sierpnia 1995 r. do dnia 5 grudnia 2003 r.;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Niemczech]: od dnia 1 sierpnia 1995 r. do dnia 6 grudnia 2000 r.; oraz
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] i [TKF]: od dnia 1 sierpnia 1995 r. do dnia 5 grudnia 2003 r.

3. W zakresie dotyczącym Luksemburga, poprzez regularne i kolektywne uzgodnienia dokonywane we wskazanych poniżej okresach w ramach porozumień i uzgodnionych praktyk na poziomie krajowym celem podziału rynku, rozdzielania między sobą zamówień publicznych, a także prywatnych i innych umów zgodnie z wcześniej ustalonymi udziałami w rynku sprzedaży i obsługi oraz celem zaniechania konkurencji między sobą w zakresie umów obsługi i modernizacji w dziedzinie wind i schodów ruchomych, następujące przedsiębiorstwa naruszyły art. 81 [WE]:

- Kone: [KC] i [Kone w Luksemburgu]: od dnia 7 grudnia 1995 r. do dnia 29 stycznia 2004 r.;
- Otis: [UTC], [OEC], [Otis w Belgii], [GTO] i [GT]: od dnia 7 grudnia 1995 r. do dnia 9 marca 2004 r.;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Luksemburgu]: od dnia 7 grudnia 1995 r. do dnia 9 marca 2004 r.;
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] i [TKAL]: od dnia 7 grudnia 1995 r. do dnia 9 marca 2004 r.

4. W zakresie dotyczącym Niderlandów, poprzez regularne i kolektywne uzgodnienia dokonywane we wskazanych poniżej okresach w ramach porozumień i uzgodnionych praktyk na poziomie krajowym celem podziału rynku, rozdzielenia między sobą zamówień publicznych, a także prywatnych i innych umów zgodnie z wcześniej ustalonymi udziałami w rynku sprzedaży i obsługi oraz celem zaniechania konkutowania między sobą w zakresie umów obsługi i modernizacji w dziedzinie wind i schodów ruchomych, następujące przedsiębiorstwa naruszyły art. 81 [WE]:

- Kone: [KC] i [Kone w Niderlandach]: od dnia 1 czerwca 1999 r. do dnia 5 marca 2004 r.;
- Otis: [UTC], [OEC] i [Otis w Niderlandach]: od dnia 15 kwietnia 1998 r. do dnia 5 marca 2004 r.;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Niderlandach]: od dnia 1 czerwca 1999 r. do dnia 5 marca 2004 r.;
- ThyssenKrupp: [TKAG] i [TKL]: od dnia 15 kwietnia 1998 r. do dnia 5 marca 2004 r.; oraz
- [MEE]: od dnia 11 stycznia 2000 r. do dnia 5 marca 2004 r.

Artykuł 2

1. W związku z naruszeniami popełnionymi w Belgii, wskazanymi w art. 1 ust. 1, nałożone zostają następujące kary:

- Kone: [KC] i [Kone w Belgii], solidarnie: 0 EUR;

- Otis: [UTC], [OEC] i [Otis w Belgii], solidarnie: 47 713 050 EUR;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Belgii], solidarnie: 69 300 000 EUR;
oraz
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] i [TKLA], solidarnie: 68 607 000 EUR.

2. W związku z naruszeniami popełnionymi w Niemczech, wskazanymi w art. 1 ust. 2, nałożone zostają następujące kary:

- Kone: [KC] i [Kone w Niemczech], solidarnie: 62 370 000 EUR;
- Otis: [UTC], [OEC] i [Otis w Niemczech], solidarnie: 159 043 500 EUR;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Niemczech], solidarnie: 21 458 250 EUR; oraz
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] i [TKF], solidarnie: 374 220 000 EUR.

3. W związku z naruszeniami popełnionymi w Luksemburgu, wskazanymi w art. 1 ust. 3, nałożone zostają następujące kary:

- Kone: [KC] i [Kone w Luksemburgu], solidarnie: 0 EUR;
- Otis: [UTC], [OEC] i [Otis w Belgii], [GTO] i [GT] solidarnie: 18 176 400 EUR;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Luksemburgu], solidarnie: 17 820 000 EUR; oraz
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE] i [TKAL], solidarnie: 13 365 000 EUR.

4. W związku z naruszeniami popełnionymi w Niderlandach, wskazanymi w art. 1 ust. 4, nałożone zostają następujące kary:

- Kone: [KC] i [Kone w Niderlandach], solidarnie: 79 750 000 EUR;
- Otis: [UTC], [OEC] i [Otis w Niderlandach], solidarnie: 0 EUR;
- Schindler: Schindler Holding [...] i [Schindler w Niderlandach], solidarnie: 35 169 750 EUR;

— ThyssenKrupp: [TKAG] i [TKL], solidarnie: 23 477 850 EUR; oraz

— [MEE]: 1 841 400 EUR.

[...]”.

Przebieg postępowania i żądania stron

- ³³ Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 7 maja 2007 r. (w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07) oraz w dniu 8 maja 2007 (w sprawie T-154/07) skarżące wniosły niniejszą skargę.
- ³⁴ Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (ósma izba) postanowił otworzyć procedurę ustną i w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 swojego regulaminu postępowania przedstawił skarżącym pytanie na piśmie i zażądał przedstawienia przez strony dokumentów. Strony podporządkowały się temu w wyznaczonym terminie.
- ³⁵ Na rozprawie w dniu 3, 7 i 10 września 2009 r. wysłuchane zostały wystąpienia stron w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 oraz T-154/07 i ich odpowiedzi na pytania Sądu. Następnie postępowanie ustne w sprawach T-144/07 i T-148/07 zostało zamknięte.

- 36 Na żądanie zgłoszone przez Sąd na rozprawach skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 dostarczyły pewne dokumenty.
- 37 Pismem z dnia 14 i 15 września 2009 r. skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 złożyły w sekretariacie „corrigendum” dotyczące wniesionego przez nie zarzutu opartego na błędnym stwierdzeniu powrotu do naruszenia.
- 38 Postanowieniem z dnia 20 października 2009 r. wznowione zostało postępowanie ustne w sprawach T-144/07 i T-148/07.
- 39 „Corrigenda” skarżących zostały włączone do akt w sprawach wskazanych w pkt 37 powyżej. Komisja przedstawiła uwagi na temat corrigend, a w szczególności podniosła zarzut ich niedopuszczalności. Skarżące przedstawiły swoje uwagi w tym względzie i następnie postępowanie ustne w tych sprawach zostało zamknięte.
- 40 Wysłuchawszy strony na okoliczność połączenia spraw w trakcie rozprawy, Sąd zarządził na podstawie art. 50 regulaminu połączenie niniejszych spraw do celów wydania wyroku.
- 41 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 wnoszą do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim ich dotyczy;

— tytułem żądania ewentualnego obniżenia wysokości nałożonej grzywny;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

⁴² W każdej sprawie Komisja wnosi do Sądu o:

— oddalenie skargi;

— obciążenie skarżących kosztami postępowania.

Co do istoty

1. Uwagi wstępne

⁴³ Skargi wniesione przez skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 mają dwa cele, a mianowicie: tytułem żądania głównego stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji i tytułem żądania ewentualnego zwolnienie z grzywien albo obniżenie kwoty grzywien nałożonych na skarżące.

44 Na poparcie skargi skarżące podniosły dziesięć zarzutów. Dwa pierwsze zarzuty dotyczące odpowiednio braku właściwości Komisji oraz niewłaściwego stwierdzenia odpowiedzialności solidarnej za naruszenie wynikają z żądania stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji.

45 Osiem pozostałych zarzutów podniesionych przez skarżące dotyczy ustalenia kwoty grzywny i wynikają one z żądania zwolnienia z grzywny albo obniżenia ich kwoty. Zarzut pierwszy podniesiony przez skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 dotyczy naruszenia zasady non bis in idem. Zarzut drugi podniesiony przez skarżące w sprawach T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 dotyczy naruszenia wytycznych z 1998 r. oraz naruszenia zasad proporcjonalności, równego traktowania oraz prawa do obrony w odniesieniu do ustalania kwot wyjściowych grzywny w zależności od wagi naruszenia. Zarzut trzeci podniesiony przez wszystkie skarżące dotyczy naruszenia wytycznych z 1998 r., naruszenia zasady proporcjonalności, naruszenia art. 253 WE oraz naruszenia zasady równego traktowania w odniesieniu do zastosowania mnożnika grupowego w ramach uwzględnienia celu odstraszającego przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywny. Zarzut czwarty podniesiony przez wszystkie skarżące dotyczy naruszenia wytycznych z 1998 r., naruszenia zasad proporcjonalności i prawa do obrony w odniesieniu do zwiększenia podstawowej kwoty grzywny o 50% z uwagi na stwierdzenie powrotu do naruszenia. Podniesiony przez wszystkie skarżące zarzut piąty dotyczy naruszenia obwieszczenia o współpracy z 2002 r., naruszenia zasad ochrony uzasadnionych oczekiwań oraz równego traktowania w odniesieniu do oceny współpracy. Zarzut szósty podniesiony przez wszystkie skarżące dotyczy naruszenia zasad ochrony uzasadnionych oczekiwań, równego traktowania, proporcjonalności i dobrej administracji przy ustalaniu kwoty obniżenia grzywny przyznanego przyznanego w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Zarzut siódmy podniesiony przez wszystkie skarżące dotyczy naruszenia art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. Wreszcie zarzut ósmy podniesiony przez skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 dotyczy naruszenia zasady proporcjonalności w odniesieniu do obliczenia ostatecznej kwoty grzywny.

2. *W przedmiocie żądania stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji*

W przedmiocie zarzutu dotyczącego braku właściwości Komisji

- ⁴⁶ Niniejszy zarzut dzieli się na dwie części. Część pierwsza dotyczy naruszenia art. 81 ust. 1 WE poprzez to, że omawiane kartele nie wpływają na handel między państwami członkowskimi. Część druga zarzutu przedstawiona tytułem żądania ewentualnego dotyczy naruszeń rozporządzenia nr 1/2003, obwieszczenia Komisji w sprawie współpracy w ramach sieci organów ochrony konkurencji (Dz.U. 2004, C 101, s. 43, zwanego dalej „obwieszczeniem w sprawie współpracy w ramach sieci”) oraz zasad równego traktowania i uzasadnionych oczekiwań poprzez to, że Komisja powinna była pozostawić ściganie naruszeń właściwym organom krajowym.

W przedmiocie części pierwszej dotyczącej naruszenia art. 81 ust. 1 WE poprzez to, że omawiane kartele nie wpływają na handel między państwami członkowskimi

- ⁴⁷ W motywie 602 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że „stosowanie i wprowadzanie w życie przez czterech głównych producentów wind i schodów ruchomych (także przez [MEE] w przypadku Niderlandów) systemu przydziału projektów w każdym z tych państw członkowskich z uwagi na politykę odsyłania w tych państwach mogło spowodować zwrot kierunku, w którym normalnie przepływy handlowe podążałyby, gdyby system ten nie został wprowadzony” [tłumaczenie nieoficjalne podobne jak inne cytaty z tej decyzji]. W tym względzie Komisja opiera się na następujących stwierdzeniach.

- 48 Po pierwsze, Komisja stwierdza, że „niektóre transakcje transgraniczne dotyczące sprzedaży oraz instalacji wind i schodów ruchomych, a także świadczenia usług konserwacyjnych i modernizacyjnych miały miejsce na terytorium Unii” (motyw 86 zaskarżonej decyzji; zob. także motyw 596 zaskarżonej decyzji).
- 49 Zdaniem Komisji w aktach sprawy „znajduje się kilka przykładów wymiany transgranicznej, w której uczestniczą głównie MŚP, ale także przynajmniej jedno duże przedsiębiorstwo [MEE, które] poprzez swoją spółkę zależną w Niderlandach obsługuje również rynek belgijski” (motyw 87 zaskarżonej decyzji). Ponadto Komisja stwierdza, że „czterech głównych producentów odpowiada czasami na zaproszenia do składania ofert transgranicznych na terytorium Unii Europejskiej” (motyw 88 zaskarżonej decyzji; zob. również motyw 78 zaskarżonej decyzji). Zdaniem Komisji „klienci mają coraz większą tendencję do zaopatrywania się poza granicami państwowymi” (motyw 596 zaskarżonej decyzji).
- 50 Ponadto zdaniem Komisji istnieje „tendencja, że duże przedsiębiorstwa (koncerny międzynarodowe) i grupy przedsiębiorstw obecne w kilku państwach członkowskich, takie jak międzynarodowe sieci hotelowe, preferują zawierać umowy obejmujące kilka państw członkowskich” (motyw 89 zaskarżonej decyzji).
- 51 Po drugie, Komisja nawiązuje do polityki odsyłania uprawianej przez czterech największych producentów wind i schodów ruchomych w Europie. Zdaniem Komisji „liczba transakcji transgranicznych byłaby większa, gdyby [wskazani] [...] producenci [...] nie stosowali celowej polityki polegającej na odrzucaniu prawie wszystkich ofert cenowych transakcji transgranicznych i na kierowaniu klientów do krajowych spółek zależnych” (motyw 90 zaskarżonej decyzji; zob. także motyw 596 zaskarżonej decyzji).

52 Po trzecie, Komisja w ramach dokonanej oceny prawnej podkreśliła, że „fakt, iż kartel horyzontalny obejmuje tylko jedno państwo członkowskie, nie oznacza, że nielegalne porozumienia nie mogą oddziaływać na handel pomiędzy państwami członkowskimi” (motyw 595 zaskarżonej decyzji). Komisja przypomina poza tym, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem „oddziaływanie porozumienia na handel pomiędzy państwami członkowskimi należy oceniać w szczególności przy uwzględnieniu pozycji oraz znaczenia stron na rynku rozpatrywanych produktów [wyrok Trybunału z dnia 28 kwietnia 1998 r. w sprawie C-306/96 Javico, Rec. s. I-1983, pkt 17]” [nieoficjalne tłumaczenie fragmentu wyroku] (motyw 600 zaskarżonej decyzji). Komisja podnosi także, że „[mając na uwadze] wysokie obroty osiągane przez czterech głównych producentów wind i schodów ruchomych w ramach sprzedaży, instalacji, konserwacji oraz modernizacji wind i schodów ruchomych oraz zważywszy, że w powiązaniu z polityką odsyłania ustanowili oni i wdrażali system przydziału projektów, który obejmował odpowiednio całe terytorium Belgii, Luksemburga, Niemiec i Niderlandów, należy uznać, że stanowiło to przeszkodę dla przedsiębiorstw zagranicznych w sprzedaży swoich produktów i usług w tych państwach, gdyż musiały one przeciwstawiać się grupie producentów, którzy łącznie stanowili większą część podaży na rynku” (motyw 600 zaskarżonej decyzji).

53 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 zasadniczo twierdzą, że naruszenia nie oddziaływały znacząco na handel pomiędzy państwami członkowskimi w taki sposób, żeby stanowić naruszenie art. 81 WE.

54 I tak, jak wynika z brzmienia art. 81 WE i 82 WE, aby przepisy wspólnotowe dotyczące konkurencji miały zastosowanie do porozumienia lub praktyki stanowiącej nadużycie, konieczne jest, żeby mogły one wpływać na handel między państwami członkowskimi (wyrok Trybunału z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawach połączonych od C-295/04 do C-298/04 Manfredi i in., Zb.Orz. s. I-6619, pkt 40).

- 55 Wykładnia i zastosowanie tej przesłanki dotyczącej skutków dla handlu między państwami członkowskimi muszą za punkt wyjścia przyjąć cel tej przesłanki, jakim jest określenie – w zakresie prawa regulującego konkurencję – zakresu obowiązywania prawa Unii względem prawa państw członkowskich. Prawo Unii obejmuje zatem każdy kartel i każdą praktykę, które są w stanie zakłócić swobodę handlu między państwami członkowskimi w taki sposób, że mogłyby zagrozić realizacji celów jednolitego rynku między państwami członkowskimi, w szczególności poprzez podział rynków krajowych lub zmianę struktury konkurencji na wspólnym rynku (ww. w pkt 54 wyrok w sprawie Manfredi i in., pkt 41; wyroki: z dnia 23 listopada 2006 r. w sprawie C-238/05 Asnef-Equifax i Administración del Estado, Zb.Orz. s. I-11125, pkt 33; z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawie C-407/04 Dalmine przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-829, pkt 89).
- 56 Aby decyzja, porozumienie lub praktyka były w stanie wpłynąć na handel między państwami członkowskimi, muszą one pozwolić – na podstawie całokształtu okoliczności prawnych lub faktycznych – na przewidzenie z wystarczającym stopniem prawdopodobieństwa, że mogą one wywrzeć wpływ bezpośredni lub pośredni, rzeczywisty lub potencjalny na przepływy handlowe między państwami członkowskimi i to w taki sposób, iż budzą obawy, że mogą one przeszkodzić w realizacji jednolitego rynku między państwami członkowskimi. Ponadto konieczne jest, by wpływ ten nie był nieznaczny (ww. w pkt 52 wyrok w sprawie Javico, pkt 16; wyrok z dnia 21 stycznia 1999 r. w sprawach połączonych C-215/96 i C-216/96 Bagnasco i in., Rec. s. I-135, pkt 47; ww. w pkt 54 wyrok w sprawie Manfredi i in., pkt 42; ww. w pkt 55 wyroki: w sprawie Asnef-Equifax i Administración del Estado, pkt 34; w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 90).
- 57 Tak więc wpływ na wewnątrzwspólnotową wymianę handlową wynika w zasadzie ze spełnienia kilku przesłanek, z których każda z osobna niekoniecznie byłaby rozstrzygająca (ww. w pkt 56 wyrok w sprawie Bagnasco i in., pkt 47; ww. w pkt 54 wyrok w sprawie Manfredi i in., pkt 43; ww. w pkt 55 wyrok w sprawie Asnef-Equifax i Administración del Estado, pkt 35).

- 58 Zdaniem skarżących naruszenia, o których mówi art. 1 zaskarżonej decyzji, nie oddziałują na handel pomiędzy państwami członkowskimi, gdyż czynności w zakresie wind i schodów ruchomych organizowane są na poziomie krajowym, a nawet lokalnym z uwagi na to, że zwłaszcza instalacje oraz konserwacja wind i schodów ruchomych są wykonywane przez doświadczonych specjalistów jedynie na poziomie lokalnym ze względów rentowności ekonomicznej, konieczności zachowania terminów szybkiej interwencji oraz istnienia uregulowań krajowych. Transakcje między-państwowe są zatem wyjątkami. Sama Komisja uznała, że były to kartele w obrębie jednego państwa.
- 59 Należy stwierdzić, że skarżące nie kwestionują, że cztery kartele stwierdzone w art. 1 zaskarżonej decyzji obejmują całe terytorium Belgii, Niemiec, Luksemburga i Niderlandów (motywy 595, 600 zaskarżonej decyzji).
- 60 Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że skutkiem kartelu rozciągającego się na całe terytorium danego państwa członkowskiego jest, z samej jego istoty, umacnianie podziałów rynków na poziomie krajowym, a tym samym utrudnianie wzajemnej penetracji gospodarczej, której ma służyć traktat (wyroki Trybunału: z dnia 17 października 1972 r. w sprawie 8/72 Vereeniging van Cementhandelaren przeciwko Komisji, Rec. s. 977, pkt 29; z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie C-309/99 Wouters i in., Rec. s. I-1577, pkt 95; ww. w pkt 54 w sprawie Manfredi i in., pkt 45; ww. w pkt 55 w sprawie Asnef-Equifax i Administración del Estado, pkt 37; wyroki Sądu: z dnia 22 października 1997 r. w sprawach połączonych T-213/95 i T-18/96 SCK i FNK przeciwko Komisji, Rec. s. II-1739, pkt 179; z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawach połączonych od T-259/02 do T-264/02 i T-271/02 Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5169, pkt 180).
- 61 Z orzecznictwa tego wynika, że istnieje co najmniej mocne domniemanie, że praktyka ograniczająca konkurencję, stosowana na całym terytorium określonego państwa członkowskiego, jest w stanie przyczynić się do podziału rynków i wpłynąć

na wewnątrzwspólnotową wymianę handlową. To domniemanie może być obalone tylko wówczas, kiedy analiza cech charakterystycznych porozumienia i warunków gospodarczych, w jakich zostało zawarte, wykaże sytuację przeciwną (ww. w pkt 60 wyrok w sprawie Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji, pkt 181).

⁶² Na wstępie należy podnieść, że wbrew twierdzeniu skarżących w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 celem stwierdzenia w zaskarżonej decyzji, że kartele mogą oddziaływać na handel pomiędzy państwami członkowskimi w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE, Komisja nie tylko oparła się na wspomnianym orzecznictwie. Z pkt 47–52 powyżej wynika bowiem, że Komisja w swojej decyzji oparła się także na istnieniu konkretnych transakcji transgranicznych dotyczących sprzedaży i instalacji wind i schodów ruchomych oraz na świadczeniu usług konserwacyjnych i modernizacyjnych, w których uczestniczyli w szczególności czterej główni producenci wymienieni w zaskarżonej decyzji (motywy 87, 88, 596 zaskarżonej decyzji).

⁶³ Następnie należy stwierdzić, że argumenty skarżących dotyczące szczególnych cech właściwego rynku, które wskazują na jego charakter krajowy, a nawet lokalny, nie oddziałują na moc dowodową dokumentów powołanych w zaskarżonej decyzji (motywy 88, 90 zaskarżonej decyzji), które potwierdzają istnienie wymiany handlowej pomiędzy państwami członkowskimi na rynku omawianym w zaskarżonej decyzji. Podobnie jest w odniesieniu do argumentów dotyczących wyjątkowego charakteru transakcji międzypaństwowych, które kwestionują jedynie znaczący charakter wpływu na handel pomiędzy państwami członkowskimi, nie zaś istnienie samego handlu.

⁶⁴ Wreszcie jak wynika z zaskarżonej decyzji, sama polityka odsyłania praktykowana przez Kone, Otis, Schindler i ThyssenKrupp „wskazuje, że klientom opłaca się

korzystać z usług dostawców poza granicami kraju” (motyw 596 zaskarżonej decyzji). Ponadto Komisja podniosła w szczególności udział przedsiębiorstw zagranicznych w przetargach krajowych (motyw 78 zaskarżonej decyzji), a także istnienie przetargów międzynarodowych (motyw 89 zaskarżonej decyzji). Można się zgodzić z twierdzeniem Komisji z motywu 90 zaskarżonej decyzji, że liczba transakcji transgranicznych byłaby większa, gdyby czterej ww. najwięksi producenci nie stosowali celowej polityki polegającej na odrzucaniu prawie wszystkich ofert transakcji transgranicznych i gdyby nie odsyłali oni klientów do krajowych spółek zależnych.

⁶⁵ W tym względzie należy odrzucić argument skarżących, zgodnie z którym polityka odsyłania wynika z charakteru prowadzonej działalności. Argumentowi temu zaprzecza bowiem samo istnienie konkretnych transakcji transgranicznych na właściwym rynku.

⁶⁶ W konsekwencji należy stwierdzić, że Komisja mogła słusznie uznać na podstawie ustaleń stanu faktycznego dokonanych w punktach powyżej i zgodnie z utrwalonym orzecnictwem (zob. pkt 60 powyżej), że kartele, których dotyczy art. 1 zaskarżonej decyzji, mogą oddziaływać na handel pomiędzy państwami członkowskimi.

⁶⁷ Co się tyczy kwestii uznania takiego oddziaływania za znaczące, należy przypomnieć, że oddziaływanie porozumienia lub uzgodnionej praktyki na handel pomiędzy państwami członkowskimi należy oceniać, uwzględniając w szczególności pozycję oraz znaczenie stron na rynku rozpatrywanych produktów (wyroki Trybunału: z dnia 10 lipca 1980 r. w sprawie 99/79 Lancôme i Cosparfrance Nederland, Rec. s. 2511,

pkt 24; ww. w pkt 52 w sprawie Javico, pkt 17; wyrok Sądu z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie T-77/92 Parker Pen przeciwko Komisji, Rec. s. II-549, pkt 40).

⁶⁸ Tymczasem wskazani w zaskarżonej decyzji producenci „stanowią łącznie większą część podaży na rynku” (motyw 600 zaskarżonej decyzji), a mianowicie około 81% sprzedaży wind i schodów ruchomych w Europie (cyfra odnosząca się do ilości za 2004 r.) (motyw 83 zaskarżonej decyzji). Rozmiar i znaczenie ekonomiczne wspomnianych producentów są wystarczająco istotne, aby ich praktyki, o których mowa w zaskarżonej decyzji, mogły wywierać znaczący wpływ na handel pomiędzy państwami członkowskimi (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 1 lutego 1978 r. w sprawie 19/77 Miller International Schallplatten przeciwko Komisji, Rec. s. 131, pkt 10; ww. w pkt 60 wyrok w sprawie SCK i FNK przeciwko Komisji, pkt 181).

⁶⁹ Ponadto w przeciwieństwie do twierdzeń skarżących Komisja nie miała obowiązku wykazywania, że sporne porozumienia w praktyce istotnie wpływały na wymianę handlową między państwami członkowskimi i że nastąpił wzrost wymiany handlowej po zakończeniu naruszeń. Artykuł 81 ust. 1 WE wymaga jedynie, aby porozumienia i uzgodnione praktyki ograniczające konkurencję mogły wpływać na handel między państwami członkowskimi (ww. w pkt 55 wyrok Trybunału w sprawie Asnef-Equifax i Administración del Estado, pkt 43; wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2006 r. w sprawach połączonych T-217/03 i T-245/03 FNCBV i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s.II-4987, pkt 68).

⁷⁰ Z powyższych rozważań wynika, że Komisja mogła słusznie uznać, iż kartele, o których mowa w art. 1 zaskarżonej decyzji, w sposób znaczący oddziaływały na handel pomiędzy państwami członkowskimi w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE.

⁷¹ Pierwszą część zarzutu należy więc oddalić.

W przedmiocie części drugiej dotyczącej naruszenia rozporządzenia nr 1/2003, naruszenia obwieszczenia Komisji w sprawie współpracy w ramach sieci oraz naruszenia zasad równego traktowania i uzasadnionych oczekiwań poprzez to, że Komisja powinna była pozostawić ściganie naruszeń właściwym, krajowym organom ochrony konkurencji

- 72 W motywie 543 zaskarżonej decyzji Komisja uzasadnia w sposób następujący swoją właściwość w zakresie stosowania art. 81 WE do karteli, których dotyczy ta decyzja:

„[...] Rozporządzenie nr 1/2003 utrzymało system równoległej właściwości celem stosowania art. 81 ust. 1 [WE]. Rozporządzenie w szczególności nie zmieniło zakresu właściwości Komisji w przedmiocie dochodzenia domniemanych naruszeń i przyjmowania decyzji na mocy art. 81 [WE], w tym także naruszeń, których główne skutki występują w jednym państwie członkowskim. Obwieszczenie [w sprawie współpracy w ramach sieci] określa kierunek rozdziału zadań pomiędzy Komisją i organami ochrony konkurencji państw członkowskich. Ani rozporządzenie nr 1/2003, ani obwieszczenie [w sprawie współpracy w ramach sieci] nie tworzy praw ani nie daje podstaw, aby dane przedsiębiorstwo mogło oczekiwać, aby jego sprawa została rozpatrzona przez konkretny organ ochrony konkurencji, i nic nie stoi na przeszkodzie, aby Komisja zareagowała na domniemane naruszenie art. 81 [WE], w tym także w sprawach ograniczonych do terytorium jednego państwa członkowskiego [...]”.

- 73 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 co do zasady twierdzą, że nawet jeżeli art. 81 WE znajdował zastosowanie, Komisja nie ma kompetencji do wszczęcia postępowania i nałożenia grzywien. Wszczęcie postępowania przez Komisję stanowiło naruszenie obwieszczenia w sprawie współpracy w ramach sieci oraz zasady uzasadnionych oczekiwań. Zgodnie z art. 5 i 35 rozporządzenia nr 1/2003 oraz pkt 8 i 14 obwieszczenia w sprawie współpracy w ramach sieci krajowe organy ochrony konkurencji mogą skuteczniej ścigać naruszenia. Skarżące w sprawach T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą także, że

obwieszczenie w sprawie współpracy w ramach sieci jest wiążące dla organów ochrony konkurencji, co wynika z zasad legalności w postępowaniu administracyjnym, równego traktowania i poszanowania uzasadnionych oczekiwań. Wreszcie skarżące w sprawach połączonych T-147/07 i T-149/07 podkreślają, że ściganie naruszeń przez krajowe organy ochrony konkurencji byłoby skuteczniejsze z uwagi na „braki językowe” urzędników Komisji odpowiedzialnych za sprawę.

⁷⁴ Zdaniem skarżących, fakt, że ściganie równoległego naruszenia art. 81 WE na rynku wind i schodów ruchomych w Austrii Komisja pozostawiła austriackim organom ochrony konkurencji, ukazuje arbitralność w stosowaniu zasad przypisywania właściwości przewidzianych w obwieszczeniu w sprawie współpracy w ramach sieci. Skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 twierdzą w tym względzie, że były mniej przychylnie traktowane, niż gdyby to właściwe organy ochrony konkurencji zgodnie z obwieszczeniem w sprawie współpracy w ramach sieci prowadziły tę sprawę, gdyż w takim przypadku zostałyby wydane decyzje o zwolnieniu ich z grzywny przez belgijskie, luksemburskie i niderlandzkie organy ochrony konkurencji.

⁷⁵ Po pierwsze, należy przypomnieć, że co się tyczy rozdziału właściwości pomiędzy Komisją i krajowymi organami ochrony konkurencji, rozporządzenie nr 1/2003 kładzie kres wcześniej obowiązującemu scentralizowanemu systemowi i zgodnie z zasadą pomocniczości tworzy szerszą płaszczyznę współpracy krajowych organów ochrony konkurencji. I tak zgodnie z art. 35 rozporządzenia nr 1/2003 państwa członkowskie zobowiązane są do wyznaczenia organu lub organów ochrony konkurencji odpowiedzialnych za stosowanie art. 81 WE i 82 WE, natomiast art. 5 rozporządzenia nr 1/2003 uprawnia te organy do stosowania prawa konkurencji Unii (zob. podobnie

wyrok Sądu z dnia 8 marca 2007 r. w sprawie T-339/04 France Télécom przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-521, pkt 79).

⁷⁶ Jednakże współpraca ustanowiona w rozporządzeniu nr 1/2003 pomiędzy Komisją i krajowymi organami ochrony konkurencji nie pozwala uznać, że Komisja powinna była pozostawić krajowym organom ochrony konkurencji ściganie poszczególnych naruszeń. Przeciwnie, z przepisów rozporządzenia nr 1/2003 wynika, że Komisja pełni dominującą rolę w badaniu i stwierdzaniu naruszeń reguł konkurencji Unii, na którą nie wpływa równoległa właściwość, którą na mocy tego rozporządzenia posiadają krajowe organy ochrony konkurencji. Zgodnie z art. 11 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 po zasięgnięciu opinii krajowego organu ochrony konkurencji Komisja ma prawo wszcząć postępowanie w celu przyjęcia decyzji, nawet jeżeli organ ten prowadzi już postępowanie w sprawie. Ponadto zgodnie z tym przepisem wszczęcie przez Komisję postępowania pozbawia krajowe organy ochrony konkurencji ich kompetencji w zakresie stosowania unijnych reguł konkurencji w takiej sprawie.

⁷⁷ Co się tyczy obwieszczenia w sprawie współpracy w ramach sieci, które zdaniem skarżących nie było przestrzegane w niniejszej sprawie, należy podnieść, że zgodnie z jego art. 31 zainteresowane przedsiębiorstwa nie mają indywidualnego prawa do wymagania, by ich sprawa była prowadzona przez określony organ. Skarżące bezzasadnie zatem podtrzymują, że zgodnie z tym obwieszczeniem miały one prawo lub uzasadnione oczekiwanie, aby krajowe organy konkurencji ścigały naruszenia stwierdzone w zaskarżonej decyzji (zob. podobnie ww. w pkt 75 wyrok w sprawie France Télécom przeciwko Komisji, pkt 83).

⁷⁸ Komisja zatem słusznie uznała w motywie 543 zaskarżonej decyzji, że „ani rozporządzenie nr 1/2003, ani obwieszczenie [w sprawie współpracy w ramach sieci] nie tworzy praw ani nie daje podstaw, aby dane przedsiębiorstwo mogło oczekiwać, żeby jego sprawa została rozpatrzona przez konkretny organ ochrony konkurencji”.

- 79 Ponadto przyjąwszy nawet, że obwieszczenie w sprawie współpracy w ramach sieci może tworzyć prawa lub daje podstawy, aby przedsiębiorstwo mogło mieć uzasadnione oczekiwania, żeby jego sprawa była prowadzona przez konkretny organ konkurencji, nie można uwzględnić argumentu skarżących, opartego na pkt 8 i 14 tego obwieszczenia.
- 80 W tym względzie należy podnieść, po pierwsze, że pkt 8 obwieszczenia w sprawie współpracy w ramach sieci, który zawiera przesłanki, przy spełnieniu których „[dany] organ może być uznany za właściwy do prowadzenia sprawy” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak inne cytaty z tego obwieszczenia] nie ma mocy wiążącej. Użycie czasownika „może” wskazuje na to, że chodzi tutaj o zwykłą możliwość podziału zadań, która nie może być uważana za nałożenie na Komisję obowiązku niezajmowania się sprawą, jeżeli spełnione zostały przesłanki określone przez pkt 8 (ww. w pkt 75 wyrok w sprawie France Télécom przeciwko Komisji, pkt 84).
- 81 Po drugie, w zakresie w jakim pkt 14 obwieszczenia w sprawie współpracy w ramach sieci może tworzyć prawa lub daje podstawy dla uzasadnionych oczekiwań, gdyż potwierdza, że Komisja „jest” organem właściwym wówczas, gdy przesłanki z tego artykułu są spełnione, potwierdza on właściwość Komisji do prowadzenia niniejszej sprawy. Zgodnie bowiem z pkt 14 obwieszczenia w sprawie współpracy w ramach sieci Komisję należy uznać za właściwy organ, „szczególnie wówczas gdy dane porozumienie(a) lub praktyka(i) [...] wpływają na konkurencję w ponad trzech państwach członkowskich”, co ma miejsce w przypadku naruszeń stwierdzonych w niniejszej sprawie.
- 82 Po trzecie, co się tyczy pkt 15 obwieszczenia w sprawie współpracy w ramach sieci, który wedle skarżących, w braku pojedynczego naruszenia, stanowi jedyną podstawę właściwości Komisji, którego przesłanki nie zostały ich zdaniem spełnione w niniejszej sprawie, wystarczy podnieść, podążając za Komisją, że przepis ten jest bez

znaczenia w niniejszej sprawie, gdyż dotyczy sytuacji, w której Komisja jest szczególnie właściwa do rozpatrzenia danej sprawy.

⁸³ W związku z tym, że obwieszczenie w sprawie współpracy w ramach sieci nie zostało naruszone w niniejszej sprawie, nie ma potrzeby orzekania na temat domniemanego naruszenia zasad legalności w administracji oraz równego traktowania, które leżą u podstaw mocy wiążącej tego obwieszczenia.

⁸⁴ Po drugie, przyjęcie decyzji przez austriacki organ ochrony konkurencji w odniesieniu do równoległego naruszenia norm krajowych co do zasady nie wykazuje, że Komisja powinna była pozostawić ściganie naruszeń w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach właściwym krajowym organom ochrony konkurencji. Jak to wynika z analizy przeprowadzonej w pkt 75–78 powyżej, żaden przepis prawa Unii nie nakłada takiego obowiązku na Komisję. Ponadto z wyjaśnień Komisji wynika, że w każdym razie zastosowane przez nią podejście nie było arbitralne. Nie zakwestionowano bowiem, że dochodzenie dotyczące czterech karteli, o których mowa w zaskarżonej decyzji, zostało rozpoczęte 32 miesiące przed wszczęciem dochodzenia dotyczącego kartelu w Austrii i że w momencie złożenia pierwszego wniosku na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. dotyczącego kartelu w Austrii dochodzenia w sprawie karteli wskazanych w zaskarżonej decyzji zostały zakończone, a projekt decyzji już powstał. Ograniczenie dochodzenia przez Komisję do czterech karteli, których dotyczy zaskarżona decyzja, było uzasadnione ryzykiem przewlekłości w rozpatrzeniu tych spraw.

⁸⁵ Po trzecie, skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 na poparcie swojej argumentacji, zgodnie z którą Komisja powinna była pozostawić

ściganie naruszeń krajowym organom ochrony konkurencji, nie powinny powoływać się na ewentualne decyzje w sprawie zwolnienia z grzywien, które przyjęte zostałyby względem tych przedsiębiorstw przez belgijskie, luksemburskie i niderlandzkie organy ochrony konkurencji. Decyzje przyjęte przez organy krajowe mają bowiem charakter tymczasowy (zob. pkt 167–174 powyżej) i wpisują się co najwyżej w ramy postępowania krajowego. Tymczasem zgodnie z art. 11 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 Komisja w każdej chwili może wszcząć postępowanie, pozbawiając w ten sposób kompetencji krajowe organy ochrony konkurencji.

⁸⁶ Po czwarte, należy oddalić argument skarżących w sprawach T-147/07 i T-149/07 dotyczący podniesionych „braków językowych” urzędników Komisji odpowiedzialnych za sprawę, gdyż Komisja jest instytucją wielojęzyczną, którą należy uznać za zdolną do pracy we wszystkich językach urzędowych Wspólnoty (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 15 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 i T-104/95 *Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. II-491, pkt 640). Skarżące nie powinny także twierdzić, że doręczenie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i zaskarżonej decyzji w języku angielskim, podczas gdy skarżące używały języka niemieckiego i języka niderlandzkiego w postępowaniu administracyjnym, zaszkodziło w wykonywaniu przysługującego im prawa do obrony, ponieważ skarżące przyznały, iż wyraziły zgodę na dostarczenie dokumentów w języku angielskim i ich twierdzenia nie znajdują żadnego poparcia.

⁸⁷ Z powyższego wynika, że nie można uwzględnić także części drugiej niniejszego zarzutu.

⁸⁸ W związku z tym zarzut dotyczący braku właściwości Komisji należy oddalić w całości.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia zasad regulujących przypisanie odpowiedzialności za naruszenia art. 81 WE, naruszenia zasad domniemania niewinności, indywidualizacji kar i równości traktowania oraz prawa do obrony oraz naruszenia art. 253 WE w odniesieniu do przypisania spółkom dominującym naruszeń popełnionych przez ich spółki zależne

Uwagi wstępne

- ⁸⁹ W tym zarzucie, który dotyczy, po pierwsze, legalności stwierdzenia naruszenia przez wspomniane spółki dominujące w art. 1 zaskarżonej decyzji, i po drugie, legalności grzywien nałożonych na te spółki dominujące w art. 2 zaskarżonej decyzji, skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 kwestionują odpowiedzialność solidarną TKE i TKAG za antykonkurencyjne zachowania ich spółek zależnych w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach.
- ⁹⁰ Co się tyczy odpowiedzialności solidarnej spółki dominującej za zachowanie jej spółki zależnej, należy przypomnieć, że okoliczność, iż spółka zależna ma odrębną osobowość prawną, nie wystarcza, by wykluczyć możliwość przypisania jej zachowania spółce dominującej (wyrok Trybunału z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 48/69 Imperial Chemical Industries przeciwko Komisji, Rec. s. 619, pkt 132).
- ⁹¹ Prawo konkurencji Unii dotyczy działalności przedsiębiorstw, a pojęcie przedsiębiorstwa obejmuje każdy podmiot wykonujący działalność gospodarczą, niezależnie od jego statusu prawnego i sposobu jego finansowania (zob. wyrok Trybunału z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-97/08 P Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8237, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo).

- ⁹² Sądy unijne wyjaśniły też, że pojęcie przedsiębiorstwa w tym kontekście należy rozumieć jako oznaczające jednostkę gospodarczą, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych (zob. wyrok Trybunału z dnia 12 lipca 1984 r. w sprawie 170/83 Hydrotherm Gerätebau, Rec. s. 2999, pkt 11; ww. w pkt 91 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo; wyrok Sądu z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie T-234/95 DSG przeciwko Komisji, Rec. s. II-2603, pkt 124). Podkreśliły one w ten sposób, że w celu stosowania reguł konkurencji formalna rozdzielność dwóch spółek przejawiająca się w ich odrębnych osobowościach prawnych nie ma charakteru rozstrzygającego, natomiast znaczenie ma kwestia, czy zachowują się one jednolicie na rynku. Może się zatem okazać niezbędne ustalenie, czy dwie spółki o odrębnych osobowościach prawnych tworzą lub należą do jednego i tego samego przedsiębiorstwa lub jednostki gospodarczej, która przejawia jednolite postępowanie na rynku (ww. w pkt 90 wyrok w sprawie Imperial Chemical Industries przeciwko Komisji, pkt 140; wyrok Sądu z dnia 15 września 2005 r. w sprawie T-325/01 DaimlerChrysler przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3319, pkt 85).
- ⁹³ Jeżeli tego rodzaju jednostka gospodarcza narusza zasady konkurencji, to musi odpowiedzieć za to naruszenie zgodnie z zasadą odpowiedzialności osobistej (zob. ww. w pkt 91 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo).
- ⁹⁴ I tak zachowanie spółki zależnej może być przypisane spółce dominującej, w szczególności jeżeli pomimo posiadania odrębnej osobowości prawnej nie określa w sposób autonomiczny swojego zachowania rynkowego, lecz stosuje zasadniczo instrukcje dawane jej przez spółkę dominującą z uwagi głównie na więzy gospodarcze, organizacyjne i prawne łączące oba te podmioty prawa (zob. wyroki Trybunału: z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-294/98 P Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-10065, pkt 27; z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5425, pkt 117; ww. w pkt 91 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 95 W tego rodzaju sytuacji spółka dominująca i jej spółka zależna są bowiem częścią tej samej jednostki gospodarczej, a tym samym tworzą jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu orzecznictwa przywołanego w pkt 91 powyżej. Zatem okoliczność, że spółka dominująca i jej spółka zależna stanowią jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, pozwala Komisji na skierowanie decyzji nakładającej grzywny do spółki dominującej, bez konieczności ustalania jej bezpośredniego zaangażowania w naruszenie (ww. w pkt 91 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 59).
- 96 W tym szczególnym przypadku, gdy spółka dominująca posiada 100% kapitału swej spółki zależnej, która dopuściła się naruszenia reguł konkurencji Unii, po pierwsze, ta spółka dominująca może wywierać decydujący wpływ na zachowanie tej spółki zależnej, i po drugie, istnieje wzruszalne domniemanie, iż owa spółka dominująca wywiera taki decydujący wpływ (zob. ww. w pkt 91 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 97 W tych okolicznościach wystarczy, że Komisja wykaże, iż cały kapitał spółki zależnej znajduje się w posiadaniu jej spółki dominującej, aby móc domniemywać, że ta ostatnia wywiera decydujący wpływ na politykę handlową swej spółki zależnej. Komisja będzie mogła następnie uznać spółkę dominującą za solidarnie odpowiedzialną za zapłatę grzywny nałożonej na jej spółkę zależną, chyba że owa spółka dominująca, na której spoczywa ciężar obalenia tego domniemania, przedstawi wystarczające dowody pozwalające wykazać, że jej spółka zależna zachowuje się na rynku w sposób autonomiczny (zob. ww. w pkt 91 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 98 Wprawdzie w pkt 28 i 29 wyroku z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. s. I-9925 Trybunał wskazał także inne okoliczności poza faktem posiadania 100% kapitału spółki zależnej, takie jak brak zakwestionowania wpływu wywieranego przez spółkę dominującą na politykę handlową jej spółki zależnej i wspólną reprezentację dwóch spółek w trakcie postępowania administracyjnego, to jednak wymienione okoliczności zostały przytoczone jedynie w celu przedstawienia całego szeregu elementów, na których Sąd oparł

swoje rozumowanie, a nie w celu uzależnienia zastosowania domniemania, o którym mowa w pkt 96 niniejszego wyroku od przedstawienia dodatkowych wskazówek dotyczących rzeczywistego wywierania przez spółkę dominującą wpływu (zob. ww. w pkt 91 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 62 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 99 W świetle przytoczonych powyżej zasad należy zbadać przypisanie naruszeń popełnionych przez TKLA, TKA, TKF i TKAL spółkom TKE i TKAG oraz przypisanie naruszenia popełnionego przez TKL spółce TKAG.

W przedmiocie przypisania naruszeń stwierdzonych w art. 1 zaskarżonej decyzji spółkom TKE i TKAG

- 100 W motywach 634, 635, 636 i 641 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że TKE jako pośrednia spółka dominująca w 100% powinna być uznana za solidarnie odpowiedzialną za naruszenia popełnione przez jej spółki zależne TKLA, TKAL, TKA i TKF, odpowiednio w Belgii, Luksemburgu i w Niemczech. Komisja uznała także, że TKAG jako nadrzędna spółka dominująca w 100% powinna być uznana solidarnie odpowiedzialną za naruszenia popełnione przez te same spółki zależne oraz przez TKL w Niderlandach (motywy 634, 635, 636, 637, 641 zaskarżonej decyzji).

- 101 W motywie 639 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że:

„[...] w motywie 619 [zaskarżonej decyzji] Komisja uznała za bezzasadny argument TKE, zgodnie z którym brak nakładania się zarządu TKE z zarządem jej spółek zależnych w okresie naruszenia wyłącza jej odpowiedzialność. Ponadto jak zostało

wskazane w [motywie] 626, przypisanie odpowiedzialności spółce dominującej nie wymaga, aby działalność dwóch przedsiębiorstw pokrywała się. Komisja uznaje zatem za niewystarczający argument TKE, zgodnie z którym »TKE jest zwykłą spółką holdingową pośrednią, która nie zarządza działalnością bieżącą posiadanych spółek« i w konsekwencji TKE nie mogła wywierać wpływu na swoje spółki zależne. Można bowiem przyjąć, że w ramach tej samej jednostki gospodarczej spółka zależna stosuje zasadniczo instrukcje spółki dominującej i nie jest konieczne, aby spółka dominująca bezpośrednio zarządzała bieżącą działalnością swojej spółki zależnej, żeby wywierać decydujący wpływ na jej politykę handlową. Fakt, że TKE wydała instrukcję wewnątrz grupy, nakazując spółkom zależnym, aby koncentrowały się na swoich rynkach wewnętrznych i że spółki te zastosowały się do tej instrukcji, wskazuje na to, że TKE skorzystała z możliwości wywierania decydującego wpływu na politykę handlową swoich spółek zależnych [...]».

¹⁰² W motywie 640 zaskarżonej decyzji Komisja podniosła także, że „TKE i jej spółki zależne w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie dostarczyły żadnych informacji wyjaśniających stosunki między nimi, strukturę hierarchiczną i obowiązki sprawozdawcze w celu podważenia domniemania, zgodnie z którym spółki zależne nie określały w sposób autonomiczny swojego zachowania na rynku”, podsumowując, że „TKAG i jej spółka zależna w 100%, TKE nie obaliły domniemania odpowiedzialności za naruszenia popełnione w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach”.

¹⁰³ Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 generalnie podtrzymują, że zostały naruszone zasady dotyczące przypisywania spółkom dominującym antykonkurencyjnego zachowania ich spółek zależnych. Ponadto przedstawiają one kilka argumentów mających na celu wykazanie, że spółki zależne grupy ThyssenKrupp wymienione w pkt 99 powyżej (zwane dalej „spółkami zależnymi grupy ThyssenKrupp”) ustalają w sposób autonomiczny swoją politykę handlową,

na którą spółki dominujące nie wywierają wpływu. Wreszcie stwierdzają one, że Komisja naruszyła zasady indywidualizacji kary, domniemania niewinności, przysługującego im prawa do obrony oraz obowiązek uzasadnienia.

— W przedmiocie domniemania odpowiedzialności TKAG i TKE za zachowania ich spółek zależnych

¹⁰⁴ Po pierwsze, należy podnieść, że zostało ustalone, iż w okresie naruszenia do TKAG należało bezpośrednio 100% kapitału TKE, która z kolei posiadała bezpośrednio 100% kapitału TKA i pośrednio 100% kapitału TKAL, TKLA i TKE. Ponadto TKAG była także nadrzędną spółką dominującą TKL. W związku z tym uwzględniając orzecznictwo z pkt 96 powyżej, istnieje domniemanie, zgodnie z którym TKAG i TKE wywierały decydujący wpływ na zachowanie swoich spółek zależnych. Zatem skarżące w sprawach T-149/07 i T-150/07 nie powinny twierdzić, że Komisja naruszyła zasady rozkładu ciężaru dowodu dotyczącego zależności spółek zależnych od spółki dominującej.

¹⁰⁵ Skarżące w sprawach T-149/07 i T-150/07 podtrzymują ponadto, że zgodnie z zasadą indywidualizacji kary wynikającą także z praktyki decyzyjnej Komisji, przypisanie spółce dominującej zachowania spółek zależnych nie jest możliwe, jeżeli spółka ta sama rzeczywiście nie uczestniczyła w naruszeniu.

¹⁰⁶ W tym względzie należy podnieść, że zgodnie z zasadą indywidualizacji kar i sankcji, która znajduje zastosowanie we wszelkich postępowaniach administracyjnych mogących doprowadzić do zastosowania sankcji na podstawie unijnych reguł konkurencji, przedsiębiorstwo ponosi odpowiedzialność wyłącznie za czyny, które mu się indywidualnie zarzuca (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawach

połączonych T-45/98 i T-47/98 Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, Rec. s. II-3757, pkt 63).

¹⁰⁷ Jednak zasadę tę należy pogodzić z pojęciem przedsiębiorstwa. To nie stosunek podlegania do naruszenia istniejący między spółką dominującą a zależną ani tym bardziej udział tej pierwszej w tym naruszeniu, lecz fakt, że stanowią one jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, upoważnia bowiem Komisję do skierowania decyzji nakładającej grzywny do spółki dominującej danej grupy spółek (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawie T-203/01 Michelin przeciwko Komisji, Rec. s. II-4071, pkt 290). I tak należy stwierdzić, że TKAG i TKE zostały osobiście uznane za winne naruszeń, które miały popełnić osobiście z uwagi na powiązania gospodarcze i prawne łączące je ze spółkami zależnymi (zob. podobnie ww. w pkt 94 wyrok w sprawie Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, pkt 34).

¹⁰⁸ Ponadto w odniesieniu do przywołanej przez skarżące wcześniejszej praktyki decyzyjnej Komisji należy podnieść, że dokonane przez Komisję oceny dotyczące okoliczności faktycznych wcześniejszych spraw nie mogą być przenoszone na niniejszą sprawę (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2007 r. w sprawie T-282/06 Sun Chemical Group i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2149, pkt 88) i że decyzje w innych sprawach mają charakter wyłącznie informacyjny z uwagi na to, że okoliczności faktyczne spraw nie są identyczne (zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-167/04 P JCB Service przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8935, pkt 201, 205; z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie C-76/06 P Britannia Alloys & Chemicals przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4405, pkt 60). Z tego wynika, że nie doszło do naruszenia zasady indywidualizacji kar w niniejszej sprawie.

¹⁰⁹ Po drugie, skarżące w sprawach T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że przypisanie spółce dominującej zachowania spółki zależnej może być rozważane tylko wtedy, gdy jest obiektywnie konieczne celem zapewnienia skutecznego stosowania wspólnotowych reguł konkurencji.

- ¹¹⁰ Takie twierdzenie wynika z błędnego rozumienia orzecznictwa przytoczonego w pkt 90–98 powyżej i w związku z tym należy je odrzucić. W zakresie w jakim Komisja mogła bowiem słusznie uznać, że TKAG, TKE i spółki zależne ThyssenKrupp stanowią dla potrzeb stosowania art. 81 WE jedno przedsiębiorstwo i z tego względu przedsiębiorstwo to zostaje osobiście uznane za winne naruszeń, które miało popełnić osobiście, to w ramach badania przypisania spółce dominującej naruszenia spółki zależnej Komisja nie ma obowiązku sprawdzenia, czy takie przypisanie jest konieczne celem zapewnienia „skutecznego stosowania” prawa konkurencji Unii.
- ¹¹¹ Po trzecie, skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 twierdzą, że domniemanie odpowiedzialności, o którym mowa w pkt 96 powyżej, narusza domniemanie niewinności i jest sprzeczne z art. 6 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”) oraz z art. 48 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, proklamowanej w Nicei w dniu 7 grudnia 2000 r. (Dz.U. C 364, s. 1, zwanej dalej „kartą”).
- ¹¹² Należy przypomnieć, że zasada domniemania niewinności ustanowiona w art. 6 ust. 2 EKPC należy do praw podstawowych, które zgodnie z orzecznictwem Trybunału, potwierdzonym także w art. 6 ust. 2 UE oraz w art. 48 ust. 1 karty, są uznane w porządku prawnym Unii. Biorąc pod uwagę charakter spornych naruszeń oraz charakter i surowość związanych z nimi sankcji, zasada domniemania niewinności ma zastosowanie w szczególności do postępowań w sprawie naruszenia reguł konkurencji stosowanych w przypadku przedsiębiorstw, które mogą zakończyć się nałożeniem grzywnien lub kar pieniężnych (zob. wyrok Sądu z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie T-279/02 Degussa przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-897, pkt 115 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 113 Domniemanie niewinności oznacza, że każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z prawem (wyrok Sądu z dnia 6 października 2005 r. w sprawach połączonych T-22/02 i T-23/02 Sumitomo Chemical i Sumika Fine Chemicals przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4065, pkt 106).
- 114 Co się tyczy kwestii, czy reguła dotycząca przypisania naruszenia takiego jak wymienione w orzecznictwie przytoczonym w pkt 96 powyżej jest zgodna z art. 6 ust. 2 EKPC, należy podkreślić, że Europejski Trybunał praw Człowieka (zwany dalej „ETPC”) uznał, że przepis ten nie sprzeciwia się domniemaniom faktycznych lub prawnym zawartym w ustawach karnych, jednak nakazuje on, aby zawierały się one w rozsądnych granicach, które uwzględniają wagę występujących interesów i wymóg zachowania prawa do obrony (zob. wyroki ETPC: z dnia 7 października 1988 r. w sprawie Salabiaku przeciwko Francji, seria A, nr 141-A, § 28; podobnie z dnia 23 września 2008 r. w sprawie Grayson i Barnham przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, *Recueil des arrêts et décisions*, 2008, § 40). Brak jest zatem naruszenia zasady domniemania niewinności, w sytuacji gdy w ramach postępowania w sprawie konkurencji z typowego przebiegu wydarzeń na podstawie ogólnego doświadczenia wysnute zostają określone wnioski, a obecne na rynku przedsiębiorstwa mają możliwość obalenia tych wniosków [zob. analogicznie opinia rzecznika generalnego J. Kokott w sprawie C-8/08 T-Mobile Netherlands i in. (wyrok Trybunału z dnia 4 czerwca 2009 r.), Zb.Orz. s. I-4529, I-4533, pkt 93].
- 115 Tymczasem w niniejszej sprawie Komisja w zaskarżonej decyzji najpierw ustaliła bez odwoływania się do jakichkolwiek domniemań faktycznych lub prawnych, że spółki zależne ThyssenKrupp popełniły naruszenia art. 81 WE w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach.
- 116 Mając na względzie fakt, że art. 81 WE dotyczy zachowań przedsiębiorstw, Komisja następnie zbadała, czy do jednostki gospodarczej, która popełniła te naruszenia, należą także spółki dominujące spółek zależnych ThyssenKrupp. Na podstawie domniemania odpowiedzialności wynikającego w szczególności z orzecznictwa przytoczonego w pkt 96 powyżej Komisja ustaliła, że TKAG i TKE wywierały decydujący wpływ na zachowanie swoich spółek zależnych. Wreszcie z poszanowaniem prawa do

obrony te spółki dominujące, do których skierowane zostały pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, miały możliwość obalenia tego domniemania, przedstawiając dowody wykazujące autonomię ich spółek zależnych. Jednak w motywie 641 zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że domniemanie nie zostało obalone.

¹¹⁷ Z uwagi na to, że domniemanie, o którym mowa w pkt 96 powyżej, można obalić, a ponadto dotyczy ono przypisania spółce dominującej stwierdzonego już naruszenia popełnionego przez spółkę zależną i wpisuje się w ramy postępowania, w którym przestrzegane są prawa do obrony – zarzut dotyczący naruszenia zasady domniemania niewinności należy w konsekwencji oddalić.

¹¹⁸ Po czwarte, skarżąca w sprawie T-149/07 twierdzi, że nałożenie grzywny na TKE nie znajduje obiektywnego uzasadnienia i pozostaje w sprzeczności z faktem, że Komisja nie nałożyła grzywny na inne spółki pośrednie.

¹¹⁹ Również ten argument należy odrzucić. Możliwość nałożenia sankcji na nadrzędną spółkę dominującą za zachowanie spółki zależnej mające znamiona naruszenia nie sprzeciwia się temu, by ukarać spółkę holdingową pośrednią lub samą spółkę zależną, gdyż Komisja mogła uznać, że spółki te stanowiły jedno przedsiębiorstwo. Zatem w takim przypadku gdy warunki przypisania zostały spełnione, Komisja ma możliwość wyboru, czy sankcję nałożyć na spółkę zależną uczestniczącą w naruszeniu, na spółkę dominującą pośrednią, która ją kontrolowała w tym okresie, czy też na spółkę dominującą nadrzędną w grupie (zob. podobnie ww. w pkt 60 wyrok w sprawie Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji, pkt 331).

- ¹²⁰ Z powyższych rozważań wynika, że należy oddalić zarzuty dotyczące zastosowania w niniejszej sprawie domniemanie odpowiedzialności TKAG i TKE za zachowanie ich spółek zależnych.

— W przedmiocie dowodów przedstawionych przez skarżące celem obalenia domniemanie odpowiedzialności TKAG i TKE odpowiednio za zachowanie ich spółek zależnych

- ¹²¹ Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 twierdzą w zasadzie, że nawet jeżeli istniało domniemanie odpowiedzialności TKAG i TKE za zachowanie ich spółek zależnych, to rzeczone domniemanie zostało obalone, gdyż Komisja w postępowaniu administracyjnym i w trakcie dwóch spotkań z dnia 1 marca 2005 r. i 20 września 2006 r. otrzymała dowód na to, że spółki zależne ThyssenKrupp działały i działają w sposób autonomiczny pod względem ekonomicznym i prawnym.

- ¹²² Po pierwsze, skarżące w sprawach T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że TKAG jest tylko spółką holdingową, która posiadała udziały w spółkach lokalnych, które uczestniczyły w kartelach za pośrednictwem innych spółek holdingowych, natomiast TKE jest spółką holdingową pośrednią, która nie prowadzi działalności w sektorze wind i schodów ruchomych. Argumenty te należy odrzucić, gdyż posiadanie statusu spółki holdingowej lub spółki holdingowej pośredniej nie może samo w sobie obalić domniemanie odpowiedzialności spółki dominującej za zachowanie spółek zależnych. W tym względzie należy przypomnieć, że w kontekście grupy spółek tak jak w niniejszej sprawie, holding jest spółką mającą na celu gromadzenie udziałów

w różnych spółkach i jego zadaniem jest zapewnienie jednolitego kierowania tymi spółkami (zob. wyrok Sądu z dnia 8 października 2008 r. w sprawie T-69/04 Schunk i Schunk Kohlenstoff-Technik przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2567, pkt 60, 63).

- 123 Po drugie, skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 potwierdzają, że ze względu na zdecentralizowaną strukturę operacyjną segmentu „wind” ThyssenKrupp, spółki zależne ThyssenKrupp, które dysponują własnymi zasobami ludzkimi i rzeczowymi, brały udział w naruszeniu, nie doznając wpływu ze strony TKE i TKAG.
- 124 Takie twierdzenia, które nie znajdują poparcia w dowodach, nie mogą obalić domniemania odpowiedzialności TKAG i TKE za zachowanie spółek zależnych. W każdym razie należy stwierdzić, że podział spółek zależnych TKAG na segmenty, takie jak na przykład segment „wind”, za który odpowiada TKE, spółka, w której skład wchodzi wszystkie spółki zależne ThyssenKrupp, w tym TKL, która nie jest jednak spółką zależną TKE, stanowi raczej wskazówkę, że spółki dominujące, o których mowa, wywierają dominujący wpływ na ww. spółki zależne.
- 125 Po trzecie, nie można uwzględnić argumentu skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07, zgodnie z którym organy zarządu TKE i TKAG oraz ich spółek nie pokrywały się. Należy podkreślić, że teza ta nie znajduje potwierdzenia w dowodach z dokumentów, które można było przedłożyć w szczególności w odniesieniu do listy osobowej członków organów statutowych tych przedsiębiorstw w czasie popełnienia naruszenia (zob. podobnie ww. w pkt 122 wyrok w sprawie Schunk i Schunk Kohlenstoff-Technik przeciwko Komisji, pkt 69). Poza tym związki organizacyjne, gospodarcze i prawne istniejące pomiędzy TKAG, TKE i ich spółkami zależnymi ThyssenKrupp mogą dowodzić istnienia wpływu tych pierwszych na strategię spółek zależnych i tym samym uzasadniać uznanie ich za jedną jednostkę gospodarczą (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie T-112/05 Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz, s. II-5049, pkt 83).

- 126 Po czwarte, skarżące w sprawach T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podkreślają, że brały udział w postępowaniu jako podmioty autonomiczne i przedstawiły oddzielną odpowiedź na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 127 Argument ten również nie może obalić domniemania odpowiedzialności TKAG i TKE za zachowanie ich spółek zależnych. Owszem, Trybunał miał okazję stwierdzić, że fakt, iż spółka dominująca występuje jako jedyny partner do rozmów Komisji na temat konkretnego naruszenia, może świadczyć, że wywiera ona rzeczywisty wpływ na zachowanie jej spółki zależnej (ww. w pkt 98 wyrok w sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, pkt 29). Jednakże przedstawienie przez spółki zależne w ramach grupy oddzielnych odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie może samo w sobie stanowić dowodu na autonomię tych spółek.
- 128 Po piąte, skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że motyw 639 zaskarżonej decyzji jest nieściśły, w zakresie w jakim Komisja uznała, że decydujący wpływ TKE na zachowanie jej spółek zależnych wynikał z wydania przez TKE instrukcji dla grupy, w której nakazała ona swoim spółkom zależnym, aby koncentrowały się na ich rynkach wewnętrznych, podczas gdy wskazówka ta obrazuje jedynie politykę prowadzoną przez krajowe spółki zależne. Koncentracja na rynkach krajowych wynika z podziału obowiązków pomiędzy spółkami zależnymi wynikającego ze szczególnych uwarunkowań rynkowych.
- 129 Argument ten wynika z błędnego rozumienia motywów 634–639 zaskarżonej decyzji. Z motywów tych wynika bowiem, że z tytułu posiadania przez TKE 100% kapitału swoich spółek zależnych i z uwagi na wynikające z tego domniemanie, które nie zostało obalone, że wywiera ona decydujący wpływ na politykę handlową tych spółek zależnych, Komisja uznała, że TKE należy uznać za odpowiedzialną za naruszenia popełnione przez jej spółki zależne. Owszem, Komisja w motywie 639 zaskarżonej decyzji także wskazała, że fakt, iż TKE wydała instrukcję wewnątrz grupy nakazującą jej spółkom zależnym, aby koncentrowały się na swoich rynkach krajowych i że

spółki te zastosowały się do tej instrukcji, świadczy o tym, że TKE skorzystała z możliwości wywierania decydującego wpływu na działalność swoich spółek zależnych. Jednakże jest to odpowiedź na argument sformułowany w odpowiedzi TKE na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, zgodnie z którym TKE jest zwykłym holdingiem pośrednim, który nie zarządza bieżącą działalnością posiadanych przez siebie spółek (zob. pkt 122 powyżej).

- ¹³⁰ W każdym razie wbrew twierdzeniom skarżących, wydanie przez TKE instrukcji dla spółek w grupie należących do segmentu „wind”, aby koncentrowały się na rynkach wewnętrznych, świadczy – co podkreśliła Komisja – o decydującym wpływie TKE na zachowanie nie tylko swoich spółek zależnych, ale także TKL, która – jak skarżąca w sprawie T-149/07 potwierdziła w trakcie rozprawy – również należy do tego samego segmentu.
- ¹³¹ Z powyższego wynika, że w motywie 641 zaskarżonej decyzji Komisja słusznie uznała, że skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 nie obaliły domniemania odpowiedzialności TKAG i TKE za naruszenia popełnione przez spółki zależne ThyssenKrupp w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach.

W przedmiocie naruszenia obowiązku uzasadnienia i praw do obrony

- ¹³² Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podnoszą co do zasady, że Komisja naruszyła należący do niej obowiązek uzasadnienia w kilku aspektach. Po pierwsze, zaskarżona decyzja jest wadliwa ze względu na

brak uzasadnienia w odniesieniu do stwierdzenia, że TKAG, TKE i spółki zależne ThyssenKrupp stanowią jednostkę gospodarczą, oraz ze względu na to, że nie wyjaśnia ona dlaczego dowody przedstawione przez spółki z grupy ThyssenKrupp nie były wystarczające celem obalenia domniemania odpowiedzialności. Następnie Komisja zignorowała kilka dowodów przedstawionych przez skarżące w sprawach T-149/07 i T-150/07 w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Wreszcie motyw 639 zaskarżonej decyzji zawiera błędy w argumentacji i ponadto zawiera twierdzenia Komisji na temat grupy Otis.

¹³³ Tytułem wstępu należy przypomnieć, że o ile Komisja w uzasadnieniu decyzji przyjmowanych w celu zapewnienia stosowania reguł konkurencji nie jest zobowiązana do rozważenia wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych oraz względów, które doprowadziły do wydania takiej decyzji, to jednak na podstawie art. 253 WE jest ona zobowiązana do wskazania przynajmniej tych faktów i względów, które mają podstawowe znaczenie dla struktury jej decyzji, umożliwiając tym samym sądowi wspólnotowemu oraz zainteresowanym stronom zapoznanie się z warunkami zastosowania przez nią postanowień traktatu (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 15 września 1998 r. w sprawach połączonych T-374/94, T-375/94, T-384/94 i T-388/94 *European Night Services i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. II-3141, pkt 95 i przytoczone tam orzecznictwo).

¹³⁴ Po pierwsze, należy odrzucić argumenty skarżących w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 dotyczące braku uzasadnienia w odniesieniu do stwierdzenia, że spółki grupy ThyssenKrupp będące adresatami zaskarżonej decyzji stanowią jednostkę gospodarczą. Należy bowiem uznać, że z motywów 633–641 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja przedstawiła wystarczające pod względem prawnym powody, dla których zachowanie spółek zależnych ThyssenKrupp można przypisać ich spółkom dominującym – odpowiednio – TKE i/lub TKAG. Komisja

w tych motywach odniosła się do orzecznictwa przytoczonego w pkt 96 powyżej, aby stwierdzić, że TKAG i TKE należy uznać odpowiedzialnymi za zachowanie ich spółek zależnych, które uczestniczyły w naruszeniu art. 81 WE. Komisja ponadto stwierdziła, że skarżącym nie udało się obalić domniemania odpowiedzialności.

135 Po drugie, nie można uwzględnić argumentu skarżących w sprawach T-149/07 i T-150/07, zgodnie z którym Komisja pominęła milczeniem argumenty przedstawione w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.

136 Co się tyczy podniesienia przez TKE w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, braku ustaleń ponadgranicznych oraz samodzielnego działania TKE i jej spółek zależnych w ramach postępowania administracyjnego, należy stwierdzić, że w motywie 639 zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że „fakt, iż TKE wydała instrukcję wewnątrz grupy, nakazując spółkom zależnym, aby koncentrowały się na swoich rynkach wewnętrznych, i że spółki te zastosowały się do tej instrukcji, wskazuje na to, że TKE skorzystała z możliwości wywierania decydującego wpływu na politykę handlową swoich spółek zależnych [...]”. Ponadto o ile Komisja w zaskarżonej decyzji nie odpowiedziała na argument dotyczący samodzielnego działania TKE i jej spółek zależnych w ramach postępowania administracyjnego, to należy jednak stwierdzić, że argument ten nie ma zasadniczego znaczenia dla struktury decyzji i zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 133 powyżej nie wymaga on wyraźnej odpowiedzi Komisji.

137 Ponadto Komisja odpowiedziała także na argumenty przedstawione przez TKAG w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. TKAG w tej odpowiedzi istotnie stwierdziła, że złożenie wniosku na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. nie uzasadnia odpowiedzialności materialnej TKAG, że TKAG nie uczestniczyła ani bezpośrednio, ani pośrednio w naruszeniu, że sektor wind i schodów ruchomych jest zorganizowany w sposób zdecentralizowany i zarządzany autonomicznie przez krajowe spółki zależne, że TKAG jest zwykłym holdingiem,

który nie uczestniczył w czynnościach operacyjnych swoich spółek zależnych działających w sektorze wind i schodów ruchomych, że spółki operacyjne nie zastosowały się do dyrektyw w zakresie poszanowania prawa przekazanych przez TKE, w ramach których były one wzywane do zaprzestania naruszenia, że akta sprawy Komisji nie zawierały dowodów na wywieranie przez TKAG rzeczywiście decydującego wpływu na swoje spółki operacyjne i że TKAG zawsze uczestniczyła w postępowaniu administracyjnym oddzielnie od innych spółek. Tymczasem jak słusznie podnosi Komisja, w pkt 74–87 odpowiedzi TKAG na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów zawarte zostały zasadniczo uwagi w przedmiocie przesłanek prawnych, które należy stosować, przypisując spółce dominującej zachowanie jej spółek zależnych, do których Komisja ustosunkowała się w pkt 603–605 i 639 zaskarżonej decyzji. Co się tyczy ustaleń faktycznych z tego pisma, TKAG nie dostarcza żadnych dowodów, ograniczając się do odesłania do dyrektyw w sprawie poszanowania prawa konkurencji, które zresztą nie zostały dołączone do odpowiedzi TKAG na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Wreszcie w odniesieniu do argumentu dotyczącego samodzielnego działania TKAG i jej spółek zależnych w postępowaniu administracyjnym, uwzględniając orzecznictwo przytoczone w pkt 133 powyżej, nie jest wymagana wyraźna odpowiedź Komisji.

138 Argument dotyczący braku uzasadnienia należy zatem oddalić.

139 Po trzecie, skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07 i T-149/07 stwierdziły, że motyw 639 zaskarżonej decyzji jest wadliwy z uwagi na brak uzasadnienia i stanowi „błąd logiczny”, w zakresie w jakim Komisja uznała, że w ramach tej samej jednostki gospodarczej można przyjąć, że spółka zależna wykonuje co do zasady instrukcje spółki dominującej, co oznacza, że z antycypowanego wniosku z analizy (w niniejszej sprawie istnienie jednostki gospodarczej) została wywiedziona przesłanka tego wniosku (w niniejszej sprawie brak wskazówek na niezależność gospodarczą spółek

zależnych ThyssenKrupp). Ponadto nielogiczne jest odrzucenie argumentu, który pozwoliłby na obalenie domniemania – w niniejszej sprawie jest to brak związków osobowych pomiędzy zarządami TKE i jej spółek zależnych – poprzez twierdzenie, że nakładanie się organów zarządzających nie stanowi przesłanki dla istnienia domniemania.

- ¹⁴⁰ Nie można także uwzględnić tego argumentu. Z jednej strony narusza on bowiem system domniemania odpowiedzialności wynikający z orzecznictwa przytoczonego w pkt 96 i 97 powyżej, a zwłaszcza jego aspekt, w ramach którego wspomniane domniemanie może zostać obalone przez spółkę dominującą poprzez dostarczenie dowodów na autonomię jej spółek zależnych. Z drugiej strony Komisja nie odrzuciła argumentu skarżących dotyczącego braku nakładania się organów pomiędzy TKE i jej spółkami zależnymi, stwierdzając, że nakładanie się organów zarządzających nie stanowi warunku istnienia domniemania odpowiedzialności spółki dominującej. Przeciwnie, z odesłania do motywów 619 oraz 640 tej decyzji wynika, że Komisja odrzuciła ten argument z uwagi na fakt, że TKE nie dostarczyła żadnych dowodów na jego poparcie. W tym względzie należy podkreślić, że nawet w ramach postępowania przed Sądem twierdzenia skarżących dotyczące braku nakładania się organów zarządzających TKE z TKAG i ich odnośnymi spółkami zależnymi nie znalazły potwierdzenia w dowodach z dokumentów (zob. pkt 125 powyżej).

- ¹⁴¹ W odniesieniu do motywu 639 zaskarżonej decyzji skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą także, że zostało naruszone ich prawo do obrony z uwagi na to, że uzasadnienie zawarte w tym motywie odsyłało do motywu 626 zaskarżonej decyzji dotyczącego istnienia jednostki gospodarczej składającej się ze spółek grupy Otis i że istotne fragmenty motywów 622–625 zaskarżonej decyzji nie zostały ujawnione przez Komisję dla ThyssenKrupp.

142 W tym względzie należy stwierdzić, że skarżące nie wyjaśniają, w jaki sposób odesłanie z motywu 639 zaskarżonej decyzji do motywu 626 tej decyzji wpłynęło na ich prawo do obrony w postępowaniu administracyjnym.

143 W zakresie w jakim zarzut sformułowany w pkt 141 powyżej należy interpretować jako podważający brak uzasadnienia, należy stwierdzić, że co się tyczy odesłania z motywu 639 do motywu 626 zaskarżonej decyzji, Komisja ograniczyła się do stwierdzenia, że „jak zostało wyjaśnione bardziej szczegółowo w [motywie] 626, przypisanie odpowiedzialności spółce dominującej nie wymaga nakładania się działalności w przypadku dwóch przedsiębiorstw”. Tymczasem należy stwierdzić, że wyjaśnienia, do których odsyła motyw 639, nie znajdują się w motywie 626 zaskarżonej decyzji, który nie został utajniony przed spółkami grupy ThyssenKrupp, ale znajdują się one w motywie poprzednim, a konkretnie w następnym fragmencie motywu 625, który także nie został utajniony przed owymi spółkami:

„[...] przypisanie odpowiedzialności za zachowanie spółki zależnej na rynku nie wymaga, aby działalność gospodarcza prowadzona przez tę spółkę nakładała się ani pozostawała w ścisłym związku z działalnością spółki dominującej. Jest zupełnie normalne, że inna działalność i specjalizacja jest przypisywana różnym jednostkom w ramach grupy przedsiębiorstw”.

144 Skarżące nie mogą zatem zasadnie podnosić, że zasady prawne, na których oparła się Komisja w motywie 639 zaskarżonej decyzji, są nieścisłe. W takich warunkach należy więc oddalić także zarzut sformułowany w pkt 141 powyżej.

¹⁴⁵ Po czwarte, skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 twierdzą, że Komisja przedstawiła szereg nowych argumentów w swojej odpowiedzi na skargę, które nie mogą jednak uzupełnić braku uzasadnienia w zaskarżonej decyzji. Zostały one przedstawione późno i są niedopuszczalne oraz w każdym razie bezzasadne.

¹⁴⁶ Jak zostało przypomniane w pkt 133, Komisja jest zobowiązana na podstawie art. 253 WE wskazać przynajmniej te fakty i względy, które są rozstrzygające dla struktury jej decyzji, umożliwiając tym samym sądowi unijnemu oraz zainteresowanym stronom poznanie warunków zastosowania przez nią postanowień traktatu. Ponadto z utrwalonego orzecznictwa wynika, że z wyjątkiem nadzwyczajnych okoliczności uzasadnienie decyzji powinno znajdować się w jej głównej części i nie może zostać przedstawione po raz pierwszy i a posteriori przed sądem (zob. ww. w pkt 133 wyrok w sprawie *European Night Services i in. przeciwko Komisji*, pkt 95 i przytoczone tam orzecznictwo). I tak zainteresowany powinien zatem zostać poinformowany o uzasadnieniu w zasadzie w tym samym czasie co o niekorzystnej dla niego decyzji (zob. ww. w pkt 94 wyrok w sprawie *Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji*, pkt 463 i przytoczone tam orzecznictwo).

¹⁴⁷ W tym względzie – jak to już zostało stwierdzone w pkt 134 powyżej – z motywów 633–641 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja wystarczająco uzasadniła, dlaczego zachowanie spółek zależnych ThyssenKrupp przypisała ich spółkom dominującym – odpowiednio – TKE i/lub TKAG. W tym względzie należy podnieść, że argumenty zawarte w odpowiedzi na skargę Komisji mają jedynie na celu ustosunkowanie się do argumentów znajdujących się w odpowiedziach skarżących, nie zaś nadrobić podnoszony brak uzasadnienia w zaskarżonej decyzji.

¹⁴⁸ Z powyższego wynika, że nie można również uwzględnić tego ostatniego zarzutu.

¹⁴⁹ W związku z tym należy oddalić wszystkie zarzuty skarżących w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 dotyczące naruszenia art. 253 WE i naruszenia prawa do obrony w związku z przypisaniem TKAG i TKE naruszeń popełnionych przez spółki zależne ThyssenKrupp.

W przedmiocie wniosków o zastosowanie środków dowodowych

¹⁵⁰ Na poparcie argumentu, zgodnie z którym spółki grupy ThyssenKrupp dokładnie opisały zdecentralizowaną organizację w ramach grupy segmentów działalności, o których mowa w zaskarżonej decyzji, skarżące w sprawach T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 proponują, zgodnie z art. 65 lit. c) regulaminu postępowania, wysłuchać osobę prowadzącą tę sprawę w Komisji, urzędnika Komisji, który przeprowadził kontrole w Niemczech w dniach 28 i 29 stycznia 2004 r., oraz członka zarządu TKE. Ponadto skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 sugerują wysłuchanie pracownika TKAG. Skarżąca w sprawie T-149/07 zwraca się również do Sądu, aby zobowiązał Komisję do udostępnienia jej decyzji C(2005) 4634 z dnia 30 listopada 2005 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu [WE] (sprawa COMP/38.354 – Worki przemysłowe), której streszczenie zostało opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* z dnia 26 października 2007 r. (L 282, s. 41), z której wynika, że nie istnieją względy obiektywne, aby nałożyć grzywnę solidarnie na holding pośredni, gdy grzywna została nałożona na spółki zależne, które dopuściły się naruszenia, i holding stojący na czele grupy.

¹⁵¹ Jeśli chodzi o dokonywaną ocenę wniosków o zastosowanie środków dowodowych przedłożonych przez stronę sporu, należy przypomnieć, iż wyłącznie do Sądu należy ocena ewentualnej konieczności uzupełnienia materiału dowodowego zgromadzonego w rozpatrywanych przez niego sprawach (zob. wyrok z dnia 22 listopada 2007 r. w sprawie C-260/05 P Sniace przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-10005, pkt 77 i przytoczone tam orzecznictwo).

152 Po pierwsze, co się tyczy wniosków w sprawie wysłuchania świadków, które mogłyby wykazać, że spółki grupy ThyssenKrupp dokładnie opisały zdecentralizowaną organizację w ramach grupy w odniesieniu do segmentów działalności, których dotyczy zaskarżona decyzja, należy podnieść, że Komisja nie podważa, że spółki grupy ThyssenKrupp ustnie wyjaśniły podnoszoną przez nie zdecentralizowaną organizację w tej spółce. Jednakże Komisja uznała, że argumenty spółek grupy ThyssenKrupp nie znalazły potwierdzenia w dowodach z dokumentów, a niektóre dowody z akt sprawy im nawet zaprzeczały.

153 Po drugie, co się tyczy żądania udostępnienia decyzji Komisji C(2005) 4634, nie została ona uznana za niezbędną dla rozstrzygnięcia sporu, gdyż praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi sama w sobie ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji (ww. w pkt 108 wyroki: w sprawie JCB Service przeciwko Komisji, pkt 201, 205; w sprawie Britannia Alloys & Chemicals przeciwko Komisji, pkt 60; wyrok Sądu z dnia 8 października 2008 r. w sprawie T-73/04 Carbone-Lorraine przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2661, pkt 92).

154 Wnioski o zastosowanie środków dowodowych należy zatem oddalić, gdyż dowody zawarte w aktach sprawy wystarczają Sądowi, aby mógł orzec w przedmiocie niniejszego zarzutu.

155 Z powyższych rozważań wynika, że niniejszy zarzut należy oddalić.

3. *W przedmiocie zwolnienia z nałożonych grzywien lub obniżenia ich kwoty*

W przedmiocie naruszenia zasady non bis in idem

- ¹⁵⁶ W motywie 655 zaskarżonej decyzji Komisja odrzuciła jak poniżej argument ThyssenKrupp, zgodnie z którym wszystkie nałożone na nią grzywny naruszają zasadę non bis in idem w świetle powołanych decyzji w sprawie łagodzenia sankcji przyjętych przez krajowe organy ochrony konkurencji w Belgii, Luksemburgu i Niderlandach:

„Stosowanie zasady [non bis in idem] zakłada [...], że wydana została decyzja stwierdzająca, czy rzeczywiście zostało popełnione naruszenie, lub że zgodność z prawem danego zachowania została ponownie zbadana. W niniejszej sprawie żaden krajowy organ ochrony konkurencji wymieniony przez ThyssenKrupp nie zbadał sprawy ani nie podjął ostatecznej decyzji co do jej istoty. Zasada non bis in idem nie stoi na przeszkodzie, aby Komisja korzystała z przysługujących jej uprawnień, w sytuacji gdy tymczasowa decyzja w sprawie łagodzenia sankcji została przyjęta na poziomie krajowym. Ponadto w tej sprawie wszystkie decyzje krajowe, do których odnosi się ThyssenKrupp, zostały przyjęte po wszczęciu postępowania przez Komisję w rozumieniu art. 11 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003. Zgodnie z tym przepisem w takich okolicznościach wszystkie krajowe organy ochrony konkurencji zostają pozbawione kompetencji w zakresie stosowania art. 81 [WE] [...]”.

- ¹⁵⁷ Skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podnoszą, że zaskarżona decyzja narusza zasadę non bis in idem. Skarżące twierdzą w tym względzie, że Komisja nie mogła na nie nałożyć grzywien za naruszenia popełnione przez ThyssenKrupp w Belgii, Luksemburgu i w Niderlandach, gdyż w sprawie naruszeń popełnionych przez te spółki belgijskie, luksemburskie i niderlandzkie organy ochrony konkurencji wydały prawomocne orzeczenie zgodnie z art. 54 konwencji

wykonawczej do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz.U. 2000, L 239, s. 19, zwana dalej „KWUS”). Skarżące powołują się w tym względzie na decyzję zespołu sprawozdawców belgijskich [*poufne*]¹, opinię w sprawie łagodzenia sankcji luksemburskiego organu ochrony konkurencji [*poufne*] oraz porozumienie w sprawie łagodzenia sankcji (*clementietoezegging*) niderlandzkiego organu ochrony konkurencji [*poufne*]. Skarżące także podkreślają, że decyzje krajowych organów ochrony konkurencji zostały wydane wcześniej niż dnia 7 października 2005 r., czyli przed datą wszczęcia postępowania przez Komisję, z czego wynika, że krajowe organy ochrony konkurencji nie zostały pozbawione właściwości na podstawie art. 11 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 w momencie wydania tych decyzji.

- 158 Należy przypomnieć, że zasada *non bis in idem*, której został także poświęcony art. 4 protokołu nr 7 do EKPC, stanowi podstawową zasadę prawa Unii, której przestrzeganie zapewniają sądy (zob. wyrok Trybunału z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie C-308/04 P SGL Carbon przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5977, pkt 26; wyrok Sądu z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie T-410/03 Hoechst przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-881, pkt 598).
- 159 Trybunał miał już okazję orzec, że w dziedzinie unijnego prawa konkurencji zasada ta zabrania Komisji karania lub ścigania przedsiębiorstwa po raz kolejny za antykonkurencyjne zachowanie, za które zostało ono ukarane lub w odniesieniu do którego stwierdzono brak jego odpowiedzialności we wcześniejszej decyzji Komisji niepodlegającej zaskarżeniu (wyrok Trybunału z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-8375, pkt 59; wyroki Sądu: z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-224/00 Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, Rec. s. II-2597, pkt 85, 86; z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1181, pkt 130, 131; ww. w pkt 69 wyrok w sprawie FNCBV i in. przeciwko Komisji, pkt 340).

1 – Nieujawnione, poufne informacje.

160 Stosowanie zasady *non bis in idem* zakłada zatem, że wydana została już decyzja co do istoty naruszenia lub że została zbadana zgodność z prawem oceny dokonanej w przedmiocie tego naruszenia (ww. w pkt 159 wyrok w sprawie *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji*, pkt 60). I tak zasada *non bis in idem* zakazuje dokonywania nowej oceny merytorycznej naruszenia, w efekcie której w przypadku uznania odpowiedzialności po raz drugi nałożona zostałaby albo druga kara, obok wcześniej nałożonej pierwszej, albo w przypadku braku uznania odpowiedzialności w pierwszej decyzji, zostałaby ona stwierdzona w drugiej decyzji (ww. w pkt 159 wyrok w sprawie *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji*, pkt 61).

161 Co się tyczy kwestii, czy decyzja krajowego organu ochrony konkurencji może przeszkodzić Komisji w nałożeniu kary i w ściganiu kolejny raz tego samego przedsiębiorstwa, należy przypomnieć, że stosowanie zasady *non bis in idem* podlega trzem wymogom, to jest identyczności zdarzeń, identyczności podmiotu popełniającego naruszenie i identyczności chronionego interesu prawnego. Rozpatrywana zasada zabrania więc karania tej samej osoby w celu ochrony tego samego dobra prawnego więcej niż jeden raz za to samo niezgodne z prawem zachowanie (wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P *Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. I-123, pkt 338; ww. w pkt 69 wyrok w sprawie *FNCBV i in. przeciwko Komisji*, pkt 340; ww. w pkt 158 wyrok w sprawie *Hoechst przeciwko Komisji*, pkt 600).

162 W przypadku gdy z jednej strony działanie organów ochrony konkurencji państw członkowskich i Komisji z drugiej strony, na podstawie przysługujących im uprawnień na mocy odpowiednio art. 5 i 14 rozporządzenia nr 1/2003, w ramach ścigania i karania przedsiębiorstw za naruszenia art. 81 WE i 82 WE ma na celu ochronę takiego samego dobra prawnego, a konkretnie zapewnienie wolnej konkurencji na wspólnym rynku, co stanowi, zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. g) WE podstawowy cel Wspólnoty (zob. ww. w pkt 158 wyrok w sprawie *SGL Carbon przeciwko Komisji*, pkt 31), należy uznać, że zasada *non bis in idem* zakazuje Komisji karania i ścigania przedsiębiorstwa po raz drugi za naruszenie art. 81 WE lub art. 82 WE, za które została wcześniej

nałożona kara, lub stwierdzono brak jego odpowiedzialności we wcześniejszej prawomocnej decyzji wydanej przez krajowy organ ochrony konkurencji na mocy art. 5 rozporządzenia nr 1/2003.

- 163 Po pierwsze, należy zbadać, czy akty wymienione w pkt 157 powyżej stanowią decyzje, w których krajowe organy ochrony konkurencji ukarały skarżące lub ostatecznie stwierdziły brak ich odpowiedzialności za naruszenia popełnione w Belgii, Luksemburgu i Niderlandach, a które zostały stwierdzone w zaskarżonej decyzji.
- 164 Należy stwierdzić, że akty wspomnianych krajowych organów konkurencji odnoszą się do zwolnienia z grzywny, z którego w danym wypadku mogłyby korzystać spółki należące do grupy ThyssenKrupp za naruszenia popełnione w Belgii, Luksemburgu i Niderlandach, które zostały później stwierdzone i za które została nałożona kara w zaskarżonej decyzji. Jednakże jak słusznie podkreśla Komisja w motywie 655 zaskarżonej decyzji, „żaden z wymienionych przez ThyssenKrupp krajowych organów ochrony konkurencji nie [...] wydał ostatecznej decyzji co do istoty sprawy”. W związku z tym, że akty krajowych organów ochrony konkurencji, do których odwołują się skarżące, nie stanowią co do istoty naruszeń popełnionych w Belgii, Luksemburgu i Niderlandach, zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 160 powyżej, nie stoją one na przeszkodzie Komisji w stwierdzeniu tych naruszeń i nałożeniu kary za ich popełnienie w zaskarżonej decyzji.
- 165 Zdaniem skarżących w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 zwięźle zbadanie naruszenia przez krajowy organ ochrony konkurencji powinno wystarczać w celu zastosowania zasady non bis in idem. W tym względzie skarżące odwołują się do art. 54 KWUS i do wyroku Trybunału z dnia 11 lutego 2003 r. w sprawach połączonych C-187/01 i C-385/01 Gözütok i Brügge, Rec. s. I-1345, pkt 30, który unieważnił ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, pkt 60. Decyzje w sprawie zwolnienia wydane przez krajowe organy ochrony konkurencji spełniały przesłanki art. 54 KWUS.

166 W tym względzie należy podnieść, że art. 54 KWUS stanowi, że „osoba, której proces zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku w jednej Umawiającej się Stronie, nie może być ścigana w innej Umawiającej się Stronie za ten sam czyn [...]”. Zgodnie z ww. w pkt 165 wyroku w sprawie Gözütok i Brügge, pkt 30 i 31, daną osobę należy uznawać za osobę, wobec której postępowanie zakończyło się wydaniem prawomocnego wyroku, jeśli wskutek przeprowadzenia postępowania przed organem krajowym prawo do ścigania tej osoby przez władzę publiczną wygasło, nawet jeżeli w postępowanie nie włączył się organ sądowy.

167 Przyjąwszy nawet, że art. 54 KWUS, w zakresie w jakim daje on wyraz zasadzie ogólnej prawa wspólnotowego, tj. zasadzie *non bis in idem*, może zostać podniesiony w dziedzinie unijnego prawa konkurencji, należy stwierdzić, że tymczasowej decyzji w sprawie łagodzenia sankcji wydanej przez krajowy organ ochrony konkurencji nie można w każdym razie uznać jako wynikającej z tego przepisu. Przyznanie zwolnienia na mocy decyzji tymczasowej nie spełnia bowiem przesłanki ostatecznego charakteru wygaśnięcia prawa władzy publicznej wymaganej w art. 54 KWUS.

168 Po pierwsze, co się tyczy rzeczony decyzji belgijskiego organu ochrony konkurencji, należy stwierdzić, że decyzja ta [*poufne*] została wydana przez belgijski zespół sprawozdawców. Zgodnie z obwieszczeniem wydanym wspólnie przez belgijską radę ochrony konkurencji i zespół sprawozdawców na temat zwolnienia z grzywny i obniżania ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (zwanym dalej „belgijskim obwieszczeniem w sprawie łagodzenia sankcji”), wnioski w sprawie łagodzenia sankcji wniesione do belgijskiego organu ochrony konkurencji są w najpierw badane przez zespół sprawozdawców (pkt 7, 8 belgijskiego obwieszczenia w sprawie łagodzenia sankcji). Jednakże to „[...] rada ochrony konkurencji [...] jest organem posiadającym uprawnienia do wydawania decyzji” (pkt 7 belgijskiego obwieszczenia w sprawie łagodzenia sankcji), i jedynie do tego organu należy wydanie ostatecznej decyzji w sprawie zwolnienia z grzywny „po zakończeniu dochodzenia [...] na podstawie sprawozdania z dochodzenia [...]” (pkt 8 belgijskiego obwieszczenia w sprawie łagodzenia sankcji; zob. także pkt 21, 22 belgijskiego obwieszczenia w sprawie łagodzenia sankcji). Uwzględniając belgijski system prawny, pismo zespołu sprawozdawców dotyczące wniosku w sprawie zwolnienia z grzywny ma zatem charakter tymczasowy.

- 169 Tymczasowy charakter pisma zespołu sprawozdawców [*poufne*] wynika także z jego treści, gdyż potwierdza ono, że wnioski „[...] spełniają *prima facie* przesłanki uzyskania zwolnienia [...]”.
- 170 Nie można zatem uznać, że pismo zespołu sprawozdawców [*poufne*] odniosło skutek w postaci ostatecznego wygaśnięcia prawa władzy publicznej w odniesieniu do udziału ThyssenKrupp w naruszeniu w Belgii. W związku z tym, że w sprawie ThyssenKrupp nie zostało wydane „prawomocne orzeczenie” w rozumieniu art. 54 KWUS przez belgijski organ ochrony konkurencji, nie było przeszkód, żeby Komisja w niniejszej sprawie stwierdziła naruszenie i nałożyła karę zgodnie odpowiednio z art. 1 ust. 1 i art. 2 ust. 1 zaskarżonej decyzji za udział tego przedsiębiorstwa w naruszeniu w Belgii.
- 171 Po drugie, co się tyczy opinii w sprawie łagodzenia sankcji wydanej przez luksemburską radę ochrony konkurencji [*poufne*], należy stwierdzić, że opinia ta uwzględniła wniosek TKAL i TKE w sprawie łagodzenia sankcji dotyczący naruszenia w Luksemburgu i potwierdza, że wniosek ten ma znaczenie dla potrzeb postępowania w Luksemburgu (art. 1, 2 opinii w sprawie łagodzenia sankcji). Jednakże podobnie jak w przypadku pisma belgijskiego zespołu sprawozdawców, ostateczna decyzja w sprawie tego wniosku o zwolnienie z grzywny nie została wydana. Luksemburska rada ochrony konkurencji uznała bowiem, że „należy zawiesić postępowanie w sprawie badania wniosku dotyczącego łagodzenia sankcji co do istoty w oczekiwaniu na wyniki dochodzenia prowadzonego przez Komisję [...]” (pkt 6, art. 3 opinii w sprawie łagodzenia sankcji).
- 172 W takich okolicznościach w sprawie ThyssenKrupp również nie „zostało wydane prawomocne orzeczenie” w rozumieniu art. 54 KWUS w opinii w sprawie łagodzenia sankcji [*poufne*] luksemburskiej rady ochrony konkurencji. W związku z tym wspomniana opinia w sprawie łagodzenia sankcji nie stała na przeszkodzie, aby Komisja stwierdziła naruszenie i nałożyła karę zgodnie z odpowiednio art. 1 ust. 3 i art. 2 ust. 3 zaskarżonej decyzji za udział tego przedsiębiorstwa w naruszeniu w Luksemburgu.

- 173 Po trzecie, co się tyczy porozumienia w sprawie łagodzenia sankcji wydanego przez niderlandzki organ ochrony konkurencji [*poufne*], należy stwierdzić, że nie miało ono także ostatecznego charakteru. Na jego podstawie zwolnienie z grzywny zostałyby przyznane TKAG i TKL, tylko w przypadku gdyby niderlandzki organ ochrony konkurencji albo na wniosek Komisji, albo z własnej inicjatywy miałby sam badać i prowadzić dochodzenie w sprawie naruszenia w Niderlandach (pkt 7 porozumienia w sprawie łagodzenia sankcji). Tymczasem z uwagi na to, że hipoteza ta się nie sprawdziła w niniejszej sprawie, porozumienie w sprawie łagodzenia sankcji zachowało swój tymczasowy charakter i nie poskutkowało wygaśnięciem prawa władzy publicznej wobec ThyssenKrupp za jej udział w naruszeniu w Niderlandach.
- 174 W takich okolicznościach porozumienie w sprawie łagodzenia sankcji nie stało na przeszkodzie, aby Komisja stwierdziła naruszenie i nałożyła karę zgodnie odpowiednio z art. 1 ust. 4 i art. 2 ust. 4 zaskarżonej decyzji za udział ThyssenKrupp w naruszeniu w Niderlandach.
- 175 W motywie 655 zaskarżonej decyzji Komisja zatem słusznie uznała, że akty wydane przez krajowe organy ochrony konkurencji wymienione w pkt 157 powyżej stanowiły tymczasowe decyzje w sprawie łagodzenia sankcji, które nie stały na przeszkodzie Komisji w wykonywaniu przysługujących jej uprawnień.
- 176 Po drugie, mając na uwadze powyższe rozważania, bez znaczenia jest argument skarżących, zgodnie z którym Komisja w motywie 655 zaskarżonej decyzji błędnie uznała, że wspomniane krajowe organy ochrony konkurencji w momencie przyjmowania aktów wymienionych w pkt 157 powyżej były pozbawione właściwości na podstawie art. 11 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003. Przyjmując nawet, że wspomniane organy były dalej kompetentne w zakresie wydawania decyzji w sprawie łagodzenia sankcji w czasie, kiedy wydały one akty wymienione w pkt 157 powyżej, to należy stwierdzić, że w niniejszej sprawie akty te nie wystarczają, aby pozwolić na zastosowanie zasady

non bis in idem, gdyż nie stanowią one w przedmiocie istoty naruszenia, i że w każdym razie mają one charakter tymczasowy.

- ¹⁷⁷ To samo odnosi się do argumentu dotyczącego pierwszeństwa zasady non bis in idem nad pochodnym prawem wspólnotowym, ponieważ i tak przesłanki stosowania tej zasady nie zostały spełnione w niniejszej sprawie.
- ¹⁷⁸ Po trzecie, skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że mogły zasadnie oczekiwać, iż akty krajowych organów konkurencji wymienione w pkt 157 powyżej chroniły je przed nowym dochodzeniem ze strony Komisji.
- ¹⁷⁹ Prawo do powoływania się na ochronę uzasadnionych oczekiwań rozciąga się na każdą jednostkę, która znajduje się w sytuacji, z której wynika, iż organy administracji Unii, dostarczając jej szczegółowych zapewnień, doprowadziły do powstania u niej rozsądnych oczekiwań [wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 2004 r. w sprawach połączonych C-37/02 i C-38/02 Di Lenardo i Dilexport, Zb.Orz. s. I-6911, pkt 70; wyroki Sądu: z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie T-203/96 Embassy Limousines & Services przeciwko Parlamentowi, Rec. s. II-4239, pkt 74; z dnia 15 listopada 2007 r. w sprawie T-71/06 Enercon przeciwko OHIM (Przetwornik energii wietrznej), niepublikowany w Zbiorze, pkt 36].
- ¹⁸⁰ Natomiast nikt nie może powoływać się na naruszenie zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań, jeśli brak jest dokładnych zapewnień, które zostałyby mu dostarczone przez organy administracji (wyroki Sądu: z dnia 14 września 1995 r. w sprawie T-571/93 Lefebvre i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-2379, pkt 72; z dnia 29 stycznia 1998 r. w sprawie T-113/96 Dubois et Fils przeciwko Radzie i Komisji, Rec. s. II-125, pkt 68). Takimi zapewnieniami są niezależnie od formy, w jakiej są one przekazywane, dokładne, bezwarunkowe i spójne informacje pochodzące z uprawnionych i wiarygodnych źródeł (wyrok Sądu z dnia 21 lipca 1998 r. w sprawach połączonych T-66/96

i T-221/97 Mellett przeciwko Trybunałowi Sprawiedliwości, RecFP s. I-A-449, II-1305, pkt 104, 107).

¹⁸¹ Należy stwierdzić, że skarżące nie przedstawiły żadnego dowodu, z którego mogłoby wynikać, że Komisja dała im dokładne zapewnienia, że akty wydane przez krajowe organy ochrony konkurencji wymienione w pkt 157 powyżej chronią skarżące przed ściganiem i ukaraniem za popełnienie naruszeń w Belgii, Luksemburgu i Niemczech, które zostały stwierdzone i za które została nałożona kara w zaskarżonej decyzji. Podobnie i niezależnie od tego, czy zachowanie krajowych organów ochrony konkurencji może wywołać uzasadnione oczekiwania dla podmiotu prawa, wpływając na legalność decyzji Komisji, skarżące nie przedstawiły żadnego dowodu, który mógłby wykazać, że otrzymały one dokładne zapewnienia od krajowych organów ochrony konkurencji, że akty wymienione w pkt 157 powyżej staną na przeszkodzie, aby Komisja stwierdziła naruszenia i nałożyła z tego tytułu kary na skarżące. Wreszcie jak zostało podniesione w pkt 168–175 powyżej, z treści wymienionych aktów wynika, że miały one charakter tymczasowy, a w związku z tym nie mogły wywołać uzasadnionego oczekiwania, że ThyssenKrupp nie będzie ścigana i ukarana za naruszenia stwierdzone w zaskarżonej decyzji.

¹⁸² Argument dotyczący zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań należy zatem oddalić.

¹⁸³ Po czwarte, tytułem żądania ewentualnego skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podnoszą, że nawet jeżeli zasada *non bis in idem* nie znajduje zastosowania, nieuwzględnienie w zaskarżonej decyzji przyjętych w odniesieniu do skarżących decyzji w sprawie zwolnienia z grzywny przez krajowe organy ochrony konkurencji stanowi oczywisty błąd w ocenie oraz naruszenie zasad dobrej administracji i pewności prawa.

- 184 Wstępnie tak jak wynika z pkt 158–175 powyżej, akty krajowych organów ochrony konkurencji, do których odnoszą się skarżące, są to tymczasowe decyzje w sprawie łagodzenia sankcji, które nie stanowią przeszkody dla Komisji w wykonywaniu przyśługujących jej uprawnień.
- 185 Następnie z orzecznictwa, które przywołują skarżące na poparcie swojego argumentu, wynika, że zgodnie z zasadą słuszności, ustalając kwotę grzywny, Komisja musi uwzględnić kary, które już zostały poniesione przez to samo przedsiębiorstwo za to samo działanie, w przypadku gdy kary nałożono za naruszenie prawa kartelowego państwa członkowskiego, i w konsekwencji popełnione na terytorium Unii (wyroki Trybunału: z dnia 13 lutego 1969 r. w sprawie 14/68 Wilhelm i in., Rec. s. 1, pkt 11; z dnia 14 grudnia 1972 r. w sprawie 7/72 Boehringer Mannheim przeciwko Komisji, Rec. s. 1281, pkt 3; ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 87; zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-322/01 Roquette Frères przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3137, pkt 279).
- 186 Jednakże w niniejszej sprawie taka sytuacja nie ma miejsca, gdyż jak zostało ustalone wymienione w pkt 157 powyżej, na mocy aktów wydanych przez krajowe organy ochrony konkurencji nie zostały nałożone żadne kary na skarżące.
- 187 Wreszcie orzecznictwo przytoczone w pkt 185 powyżej odnosi się w każdym razie do decyzji przyjętych przez krajowe organy ochrony konkurencji, w czasie gdy nie obowiązywało rozporządzenie nr 1/2003, i dotyczy zagrożenia, że dane naruszenie podlegałoby grzywnie na mocy prawa krajowego oraz jednocześnie na mocy wspólnotowego prawa konkurencji. Jak słusznie podkreśla Komisja, wspomniane zagrożenie zostało usunięte dzięki europejskiej sieci konkurencji ustanowionej rozporządzeniem nr 1/2003 w postanowieniach dotyczących współpracy pomiędzy Komisją i organami ochrony konkurencji państw członkowskich zawartych w tym rozporządzeniu oraz w obwieszczeniu w sprawie współpracy w ramach sieci.

- 188 Mając na uwadze powyższe rozważania, żadna zasada prawa Unii nie zobowiązywała Komisji do uwzględnienia wymienionych w pkt 157 powyżej tymczasowych decyzji w sprawie łagodzenia sankcji przy ustalaniu kwoty grzywny w zaskarżonej decyzji.
- 189 Należy więc odrzucić także argument pomocniczy podniesiony przez skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07.
- 190 W takich okolicznościach należy w całości oddalić zarzut dotyczący naruszenia zasady non bis in idem.

W przedmiocie naruszenia wytycznych z 1998 r., naruszenia zasad proporcjonalności, równego traktowania i prawa do obrony w odniesieniu do ustalania kwoty wyjściowej grzywien przy uwzględnieniu wagi naruszeń

Uwagi wstępne

- 191 W ramach tego zarzutu skarżące w sprawach T-147/07, T-148/08, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 kwestionują ustalenie przez Komisję kwoty wyjściowej grzywny.
- 192 Na wstępie należy przypomnieć, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, że Komisja dysponuje szerokim zakresem uznania w odniesieniu do metody obliczania grzywien. Owa metoda, określona w wytycznych z 1998 r., obejmuje różne elementy cechujące się elastycznością, umożliwiające Komisji skorzystanie z przysługującego jej uznania

w sposób zgodny z przepisami art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 3 września 2009 r. w sprawach połączonych C-322/07 P, C-327/07 P i C-338/07 P Papierfabrik August Koehler i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-7191, pkt 112 i przytoczone tam orzecznictwo).

- ¹⁹³ Wagę naruszeń unijnego prawa konkurencji należy ustalić na podstawie licznych okoliczności, do których należą szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst i odstraśzające działanie grzywnien, przy czym nie ma potrzeby ustalania wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które należy obowiązkowo uwzględnić (wyroki Trybunału: z dnia 19 marca 2009 r. w sprawie C-510/06 P Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-1843, pkt 72; z dnia 3 września 2009 r. w sprawie C-534/07 P Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-7415, pkt 54).
- ¹⁹⁴ Jak zostało wskazane w pkt 25 powyżej, Komisja określiła w niniejszej sprawie kwotę grzywnien, stosując metodę zdefiniowaną w wytycznych z 1998 r.
- ¹⁹⁵ Wytycznych z 1998 r. nie można uznać za normę prawną, której w każdym razie musi przestrzegać administracja, ustanawiają one jednak normę postępowania, która stanowi pewną wskazówkę dla praktyki administracyjnej i od której administracja nie może odstąpić w konkretnym przypadku bez podania powodów, które byłyby zgodne z zasadą równego traktowania (zob. ww. w pkt 94 wyrok w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 209 i przytoczone tam orzecznictwo; ww. w pkt 153 wyrok w sprawie Carbone-Lorraine przeciwko Komisji, pkt 70).
- ¹⁹⁶ Komisja – przyjmując takie normy postępowania i ogłaszając poprzez publikację, że będzie ona je stosować od tej pory do przypadków w nich przewidzianych – sama wyznacza sobie granice swobodnego uznania i nie może odejść od tych norm bez narażania się w danym przypadku na sankcję za naruszenie ogólnych zasad prawa,

takich jak zasada równego traktowania lub zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań (zob. ww. w pkt 94 wyrok w sprawach połączonych Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 211 i przytoczone tam orzecznictwo; ww. w pkt 153 wyrok w sprawie Carbone-Lorraine przeciwko Komisji, pkt 71).

¹⁹⁷ Ponadto wytyczne z 1998 r. określają w sposób generalny i abstrakcyjny tryb postępowania, jaki narzuciła sobie Komisja dla celów ustalenia kwoty grzywien nałożonych w tej decyzji, i zapewniają w konsekwencji przedsiębiorstwom pewność prawa (ww. w pkt 94 wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 211, 213).

¹⁹⁸ Należy wreszcie przypomnieć, że wytyczne z 1998 r. przewidują w pierwszej kolejności ocenę wagi naruszenia jako takiego, na podstawie którego może zostać ustalona ogólna kwota wyjściowa (pkt 1 A akapit drugi). W drugiej kolejności waga naruszenia jest analizowana pod kątem rodzaju popełnionego naruszenia i charakterystyki danego przedsiębiorstwa, w szczególności jego rozmiaru i jego pozycji na danym rynku, co prowadzi do wyważenia kwoty wyjściowej, do klasyfikacji przedsiębiorstw w kategoriach i do określenia kwoty wyjściowej (pkt 1 A akapity od trzeciego do siódmego).

Zaskarżona decyzja

¹⁹⁹ Po pierwsze, w sekcji zaskarżonej decyzji poświęconej wadze naruszenia (sekcja 13.6.1), Komisja zbadała jednocześnie cztery naruszenia stwierdzone w art. 1 tej decyzji z uwagi na to, że „charakteryzowały się [one] pewnymi wspólnymi elementami” (motyw 657 zaskarżonej decyzji). Sekcja ta podzielona jest na trzy podsekcje,

zatytułowane: pierwsza „Charakter naruszeń” (podsekcja 13.6.1.1), druga „Geograficzny zakres rynku” (podsekcja 13.6.1.2) i trzecia „Ocena wagi naruszenia” (podsekcja 13.6.1.3).

200 W podsekcji zatytułowanej „Charakter naruszeń” w motywach 658–659 zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśnia, co następuje:

„658 Naruszenia będące przedmiotem niniejszej decyzji stanowią zasadniczo niejawne porozumienie pomiędzy konkurującymi podmiotami podjęte w celu podziału rynków między sobą lub zamrożenia udziału rynkowego poprzez podział planów sprzedaży i instalacji nowych wind lub schodów ruchomych i w celu zaniechania konkurowania między sobą w zakresie obsługi i modernizacji wind i schodów ruchomych (poza Niemcami, gdzie działalność w zakresie obsługi i modernizacji nie stanowiła przedmiotu dyskusji między członkami kartelu). Tego rodzaju ograniczenia horyzontalne są ze swej natury najcięższymi naruszeniami art. 81 [WE]. Naruszenia w tej sprawie sztucznie pozbawiły klientów korzyści, których mogliby oczekiwać w razie, gdyby istniał mechanizm konkurencyjnej oferty. Należy również wskazać, że niektóre z projektów, w ramach których dopuszczono się oszustwa, stanowiły zamówienia publiczne finansowane z podatków i realizowane właśnie w celu uzyskania konkurencyjnych ofert przedstawiających dobry stosunek jakości do ceny.

659 Celem dokonania oceny wagi naruszenia elementy dotyczące jego przedmiotu są generalnie bardziej istotne od elementów dotyczących jego skutków, w szczególności gdy porozumienia, jak w niniejszej sprawie, dotyczą bardzo poważnych naruszeń, takich jak ustalenie cen i podział rynku. Skutki porozumienia stanowią zasadniczo kryterium niewpływające na ocenę ważności naruszenia”.

- 201 Komisja stwierdza, że „nie usiłowała wykazać w sposób precyzyjny skutków naruszenia, ponieważ niemożliwe jest ustalenie z wystarczającą pewnością mających zastosowanie czynników konkurencji (cena, warunki handlowe, jakość, innowacja i inne), w sytuacji gdyby naruszenie nie wystąpiło” (motyw 660 zaskarżonej decyzji). Mimo to uważa ona, iż „jest [...] oczywiste, że naruszenia miały rzeczywisty wpływ na rynek”, i wyjaśnia w tym względzie, iż „okoliczność, że różne uzgodnienia antykonkurencyjne zostały podjęte przez członków kartelu, wskazuje sama w sobie na wystąpienie wpływu na rynek, nawet jeśli wpływ rzeczywisty jest trudny do określenia, ponieważ nie wiadomo w szczególności, czy w ramach innych projektów dopuszczono się oszustwa w zakresie ofert, a jeśli tak, to w ilu projektach to nastąpiło, ani ile projektów mogło być przedmiotem podziału pomiędzy członków kartelu bez konieczności kontaktowania się między nimi” (motyw 660 zaskarżonej decyzji). W tymże motywie Komisja dodaje, że „duże łączne udziały w rynku konkurentów wskazują na możliwe skutki antykonkurencyjne i stosunkowa stabilność tych udziałów w rynku podczas całego okresu naruszenia potwierdza wystąpienie tych skutków”.
- 202 W motywach 661–669 zaskarżonej decyzji Komisja odpowiada na argumenty podniesione przez skarżących w toku postępowania administracyjnego zmierzające do wykazania ograniczonego wpływu naruszeń na rynek.
- 203 W podsekcji zatytułowanej „Geograficzny zakres rynku” Komisja podnosi w motywie 670 zaskarżonej decyzji, że „kartele będące przedmiotem zaskarżonej decyzji obejmowały odpowiednio całe terytorium Belgii, Niemiec, Luksemburga i Niderlandów” oraz że „z orzecznictwa wynika w sposób jasny, że krajowy rynek obejmujący pod względem geograficznym całe państwo członkowskie stanowi już jako taki istotną część wspólnego rynku”.
- 204 W podsekcji zatytułowanej „Ocena wagi naruszenia” w motywie 671 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdza, że każdy adresat decyzji dopuścił się przynajmniej jednego bardzo poważnego naruszenia art. 81 WE, „mając na uwadze charakter tych naruszeń

oraz okoliczność, że każde z nich obejmowało całe terytorium danego państwa członkowskiego (Belgię, Niemcy, Luksemburg i Niderlandy)”. Komisja wywodzi stąd wniosek, że „w związku z charakterem tych czynników, naruszenia powinny zostać uznane za bardzo poważne, nawet jeśli ich rzeczywisty wpływ nie może zostać stwierdzony”.

- 205 Po drugie, w sekcji zaskarżonej decyzji zatytułowanej „Zróżnicowane traktowanie” (sekcja 13.6.2) Komisja ustaliła kwotę wyjściową grzywny dla każdego przedsiębiorstwa uczestniczącego w różnych kartelach (zob. pkt 28–31 powyżej), która zgodnie z motywem 672 zaskarżonej decyzji uwzględnia „rzeczywiste możliwości ekonomiczne omawianych przedsiębiorstw w odniesieniu do spowodowania znacznej szkody dla konkurencji”. Komisja w motywie 673 zaskarżonej decyzji wyjaśnia, że „w tym celu przedsiębiorstwa [zostały podzielone] na kilka kategorii wedle obrotów osiągniętych na rynku wind lub schodów ruchomych, w danym przypadku włącznie z usługami konserwacji i modernizacji”.

W przedmiocie podnoszonej niezgodności z prawem ogólnych kwot podstawowych grzywien

- 206 Po pierwsze, co się tyczy naruszenia w Niemczech, skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że Komisja naruszyła zasadę proporcjonalności i swoją własną praktykę decyzyjną przy ustalaniu kwoty wyjściowej grzywny. Komisja bowiem ustaliła kwotę wyjściową grzywny w oparciu o rozmiar rynku wind i schodów ruchomych do wysokości przekraczającej 500 mln EUR (motyw 664 zaskarżonej decyzji). Tymczasem kartele oddziaływały na sprzedaż schodów ruchomych i niewielką część sprzedaży wind w Niemczech w zakresie projektów o dużej skali lub prestiżu. I tak rozmiar rynku właściwego objętego porozumieniami nie przekraczał 170 mln EUR. Rynek projektów o dużej skali jest odrębny od innych rynków sektora wind, na którym obecne są jedynie spółki Otis, Schindler, Kone i ThyssenKrupp i na którym warunki konkurencji są na tyle szczególne, że kartele na tych rynkach nie mogą wywierać istotnego wpływu na rynek wind standardowych, jak wynika z ekspertyzy

przedstawionej przez skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 (zwanej dalej „ekspertyzą”). Zdaniem skarżących w sprawach T-149/07 i T-150/07 spekulacje na temat bardziej odczuwalnych skutków nie powinny być i tak brane pod uwagę, gdyż nie zostały zawarte w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów i stanowiłoby to naruszenie przysługującego skarżącym prawa do obrony.

²⁰⁷ Po pierwsze, należy podkreślić, że skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 nie zakwestionowały zgodności z prawem trybu postępowania wskazanego w pkt 1 A wytycznych z 1998 r. w zakresie dotyczącym określenia ogólnych kwot wyjściowych grzywien. Tymczasem ten tryb postępowania opiera się na zasadzie ryczałtu, wedle której ogólna kwota wyjściowa grzywny, określona na podstawie wagi naruszenia, jest obliczana z uwzględnieniem charakteru i geograficznego zakresu naruszenia oraz na podstawie jego rzeczywistego wpływu na rynek, tam gdzie może to być zmierzone (wyroki Sądu: z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie T-15/02 BASF przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-497, pkt 134; z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie T-116/04 Wieland-Werke przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-1087, pkt 62).

²⁰⁸ Wbrew twierdzeniom skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 Komisja nie ustaliła ogólnej kwoty wyjściowej grzywny za naruszenie w Niemczech w oparciu o rozmiar rynku rzekomo dotkniętego tym naruszeniem. Jak wynika z motywów 657–671 zaskarżonej decyzji, Komisja oparła swoją ocenę wagi naruszeń na ich charakterze i zakresie geograficznym.

²⁰⁹ W tym względzie należy wskazać, że rozmiar rynku właściwego nie jest co do zasady kryterium obowiązkowym, lecz tylko jednym spośród wielu istotnych kryteriów oceny wagi naruszenia, a zgodnie z orzecznictwem Komisja nie jest zobowiązana do

określenia granic właściwego rynku ani do oceny jego rozmiaru, gdy dane naruszenie ma charakter antykonkurencyjny (zob. podobnie ww. w pkt 193 wyrok w sprawie Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, pkt 55, 64).

²¹⁰ W związku z tym dla celów określenia ogólnej kwoty wyjściowej grzywny Komisja może, nie mając jednak takiego obowiązku, uwzględnić wartość rynku, w zakresie którego doszło do naruszenia (zob. podobnie ww. w pkt 207 wyroki: w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 134; w sprawie Wieland-Werke przeciwko Komisji, pkt 63). Wytyczne z 1998 r. nie przewidują bowiem, iż kwota grzywien jest obliczana na podstawie całkowitego obrotu albo obrotu uzyskanego przez przedsiębiorstwa na danym rynku. Nie stoją one jednak na przeszkodzie temu, aby takie obroty zostały wzięte pod uwagę przy ustalaniu kwoty grzywny, tak by przestrzegane były ogólne zasady prawa Unii oraz gdy wymagają tego okoliczności (ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 187). Argument skarżących, wedle którego ogólna kwota wyjściowa grzywny określona za naruszenie popełnione w Niemczech powinna odpowiadać ograniczonemu – wedle nich – rozmiarowi omawianego rynku, jest zatem oparty na błędnej przesłance i należy go oddalić.

²¹¹ Należy zatem odrzucić argument skarżących, zgodnie z którym Komisja naruszyła zasadę proporcjonalności, nie uwzględniając faktu, że w odniesieniu do rynku wind kartele oddziaływały tylko na projekty o dużej skali lub prestiżu i że w związku z tym rozmiar właściwego rynku objętego kartelami nie przekroczył 170 mln EUR. Ponadto nie może być uwzględniony argument dotyczący naruszenia praktyki decyzyjnej Komisji, gdyż tak jak zostało przypomniane w pkt 153 powyżej, praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi sama w sobie ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji.

- 212 W każdym razie należy stwierdzić, że nawet na podstawie opinii skarżących, zgodnie z którymi wartość właściwego rynku nie przekroczyła 170 mln EUR, kwota wyjściowa grzywny w wysokości 70 mln EUR odpowiadała około 41% rynku. Tymczasem zostało wcześniej stwierdzone, że kwoty wyjściowe grzywny ustalone na tak wysokim poziomie procentowym znajdują uzasadnienie w przypadku poważnych naruszeń (zob. podobnie ww. w pkt 210 wyrok w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 130, 133–137).
- 213 W tym kontekście nie można również uwzględnić argumentu dotyczącego podnoszonego naruszenia prawa do obrony skarżących w sprawach T-149/07 i T-150/07. Oprócz tego, że wbrew twierdzeniom skarżących, Komisja nie ustaliła wagi naruszenia na podstawie rozmiaru rynku właściwego objętego kartelem ani na podstawie oddziaływania kartelu, należy stwierdzić, że Komisja w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a konkretnie w pkt 77–83, oraz 579 i 583 tego pisma, uznała, że kartel w Niemczech obejmował wszystkie sektory wind i schodów mechanicznych. Ponadto w odniesieniu do oceny wagi każdego z naruszeń w celu ustalenia kwoty grzywny Komisja w motywie 617 lit. b) pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wskazała, że będzie brała pod uwagę, iż „uzgodnienia objęły swoim zasięgiem wszystkie sektory wind i schodów ruchomych”.
- 214 Po drugie, co się tyczy argumentu skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07, zgodnie z którym kartele nie oddziaływały na uznany przez skarżące za odrębny rynek wind standardowych, należy przypomnieć, że w odniesieniu do oceny wagi naruszenia wytyczne z 1998 r. w pkt 1 A akapit pierwszy i drugi stanowią:

„Przy ocenie wagi naruszenia należy wziąć pod uwagę jego charakter, rzeczywisty wpływ na rynek tam, gdzie może to być zmierzone, oraz rozmiar właściwego rynku geograficznego.

Naruszenia będą więc zaliczane do jednej z trzech kategorii: naruszenia o małym znaczeniu, poważne naruszenia oraz bardzo poważne naruszenia”.

- 215 Zgodnie z pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych z 1998 r. Komisja powinna w ramach oceny wagi naruszenia przeprowadzić badanie konkretnego wpływu na rynek wyłącznie wówczas, jeśli można go określić (zob. podobnie ww. w pkt 193 wyrok w sprawie Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, pkt 74; ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 143; ww. w pkt 112 wyrok w sprawie Degussa przeciwko Komisji, pkt 216).
- 216 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w celu oceny rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek Komisja jest zobowiązana do przyjęcia za punkt odniesienia konkurencję, jaka normalnie istniałaby w przypadku braku naruszenia (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73 Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1663, pkt 619, 620; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-347/94 Mayr Melnhof przeciwko Komisji, Rec. s. II-1751, pkt 235; ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 150; ww. w pkt 153 wyrok w sprawie Carbone-Lorraine przeciwko Komisji, pkt 83).
- 217 Komisja wskazuje w motywie 660 zaskarżonej decyzji, że „nie usiłowała wykazać w sposób precyzyjny skutków naruszenia, ponieważ niemożliwe jest ustalenie z wystarczającą pewnością mających zastosowanie czynników konkurencji (cena, warunki handlowe, jakość, innowacja i inne), w sytuacji gdyby naruszenie nie wystąpiło”. Choć Komisja oceniła w motywie 660 zaskarżonej decyzji, że jest oczywiste, iż kartele miały rzeczywisty wpływ na rynek od samego początku ich trwania i choć Komisja odrzuciła w motywach 661–669 argumenty wskazanych przedsiębiorstw zmierzające do wykazania zmniejszonego wpływu karteli, należy jednak stwierdzić, że w ramach

oceny wagi naruszeń w zaskarżonej decyzji nie uwzględniono ich ewentualnego wpływu na rynek.

218 W związku z tym w motywie 671 zaskarżonej decyzji Komisja opiera swe wnioski w zakresie oceny wagi naruszeń wyłącznie na charakterze tych naruszeń i na ich zakresie geograficznym. Komisja dochodzi we wskazanym motywie do wniosku, że „mając na uwadze charakter tych naruszeń oraz okoliczność, że każde z nich obejmowało całe terytorium danego państwa członkowskiego (Belgia, Niemcy, Luksemburg i Niderlandy) [...], [należy stwierdzić, że] każdy adresat decyzji dopuścił się jednego lub większej liczby bardzo poważnych naruszeń art. 81 WE”.

219 W szczególności co się tyczy naruszenia w Niemczech, z motywu 664 zaskarżonej decyzji – w którym Komisja ponadto odpowiada na argument Kone i Otis dotyczący ograniczonego ich zdaniem wpływu naruszenia – wynika, że „niemożliwe było precyzyjne wykazanie skutków naruszenia”, i że porozumienia w Niemczech nie naruszyły jedynie sektora schodów ruchomych i projektów z zakresu wind o znacznej wartości, bowiem Komisja stwierdziła, że jest prawdopodobne, „iż działania kartelu dotyczącego projektów wind przekraczających 1 000 000 EUR, które obejmowały windy o dużej prędkości i dużej wartości, wywarły wpływ na funkcjonowanie pozostałego rynku wind”. W motywie tym Komisja wskazała również, że całkowita wartość projektu miała większe znaczenie od liczby i rodzaju wind, że niemożliwe było wykazanie precyzyjnych skutków naruszenia oraz że okoliczności faktyczne wyraźnie wykazały, iż zamiarem stron nie było wykluczenie niektórych rodzajów towarów, ale umówienie się co do projektów, w ramach których konkurenci mogli zostać w prostszy sposób wyeliminowani.

220 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 nie uważają, że wpływ naruszenia w Niemczech można zmierzyć, ale że naruszenie obejmuje zdaniem skarżących mniejszy rozmiar rynku i że kartele nie mogły mieć znacznego wpływu na rynek wind standardowych. W tych warunkach

skarżące nie wykazały, że Komisja była zobowiązana, zgodnie z wytycznymi z 1998 r. i orzecznictwem przytoczonym w pkt 215 powyżej, uwzględnić rzeczywisty wpływ naruszeń w celu dokonania oceny ich wagi, w związku z czym nie można uwzględnić tego argumentu skarżących.

- 221 Mając na względzie powyższe rozważania, nie ma potrzeby orzekania w przedmiocie dopuszczalności ekspertyzy zakwestionowanej przez Komisję, która miała na celu wykazać, że kartel w Niemczech obejmował tylko część rynku wind, ani uwzględnienia wniosków w sprawie zastosowania środków dowodowych zaproponowanych w tym względzie przez skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 i mających na celu wykazanie dopuszczalności ekspertyzy.
- 222 Co się tyczy wspomnianej ekspertyzy, w każdym razie należy podnieść, że pomimo iż zdaniem skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 rynek objęty porozumieniami nie przekracza 170 mln EUR i nie mógł mieć znacznego wpływu na rynek wind standardowych, to ekspertyza wskazuje, po pierwsze, że windy o dużej prędkości (High-Tech/Premium) odpowiadały w 2003 r. pomiędzy 11,5 i 13,04 mln EUR, i po drugie, że w zakres projektów o dużej skali wchodzi zarówno windy o dużej prędkości, jak i windy standardowe. W związku z tym nawet przyjmując, że tylko projekty o dużej skali były objęte kartelem, to nie można wykluczyć ich wpływu na wskazany przez skarżące rynek wind standardowych, gdyż w zakres projektów o dużej skali wchodzi zaiste duża liczba wind standardowych.
- 223 Ponadto należy podkreślić, że przyjmując nawet, iż Komisja miała zamiar uwzględnić ten element fakultatywny, jakim jest wpływ naruszenia na rynek, i że w konsekwencji powinna była przedstawić w zaskarżonej decyzji konkretne, wiarygodne i wystarczające wskazówki pozwalające ocenić, jaki rzeczywisty wpływ na konkurencję na rynku mogło mieć naruszenie (ww. w pkt 193 wyrok w sprawie Prym i Prym Consumer

przeciwko Komisji, pkt 82), to należy w każdym razie uznać, że Komisja spełniła ten obowiązek.

224 Co się tyczy naruszenia w Niemczech, Komisja w szczególności podniosła, że Kone, Otis, Schindler i ThyssenKrupp posiadają rynek o ponad 60% wartości sprzedaży wind i prawie 100% rynku schodów mechanicznych (motywy 51, 232 zaskarżonej decyzji). Ponadto po 2000 r. trzy podmioty biorące udział w kartelu posiadały łącznie ok. 75% rynku schodów mechanicznych i około 50% rynku wind (motywy 278, 280 zaskarżonej decyzji). Co więcej, celem kartelu było właśnie zamrożenie udziału rynkowego odpowiednio tych przedsiębiorstw (motyw 236 i następne zaskarżonej decyzji). Komisja zwróciła także uwagę na częstotliwość spotkań (motywy 217, 218 zaskarżonej decyzji) i środki przyjęte przez uczestników kartelu celem zatajenia kontaktów (motywy 219–221 zaskarżonej decyzji).

225 I tak jak zostało podniesione w pkt 217 powyżej, Komisja uznała w motywie 660 zaskarżonej decyzji, że okoliczność, iż różne uzgodnienia antykonkurencyjne zostały podjęte przez członków kartelu, wskazuje sama w sobie na wystąpienie wpływu na rynek, nawet jeśli wpływ rzeczywisty jest trudny do określenia, ponieważ nie wiadomo w szczególności, czy w ramach innych projektów dopuszczono się oszustwa w zakresie ofert, a jeśli tak, to w ilu projektach to nastąpiło, ani ile projektów mogło być przedmiotem podziału pomiędzy członków kartelu bez konieczności kontaktowania się między nimi. Komisja dodała, że duże łączne udziały w rynku konkurentów wskazywały na możliwe skutki antykonkurencyjne i że stosunkowa stabilność tych udziałów w rynku podczas całego okresu naruszenia potwierdza wystąpienie tych skutków.

226 Z powyższych rozważań wynika, że ustalona w wysokości 70 mln EUR kwota wyjściowa grzywny za naruszenie w Niemczech nie jest nieproporcjonalna przy uwzględnieniu szczególnej wagi naruszenia, nawet jeżeli powinno zostać ustalone, jak uważają skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07, że w odniesieniu do wind kartel oddziaływał jedynie na projekty dużej skali.

- 227 Po trzecie, skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że kartel oddziaływał jedynie w Niemczech i to na nieznaczną część rynku, w związku z czym kwota wyjściowa grzywny ustalona w wysokości 70 mln EUR za naruszenie w Niemczech powinna zostać zmniejszona, mając na uwadze właściwy rynek geograficzny.
- 228 W tym względzie warto przypomnieć, że ogólna kwota wyjściowa grzywny jest w szczególności obliczana z uwzględnieniem geograficznego zakresu naruszenia.
- 229 Ponadto zgodnie z utrwalonym orzecznictwem rynek geograficzny w skali krajowej odpowiada znacznej części wspólnego rynku (wyrok Trybunału z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 322/81 *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin* przeciwko Komisji, Rec. s. 3461, pkt 28; wyrok Sądu z dnia 27 lipca 2005 r. w sprawach połączonych od T-49/02 do T-51/02 *Brasserie nationale i in.* przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3033, pkt 176). A zatem skoro nie zostało zakwestionowane, że kartel w Niemczech dotyczy całego terytorium tego państwa członkowskiego, należy uznać, że obejmuje on znaczną część wspólnego rynku.
- 230 Mając na uwadze, po pierwsze, szczególnie poważny charakter naruszenia, i po drugie, że obejmuje ono znaczną część wspólnego rynku, należy uznać, iż ustalenie przez Komisję kwoty wyjściowej grzywny w wysokości 70 mln EUR za naruszenie w Niemczech nie narusza zasady proporcjonalności.
- 231 Skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą tytułem żądania ewentualnego, że nawet opierając się na rozmiarze całkowitym rynku wind, kwota wyjściowa grzywny ustalona w wysokości 70 mln EUR za naruszenie w Niemczech jest zbyt wysoka, gdyż przedsiębiorstwa uczestniczące w naruszeniu stanowią mniej niż 50% całkowitej wielkości niemieckiego rynku wind (motyw 280 zaskarżonej

decyzji). Jednakże należy odrzucić ten argument, ponieważ tak jak zostało podniesione w pkt 208–210 powyżej, Komisja nie była zobowiązana do ustalenia – i nie ustaliła – ogólnej kwoty wyjściowej grzywny za naruszenie w Niemczech w oparciu o rozmiar rynku rzekomo objętego kartelem.

²³² W każdym razie skarżące nie zakwestionowały, że w 2003 r. przedsiębiorstwa uczestniczące w kartelu w Niemczech stanowiły 48% całkowitego rynku wind ocenionego na 506 mln EUR (motyw 280 zaskarżonej decyzji) i 75% rynku schodów mechanicznych ocenionego na 70 mln EUR (motywy 82, 278 zaskarżonej decyzji). Kwota wyjściowa w wysokości 70 mln EUR stanowi zatem 23,7% obrotów osiągniętych przez przedsiębiorstwa uczestniczące w kartelu niemieckim. Wszakże takiego procentu nie można uznać za zbyt wysoki, uwzględniając szczególnie poważny charakter naruszenia z jednej strony i jego zakres geograficzny z drugiej.

²³³ Tytułem dalszego żądania ewentualnego skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że ustalając kwotę wyjściową grzywny za naruszenie w Niemczech, Komisja odstąpiła od sposobu obliczania kwoty grzywny stosowanego w zaskarżonej decyzji. Przyznawszy, że zasięg karteli w Niemczech jest mniejszy niż w trzech państwach Beneluksu, Komisja nie mogła stosować więc tych samych kryteriów obliczania kwoty grzywny nałożonej za naruszenie popełnione w Niemczech.

²³⁴ W tym względzie należy zauważyć, że nawet jeśli Komisja nie starała się wykazać w sposób precyzyjny skutków naruszenia (motyw 660 zaskarżonej decyzji), to określiła ona jednak w zakresie dotyczącym naruszenia w Niemczech zmniejszoną kwotę wyjściową, tak aby jako okoliczność przemawiającą na rzecz wskazanych przedsiębiorstw uwzględnić możliwość, że kartele nie dotknęły bezpośrednio całego rynku wind. I tak, jak podniosła Komisja w motywie 644 zaskarżonej decyzji, przy określaniu

kwoty wyjściowej grzywny rzeczywiście „wzięła ona pod uwagę okoliczność, że działalność kartelu [w Niemczech] być może nie wpłynęła bezpośrednio na cały rynek wind”. Kwota wyjściowa grzywny w Niemczech została ustalona istotnie na niższym poziomie w stosunku do rozmiaru całego rynku niż kwoty zastosowane w przypadku innych karteli wskazanych w zaskarżonej decyzji.

235 Nawet gdyby przyjąć, że przy stwierdzeniu kilku bardzo poważnych naruszeń w jednej decyzji Komisja powinna zachować pewną spójność pomiędzy kwotą wyjściową a rozmiarem różnych rynków, na których wystąpiło naruszenie, to w niniejszej sprawie nic nie wskazuje na to, że ogólne kwoty wyjściowe ustalone w przypadku naruszeń w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach miałyby być niespójne lub że stanowią one odstępianie, jak podnoszą skarżące od sposobu obliczania grzywien zastosowanego w zaskarżonej decyzji.

236 Zbadanie danych mających znaczenie w sprawie wykazało, że Komisja w sposób spójny, uwzględniając rozmiar rynków, na których wystąpiło naruszenie, ustaliła ogólne kwoty wyjściowe grzywny. Komisja ustalała więc tym większe ogólne kwoty wyjściowe grzywien, im większy był rozmiar rynku, nie stosując jednak w tym celu precyzyjnej formuły matematycznej, do czego w każdym razie nie była zobowiązana (zob. pkt 207–210 powyżej). I tak Komisja dla wyraźnie największego rynku w Niemczech, który stanowi 576 mln EUR, ustaliła ogólną kwotę wyjściową grzywny na 70 mln EUR; w przypadku dwóch kolejnych rynków w hierarchii ważności, a mianowicie rynku w Niderlandach i w Belgii, o wartości odpowiednio 363 mln EUR i 254 mln EUR, ogólna kwota wyjściowa została określona, odpowiednio na 55 mln EUR i na 40 mln EUR; wreszcie w odniesieniu do zdecydowanie najmniejszego rynku luksemburskiego o wartości 32 mln EUR, jakkolwiek wytyczne z 1998 r. przewidują dla bardzo poważnych naruszeń ustalenie kwoty grzywien „przekraczającej 20 mln [EUR]”, Komisja uznała za właściwe, aby obniżyć rzeczoną kwotę do 10 mln EUR (zob. podobnie ww. w pkt 136 wyrok w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 136). Zarzut skarżących należy zatem oddalić.

²³⁷ Z powyższego wynika, że należy oddalić wszystkie zarzuty dotyczące ustalenia kwoty wyjściowej grzywny za naruszenia w Niemczech.

²³⁸ Po drugie, co się tyczy naruszenia w Luksemburgu, skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą brak proporcji pomiędzy ogólną kwotą wyjściową grzywny i rozmiarem rynku objętego naruszeniem.

²³⁹ W tym względzie należy podnieść, że skarżąca w sprawie T-148/07 nie podważa zgodności z prawem metodologii opisanej w pkt 1 A wytycznych z 1998 r. w zakresie dotyczącym ustalania kwoty wyjściowej grzywny, która – co zostało przypomniane w pkt 207 powyżej – opiera się na zasadzie ryczału. Ponadto zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 209 powyżej rozmiar właściwego rynku stanowi zaledwie jeden spośród wielu istotnych kryteriów oceny wagi naruszenia, którego Komisja nie musi uwzględniać przy ustalaniu kwoty wyjściowej grzywny. Tymczasem jak zostało przypomniane w pkt 208 powyżej, w niniejszej sprawie, co wynika z motywów 657–671 zaskarżonej decyzji, Komisja oparła swoje wnioski dotyczące oceny wagi naruszeń na ich charakterze i zakresie geograficznym. Należy zatem odrzucić argument skarżącej dotyczący zbyt wysokiej kwoty wyjściowej grzywny ustalonej za naruszenie w Luksemburgu przy uwzględnieniu wielkości rynku, którego dotyczy naruszenie.

²⁴⁰ Należy w każdym razie podkreślić, że Komisja ustaliła ogólną kwotę wyjściową grzywny za naruszenie w Luksemburgu na 10 mln EUR. I tak wprawdzie Komisja dokonała oceny wagi naruszenia, uwzględniając jego charakter i zakres geograficzny, to jednak uznała ona za właściwe ustalić ogólną kwotę wyjściową grzywny w wysokości połowy minimalnego poziomu 20 mln EUR, który przewidują wytyczne za bardzo poważne naruszenia (zob. pkt 1 A akapit drugi tiret trzecie wytycznych z 1998 r.).

²⁴¹ Z tego wynika, że należy odrzucić argument skarżących w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07.

²⁴² Po trzecie, co się tyczy naruszenia w Niderlandach, skarżące w sprawach T-150/07 i T-154/07 podnoszą, że Komisja zignorowała niewielki wpływ naruszenia na rynek, bowiem jak potwierdziły wszystkie przedsiębiorstwa, które brały udział w naruszeniu w Niderlandach, kartel dotykał mniej niż 10–15% rynku. Ponadto nawet jeżeli Komisja nie była zobowiązana do ustalenia dokładnych skutków, jakie naruszenie wywarło na rynek niderlandzki, to powinna ona była uwzględnić bardzo mały rozmiar rynku dotkniętego przez kartel.

²⁴³ W tym względzie warto podnieść, że skarżąca w sprawie T-154/07 nie kwestionuje także zgodności z prawem metodologii opisanej w pkt 1 A wytycznych z 1998 r. w zakresie dotyczącym ustalania kwoty wyjściowej grzywny, która – jak zostało przypomniane w pkt 207 powyżej – opiera się na zasadzie ryczałtu. Ponadto zgodnie z przytoczonym orzecznictwem przytoczonym w pkt 209 powyżej rozmiar właściwego rynku stanowi zaledwie jeden spośród wielu istotnych kryteriów oceny wagi naruszenia, którego Komisja nie musi uwzględnić w celu ustalenia kwoty wyjściowej grzywny. Tymczasem jak zostało przypomniane w pkt 208 powyżej, w niniejszej sprawie, co wynika z motywów 657–671 zaskarżonej decyzji, Komisja oparła swoje wnioski dotyczące oceny wagi naruszeń na ich charakterze i zakresie geograficznym. Należy zatem odrzucić argument skarżących dotyczący zbyt wysokiej kwoty wyjściowej grzywny ustalonej za naruszenie w Niderlandach przy uwzględnieniu rozmiaru rynku, którego dotyczy naruszenie.

²⁴⁴ W dodatku – jak słusznie podniosła Komisja – po pierwsze, oświadczenia podmiotów biorących udział w kartelu w Niderlandach na temat projektów, na które ich zdaniem mógł oddziaływać kartel, dotyczą jedynie liczby projektów, w odniesieniu do których podmioty te wyraźnie uznały istnienie kartelu. W tym względzie, jak wskazała Komisja w motywie 384 zaskarżonej decyzji, brak było konieczności podziału wszystkich projektów w ramach kartelu w Niderlandach, ponieważ dane przedsiębiorstwa miały

omawiać jedynie te projekty, które nie były prowadzone automatycznie przez jedno z nich ze względu na utrwaloną relację z klientem. Po drugie, w każdym razie jeżeli rzeczywiście Otis i ThyssenKrupp twierdziły, że całkowita liczba projektów, których rozdzielenie stanowiło przedmiot dyskusji, obejmowała niewielką część całości wykonywanych projektów (motyw 492 zaskarżonej decyzji), to rachunki przedstawione w tym względzie przez te przedsiębiorstwa znacznie się różnią (motywy 494, 495, 496, 497, 499 zaskarżonej decyzji).

²⁴⁵ Z powyższego wynika, że należy odrzucić argumenty dotyczące zbyt wysokiej kwoty wyjściowej grzywny ustalonej za naruszenie w Niderlandach.

²⁴⁶ Należy zatem oddalić wszystkie zarzuty dotyczące ogólnych kwot wyjściowych grzywien.

W przedmiocie podniesionej niezgodności z prawem konkretnych kwot wyjściowych grzywien

²⁴⁷ Należy przypomnieć, że w ramach obliczania kwoty grzywien nałożonych na podstawie art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 zróżnicowane traktowanie zainteresowanych przedsiębiorstw jest nierozłącznie związane z uprawnieniami przysługującymi Komisji na mocy tego przepisu. W ramach przysługującego Komisji swobodnego uznania jest ona bowiem zobowiązana do indywidualizacji kary na podstawie zachowań i cech właściwych zainteresowanemu przedsiębiorstwu w celu zapewnienia w każdym przypadku pełnej skuteczności wspólnotowych zasad konkurencji (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 *Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. 1825, pkt 109; ww. w pkt 108 wyrok w sprawie *Britannia Alloys & Chemicals przeciwko Komisji*, pkt 44).

- 248 Z wytycznych z 1998 r. wynika, że w odniesieniu do naruszenia o konkretnej wadze, w przypadku gdy w naruszeniu uczestniczy kilka przedsiębiorstw, jak w przypadku kartelu, może wystąpić potrzeba ważenia kwoty wyjściowej w celu określenia szczególnej kwoty wyjściowej uwzględniającej wagę, a w konsekwencji także i rzeczywisty wpływ na konkurencję zachowania każdego przedsiębiorstwa, które spełnia znamiona naruszenia, w szczególności tam, gdzie istnieje znaczna dysproporcja wielkości przedsiębiorstw popełniających naruszenie tego samego typu (pkt 1 A akapit szósty). W szczególności należy wziąć pod uwagę rzeczywiste ekonomiczne możliwości spowodowania przez popełniającego naruszenie znaczących szkód innym podmiotom działającym na rynku, w szczególności konsumentom (pkt 1 A akapit czwarty).
- 249 Wytyczne z 1998 r. wskazują również, że zasada równych grzywien za takie samo zachowanie może, jeśli wymagają tego okoliczności, prowadzić do nakładania różnych grzywien na przedsiębiorstwa bez potrzeby opierania tych różnic na rachunku arytmetycznym (pkt 1 A akapit siódmy).
- 250 Jak zostało podniesione w pkt 210 powyżej, z orzecznictwa wynika, że wytyczne z 1998 r. nie przewidują, iż kwota grzywien jest obliczana na podstawie obrotu uzyskanego przez przedsiębiorstwa na danym rynku. Aby zatem dokonać oceny wpływu danego przedsiębiorstwa na rynek lub, używając sformułowania z wytycznych, jego ekonomicznych możliwości spowodowania znaczących szkód innym podmiotom, Komisja nie ma obowiązku dokonania uprzedniego określenia rynku ani oceny jego rozmiaru (ww. w pkt 193 wyrok w sprawie Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, pkt 63). Jednakże wytyczne z 1998 r. nie stoją na przeszkodzie temu, aby taki obrót został wzięty pod uwagę przy określaniu kwoty grzywiny, tak by przestrzegane były ogólne zasady prawa unijnego oraz gdy wymagają tego okoliczności (wyroki Sądu: z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-23/99 w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, Rec. s. II-1705, pkt 283, 284; z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-220/00 Cheil Jedang przeciwko Komisji, Rec. s. II-2473, pkt 82; z dnia 25 października 2005 r. w sprawie T-38/02 Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4407, pkt 157).

251 W niniejszej sprawie z motywów 672–685 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja zastosowała w odniesieniu do każdego ze stwierdzonych w art. 1 zaskarżonej decyzji naruszeń „różnicowane traktowanie przedsiębiorstw, które dopuściły się naruszeń, według ich rzeczywistych możliwości ekonomicznych odnośnie do spowodowania znacznej szkody dla konkurencji” (motyw 672 zaskarżonej decyzji). W przypadku każdego naruszenia Komisja podzieliła przedsiębiorstwa na kategorie celem ustalenia konkretnych kwot wyjściowych grzywny w zależności od obrotów osiągniętych przez nie na każdym z rynków krajowych danych produktów (motywy 673–685 zaskarżonej decyzji). Z wyjątkiem ustalenia konkretnej kwoty wyjściowej grzywny dla Schindler w związku z udziałem tego przedsiębiorstwa w kartelu w Niemczech, przy ustalaniu konkretnych kwot wyjściowych grzywien dla pozostałych przedsiębiorstw w przypadku każdego naruszenia Komisja wzięła pod uwagę obroty tego przedsiębiorstwa w 2003 r., czyli zdaniem Komisji w ostatnim roku, kiedy wspomniane przedsiębiorstwa były aktywnymi członkami omawianych karteli (motywy 674, 676, 680, 684 zaskarżonej decyzji).

252 Po pierwsze, co się tyczy naruszenia w Belgii, skarżące w sprawach T-149/07 i T-150/07 w argumentach dotyczących kwot wyjściowych grzywien twierdzą, że ThyssenKrupp w czasie trwania naruszenia w Belgii posiadała dużo mniejszy udział w rynku niż Kone i Schindler, dlatego też kwota grzywny powinna zostać obniżona.

253 Zgodnie z pkt 1 A akapit siódmy wytycznych z 1998 r. różne traktowanie przedsiębiorstw biorących udział w tym samym naruszeniu nie musi opierać się na rachunku arytmetycznym. Zasady proporcjonalności i równego traktowania nie wymagają bowiem, aby kwota wyjściowa grzywny stanowiła dla wszystkich poszczególnych członków kartelu identyczny procent wielkości obrotu indywidualnego. (ww. w pkt 210 wyrok w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 149).

254 W związku z tym, aby sprawdzić, czy podział członków kartelu na kategorie jest zgodny z zasadami równego traktowania oraz proporcjonalności, Sąd – w ramach kontroli

legalności korzystania przez Komisję z przysługującego jej w tej dziedzinie swobodnego uznania – powinien ograniczyć się do sprawdzenia, czy podział ten jest spójny i obiektywnie uzasadniony (wyrok Sądu z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-913, pkt 406, 416; ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 220, 222; ww. w pkt 210 wyrok w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 157; ww. w pkt 122 wyrok w sprawie Schunk i Schunk Kohlenstoff-Technik przeciwko Komisji, pkt 184).

²⁵⁵ Tymczasem w niniejszej sprawie, wbrew twierdzeniom skarżących w sprawach T-149/07 i T-150/07, Komisja wzięła pod uwagę względnie mniej ważną pozycję TKLA na rynku belgijskim, klasyfikując ją w odrębnej kategorii z kwotą wyjściową grzywny wyraźnie niższą od kwot wyjściowych ustalonych dla innych uczestników kartelu w Belgii. I tak w przeciwieństwie do Kone i Schindler, które zostały umieszczone w pierwszej kategorii z kwotą wyjściową 40 mln EUR, i Otis, umieszczonej w drugiej kategorii z kwotą wyjściową 27 mln EUR, ThyssenKrupp znalazła się w trzeciej kategorii z kwotą wyjściową 16,5 mln EUR, która jest zresztą niższa od poziomu minimalnego 20 mln EUR przewidzianego w wytycznych dla tego typu bardzo poważnych naruszeń (zob. pkt 1 A akapit drugi tiret trzecie) (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-230/00 Daesang i Sewon Europe przeciwko Komisji, Rec. s. II-2733, pkt 58).

²⁵⁶ W tych warunkach należy odrzucić argumenty skarżących w sprawach T-149/07 i T-150/07 dotyczące podniesionej przez skarżące niezgodności z prawem konkretnych kwot wyjściowych grzywny nałożonych na nie z uwagi na udział TKLA w kartelu w Belgii.

²⁵⁷ Po drugie, co się tyczy naruszenia w Niemczech, skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, po pierwsze, dyskryminacyjne traktowanie, z uwagi na to, że nałożona na nie kwota wyjściowa grzywny została obliczona jedynie na podstawie charakteru i zakresu geograficznego antykonkurencyjnych zachowań, podczas

gdy kwota wyjściowa grzywny nałożonej na Schindler uwzględniała fakt, że zachowania antykonkurencyjne dotyczyły jedynie części rynku omawianych produktów. Zastosowanie podejścia wybranego przez Komisję w odniesieniu do Schindler w sytuacji skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 powinno doprowadzić do obniżenia kwoty wyjściowej nałożonej na tą spółkę grzywny.

258 Należy najpierw stwierdzić, że z zaskarżonej decyzji, a konkretnie z motywów 676–679, jednoznacznie wynika, że w celu klasyfikacji przedsiębiorstw, które brały udział w kartelu w Niemczech, Komisja uwzględniła zarówno w odniesieniu do Schindler, jak i do innych uczestników kartelu w Niemczech obrót osiągnięty przez te przedsiębiorstwa na rynku dotkniętym kartelem.

259 Należy dalej podnieść, co się tyczy kartelu w Niemczech, że sytuacja Schindler jest inna niż ThyssenKrupp. Nie zostało bowiem zakwestionowane, że w całym czasie, kiedy Schindler uczestniczyła w kartelu w Niemczech pomiędzy sierpniem 1995 r. i grudniem 2000 r., kartel ten dotyczył tylko schodów mechanicznych (motyw 213, art. 1 ust. 2 zaskarżonej decyzji). Schindler uczestniczyła więc tylko w części naruszenia dotyczącej schodów ruchomych stwierdzonej w art. 1 ust. 2 zaskarżonej decyzji. Natomiast ThyssenKrupp uczestniczyła w dwóch częściach naruszenia, tj. w segmencie schodów ruchomych pomiędzy sierpniem 1995 r. a grudniem 2003 r., oraz w segmencie wind pomiędzy grudniem 2000 r. a grudniem 2003 r. (motywy 212, 213, art. 1 ust. 2 zaskarżonej decyzji). Tymczasem zróżnicowane traktowanie ma wyraźnie na celu uwzględnienie różnic pomiędzy przedsiębiorstwami pod względem ich możliwości co do spowodowania znacznej szkody w zakresie konkurencji, która w odniesieniu do Schindler była dużo mniejsza, gdyż Schindler nie uczestniczyła w części kartelu dotyczącej wind.

260 W tych warunkach skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 nie mogą zasadnie powoływać się na dyskryminacyjne traktowanie w przypadku Schindler w związku z uwzględnieniem samego obrotu osiąganego przez to przedsiębiorstwo na rynku schodów ruchomych, celem ustalenia konkretnej kwoty wyjściowej grzywny. Przeciwnie, to właśnie z uwagi na uwzględnienie różnic w sytuacji Schindler z jednej strony i innych uczestników kartelu z drugiej strony Komisja, przy poszanowaniu zasady równego traktowania, wzięła pod uwagę różne obroty osiągnięte przez te dwie wspomniane kategorie przedsiębiorstw.

261 Po drugie, skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że zostały one błędnie sklasyfikowane w pierwszej kategorii, gdyż zgodnie z danymi posiadanymi przez skarżące Komisja dokonała nieprawidłowej oceny rzeczywistej sytuacji w odniesieniu do udziału w rynku. Na poparcie tego argumentu skarżące wskazują, po pierwsze, na udziały w rynku posiadane przez Schindler na rynku wind i schodów ruchomych w 2003 r. będącym rokiem odniesienia. Po drugie, skarżące podnoszą, że nie posiadają takich samych udziałów jak Kone i Otis na rynku niemieckim schodów ruchomych i projektów o dużej skali lub prestiżu. W tym względzie Komisja nie ujawniła stosownych obliczeń w zakresie definicji kategorii pod względem udziałów w rynku, także po tym jak zwróciły się o to skarżące.

262 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że celem ustalenia konkretnych kwot wyjściowych grzywny Komisja podzieliła przedsiębiorstwa na kategorie pod względem obrotów osiągniętych na każdym z rynków krajowych danych produktów (motywu 673 zaskarżonej decyzji) (zob. pkt 251 powyżej). W tym względzie w motywie 678 zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że „uwzględniając podobieństwo w zakresie udziałów w rynku i możliwości ekonomiczne Kone, Otis i ThyssenKrupp, nie ma potrzeby stosowania względem tych przedsiębiorstw zróżnicowanego traktowania w odniesieniu do obliczania kwoty grzywny”.

- ²⁶³ Ponadto należy podnieść, że fakt, iż kwota wyjściowa grzywny niekoniecznie stanowi dla wszystkich członków kartelu identyczny procent wielkości ich odpowiedniego obrotu, jest skądinąd nieodłącznie związany z metodą polegającą na podziale przedsiębiorstw na kategorie, która prowadzi do ryczałtowego ustalenia kwoty wyjściowej dla przedsiębiorstw należących do tej samej kategorii. Sąd zaś już osądził, że taka metoda nie może być co do zasady zakwestionowana, mimo że prowadzi do pominięcia rozmiaru przedsiębiorstw zaliczonych do tej samej kategorii (ww. w pkt 254 wyrok w sprawie CMA CGM i in. przeciwko Komisji, pkt 385; ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 217; ww. w pkt 210 wyrok w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 150).
- ²⁶⁴ W niniejszej sprawie skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 nie podważają twierdzeń zawartych w motywach 673 i 678 zaskarżonej decyzji.
- ²⁶⁵ Tymczasem wprowadzie kartel, w którym uczestniczyła Schindler, obejmował tylko rynek schodów ruchomych, to Komisja słusznie uwzględniła sam obrót osiągniany przez to przedsiębiorstwo w ramach wskazanego sektora w celu ustalenia dla niego konkretnej kwoty wyjściowej grzywny. Nie można zatem uwzględnić argumentu skarżących dotyczącego porównania udziałów Schindler w rynku wind i schodów ruchomych w 2003 r.
- ²⁶⁶ Po drugie, w związku z tym, że skarżące nie kwestionują, iż Komisja dokonała klasyfikacji przedsiębiorstw na podstawie osiąganych przez nie obrotów na każdym z krajowych rynków danych produktów (motyw 673 zaskarżonej decyzji), i zważywszy na fakt, że przy ocenie wpływu danego przedsiębiorstwa na rynek lub, używając sformułowania z wytycznych z 1998 r., jego rzeczywistych ekonomicznych możliwości spowodowania znaczących szkód innym podmiotom, Komisja nie ma obowiązku dokonania uprzedniego określenia rynku ani oceny jego rozmiaru (ww. w pkt 193 wyrok w sprawie Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, pkt 63), w każdym razie nie

można uwzględnić argumentów skarżących dotyczących udziałów wspomnianych przedsiębiorstw w rynku schodów ruchomych i w przypadku wind w sektorze projektów o dużej skali.

- ²⁶⁷ Z tego wynika, że należy odrzucić argument skarżących, zgodnie z którym zostały one błędnie sklasyfikowane w pierwszej kategorii. W tych warunkach nie ma potrzeby uwzględniania wniosku o przyjęcie środków organizacji postępowania skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 mającego na celu zobowiązanie Komisji do przedstawienia swoich obliczeń dotyczących udziałów w rynku niemieckim.
- ²⁶⁸ Po trzecie, w odniesieniu do naruszenia w Luksemburgu skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że ThyssenKrupp z uwagi na jej mały rozmiar oraz skromny udział w rynku nie byłaby zdolna spowodować szkody innym podmiotom działającym na rynku oraz konsumentom (pkt 1 A wytycznych z 1998 r.).
- ²⁶⁹ Po pierwsze, Komisja umieściła ThyssenKrupp i Kone w pierwszej kategorii, podczas gdy Kone posiadała większy udział w rynku, dwa razy większy niż ThyssenKrupp (motyw 680 zaskarżonej decyzji).
- ²⁷⁰ W tym względzie należy stwierdzić, że tak jak wynika z motywu 680 zaskarżonej decyzji, w 2003 r. obroty Kone i ThyssenKrupp na rynku luksemburskim były poniekąd podobne i są dla obydwu przedsiębiorstw trzy do czterech razy mniejsze niż obroty osiągnięte przez Otis i Schindler na tym rynku. W związku z tym nie wykraczając wyraźnie poza przysługujący zakres swobodnego uznania, Komisja umieściła Schindler i Otis w pierwszej kategorii, zaś Kone i ThyssenKrupp w drugiej kategorii i taka klasyfikacja wydaje się spójna i obiektywnie uzasadniona.

271 Po drugie, porównanie udziałów w rynku ThyssenKrupp, Otis i Schindler wykazało, że umieszczenie ThyssenKrupp w drugiej kategorii było obiektywnie nieprawidłowe. Otis i Schindler zostały sklasyfikowane w pierwszej kategorii, posiadając w 2003 r. udział w rynku około pięć razy większy niż ThyssenKrupp. Kwota wyjściowa grzywny ThyssenKrupp odpowiadała jednej czwartej kwoty wyjściowej ustalonej dla Otis i Schindler, podczas gdy udział w rynku ThyssenKrupp stanowił zaledwie około jednej piątej udziału w rynku tych dwóch przedsiębiorstw i około połowy udziału w rynku Kone. Ten brak proporcji sprzeciwia się praktyce decyzyjnej Komisji, zgodnie z którą kwoty podstawowe w przypadku niższych kategorii są zawsze proporcjonalnie niższe w stosunku do kwot ustalonych dla pierwszej kategorii.

272 Ten argument należy również odrzucić. Duża różnica pomiędzy udziałami w rynku posiadanymi przez Otis i Schindler z jednej strony a Kone i ThyssenKrupp z drugiej strony uzasadnia umieszczenie uczestników kartelu w dwóch różnych kategoriach. Jednakże oprócz tego, że ustalanie kwoty wyjściowej grzywny dla każdej kategorii nie musi opierać się na rachunku arytmetycznym, który oddawałby każdą stwierdzoną różnicę w odniesieniu do udziałów w rynku pomiędzy przedsiębiorstwami według ich przynależności do pierwszej lub drugiej kategorii, należy stwierdzić, że z uwagi na to, iż w niniejszej sprawie obrót osiągniany przez przedsiębiorstwo należące do pierwszej kategorii jest około cztery razy większy niż obrót ThyssenKrupp należącej do drugiej kategorii, ustalenie kwoty wyjściowej dla ThyssenKrupp stanowiącej 25% kwoty wyjściowej nałożonej na przedsiębiorstwa należące do pierwszej kategorii wydaje się w każdym razie spójne i obiektywnie uzasadnione.

273 Po trzecie, względem Luksemburga Komisja zastosowała błędny system klasyfikacji, ponieważ porównując do naruszeń TKLA i TKL w Belgii i Niderlandach, Komisja powinna była w celu uwzględnienia skromnego udziału w rynku ThyssenKrupp

w Luksemburgu sklasyfikować to przedsiębiorstwo w niższej kategorii niż Kone i w konsekwencji nałożyć na nie niższą kwotę podstawową grzywny.

²⁷⁴ W tym względzie w pkt 270 powyżej zostało stwierdzone, że nie wykraczając wyraźnie poza przysługujący zakres swobodnego uznania, Komisja umieściła Kone i ThyssenKrupp w drugiej kategorii i taka klasyfikacja wydaje się spójna i obiektywnie uzasadniona. Ponadto argument dotyczący zróżnicowanego traktowania przez Komisję innych spółek grupy ThyssenKrupp w odniesieniu do innych naruszeń jest bez znaczenia, gdyż wprowadzenie zróżnicowanego traktowania w przypadku do każdego naruszenia ma dokładnie na celu należyte uwzględnienie stosunkowej wagi określonych przedsiębiorstw na właściwych rynkach. Argumenty skarżących należy zatem odrzucić.

²⁷⁵ Po czwarte, skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 zarzucają naruszenie zasady proporcjonalności, które miałyby wynikać ze związku pomiędzy obrotami osiąganymi przez te przedsiębiorstwa na właściwym rynku a kwotą wyjściową nałożonej na nie grzywny. I tak skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że przyznana im kwota wyjściowa jest *[poufne]* do obrotów osiągniętych przez te przedsiębiorstwa na rynku luksemburskim w 2003 r.

²⁷⁶ Tymczasem po pierwsze, jak wynika z pkt 218 powyżej, ogólna kwota wyjściowa grzywny została ustalona z uwzględnieniem charakteru naruszeń i zakresu danego rynku geograficznego. Po drugie, obroty osiągnięte przez rozpatrywane przedsiębiorstwa na rynku luksemburskim zostały wzięte pod uwagę przez Komisję jedynie w ramach zróżnicowanego traktowania przedsiębiorstw celem uwzględnienia ich względnego znaczenia na omawianym rynku oraz ich rzeczywistych możliwości ekonomicznych spowodowania znacznej szkody dla konkurencji (motyw 672 zaskarżonej decyzji), co jest zresztą zgodne z orzecznictwem przytoczonym w pkt 247 i 250 powyżej. Nie

można zatem uwzględnić porównania dokonanego przez skarżące pomiędzy obrotami osiąganymi przez te przedsiębiorstwa na danym rynku a kwotą wyjściową nałożonej na nie grzywny.

277 W związku z tym, że w każdym razie prawo Unii nie zawiera ogólnej zasady, zgodnie z którą kara musiałaby być proporcjonalna do znaczenia przedsiębiorstwa na rynku produktów będących przedmiotem naruszenia (ww. w pkt 193 powyżej wyrok w sprawie Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, pkt 75), należy odrzucić argument dotyczący zbyt wysokiej konkretnej kwoty wyjściowej nałożonej na ThyssenKrupp za naruszenie w Luksemburgu.

278 Z powyższego wynika, że należy oddalić wszystkie zarzuty dotyczące konkretnych kwot wyjściowych grzywien.

279 Niniejszy zarzut należy zatem oddalić w całości.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia wytycznych z 1998 r., naruszenia zasad proporcjonalności, art. 253 WE i równego traktowania w odniesieniu do zastosowania mnożnika grupowego w ramach uwzględnienia celu odstrasżającego przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywien

280 Komisja w zaskarżonej decyzji przypomniała konieczność określenia kwoty grzywny „na poziomie gwarantującym uzyskanie wystarczającego skutku odstrasżającego przy uwzględnieniu rozmiaru każdego przedsiębiorstwa” (motyw 686 zaskarżonej decyzji). W pierwszej kolejności Komisja stwierdziła, że „biorąc pod uwagę ich obroty na poziomie globalnym odpowiednio w wysokości 47 100 000 000 EUR i 34 300 000 000 EUR, ThyssenKrupp i UTC/Otis są znacznie większymi podmiotami

rynkowymi niż pozostali adresaci decyzji”, aby następnie uznać, że „kwota wyjściowa [grzywny] wymaga podniesienia do góry celem uwzględnienia rozmiarów i globalnych zasobów” tych przedsiębiorstw i że „wskazane jest zastosowanie mnożnika wynoszącego 2 (podwyższenie o 100%) do kwoty wyjściowej grzywny, którą należy nałożyć na ThyssenKrupp, i mnożnika wynoszącego 1,7 (podwyższenie o 70%) do kwoty wyjściowej grzywny, którą należy nałożyć na UTC/Otis” (motyw 690 zaskarżonej decyzji).

281 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 twierdzą, że Komisja naruszyła wytyczne z 1998 r., zasadę proporcjonalności i zasadę równego traktowania, stosując mnożnik wynoszący 2 do kwot wyjściowych grzywien nałożonych na spółki należące do grupy ThyssenKrupp w czterech wspomnianych państwach członkowskich z intencją uwzględnienia wystarczającego skutku odstraszającego przy ustalaniu kwoty wyjściowej tych grzywien. Skarżąca w sprawie T-154/07 podnosi także brak uzasadnienia w odniesieniu do zastosowanego w zaskarżonej decyzji mnożnika.

282 Po pierwsze, należy oddalić podniesiony przez skarżącą w sprawie T-154/07 zarzut dotyczący naruszenia art. 253 WE. W motywach 689 i 690 zaskarżonej decyzji Komisja uzasadniła bowiem zastosowanie mnożnika wynoszącego 2, powołując się na duże znaczenie gospodarcze i finansowe ThyssenKrupp, której obroty, podobnie jak obroty przedsiębiorstwa Otis, są dużo większe od obrotów osiągniętych przez Kone i Schindler.

283 Po drugie, skarżące wymienione w pkt 281 powyżej kwestionują uwzględnienie obrotów grupy ThyssenKrupp na poziomie globalnym celem określenia wielkości mnożnika. Skarżące zwracają w tym względzie uwagę na fakt, że spółki zależne, które popełniły naruszenie, nie stanowią jednostki gospodarczej ze spółkami dominującymi. Skarżąca w sprawie T-154/07 dodaje, że ThyssenKrupp charakteryzuje zdecentralizowana organizacja, w ramach której TKL działa w sposób autonomiczny i niezależny. Skarżące w sprawach T-147/07 i T-148/07 twierdzą ponadto, że same obroty

segmentu „wind” grupy ThyssenKrupp mogły mieć znaczenie dla ustalenia wspomnianego mnożnika. Wreszcie skarżąca w sprawie T-144/07 uważa, że zastosowanie mnożnika grupowego celem odstraszenia nie jest konieczne, aby zagwarantować poszanowanie prawa konkurencji, jako że gdyby nie został on zastosowany, grzywna TKLA wyniosłaby [poufne]% obrotów osiągniętych przez tę spółkę w Belgii w rozpatrywanym okresie.

284 Należy najpierw przypomnieć, że Komisja słusznie uznała, że skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 stanowią jednostkę gospodarczą (zob. pkt 100–131 powyżej).

285 Następnie należy podkreślić, że konieczność zapewnienia wystarczająco odstraszącego skutku grzywny nie uzasadnia podniesienia ogólnego poziomu grzywien w ramach prowadzonej polityki konkurencji, wymaga ona jednak, aby kwota grzywny była tak dostosowana, aby uwzględnić zamierzony wpływ na przedsiębiorstwo, na które jest nałożona, i po to, aby grzywna nie była zbyt niska lub zbyt wysoka, biorąc zwłaszcza pod uwagę możliwości finansowe danego przedsiębiorstwa, zgodnie z obowiązkiem wynikającym z konieczności zapewnienia skuteczności grzywny i zachowania zasady proporcjonalności (wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie T-54/03 Lafarge przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 670).

286 Prawdą jest, że w ramach kwestii uwzględnienia celu w postaci odstraszenia Komisja nie przedstawiła w wytycznych z 1998 r. metody ani zindywidualizowanych kryteriów, których wyraźne określenie mogłoby być wiążące. W ramach wskazówek dotyczących oceny wagi naruszenia pkt 1A akapit czwarty wytycznych wskazuje jedynie na konieczność określenia kwoty grzywny na poziomie, który zapewni jej wystarczająco

odstraszający skutek (ww. w pkt 122 powyżej wyrok w sprawie Schunk i Schunk Kohlenstoff-Technik przeciwko Komisji, pkt 193).

287 Jednakże z utrwalonego orzecznictwa wynika, że przy ustalaniu wielkości mnożnika Komisja ma prawo traktować jako istotne kryterium obroty na poziomie globalnym osiągnięte przez uczestniczące w kartelu przedsiębiorstwa (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie C-289/04 P, Showa Denko przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5859, pkt 17, 18). I tak rozmiar i globalne zasoby przedsiębiorstwa stanowią istotne kryteria, mając na uwadze realizowany cel, czyli zagwarantowanie skuteczności grzywny poprzez dostosowanie jej kwoty do globalnych zasobów przedsiębiorstwa i możliwości zebrania środków koniecznych do zapłaty grzywny. Ustalenie stopy podwyżki kwoty wyjściowej w celu zapewnienia wystarczająco odstraszącego skutku grzywny służy raczej zagwarantowaniu skuteczności grzywny aniżeli uwidocznieniu szkodliwości naruszenia dla normalnej konkurencji, a zatem wagi tego naruszenia (ww. w pkt 285 wyrok w sprawie Lafarge przeciwko Komisji, pkt 672).

288 W konsekwencji Komisja nie naruszyła ani wytycznych z 1998 r., ani zasady proporcjonalności, opierając się na obrotach na poziomie globalnym grupy ThyssenKrupp w celu zastosowania czynnika odstraszącego. Nie można także uwzględnić argumentu skarżącej w sprawie T-144/07 mającego na celu porównanie obrotów TKLA w Belgii z kwotą grzywny w celu stwierdzenia braku konieczności zastosowania wobec skarżącej czynnika odstraszącego.

289 Po trzecie, w odniesieniu do mnożnika wynoszącego 2 zastosowanego do grzywien nałożonych na grupę ThyssenKrupp skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07, powołując się na praktykę decyzyjną Komisji, a w szczególności na jej decyzję 2007/534/WE z dnia 13 września 2006 r. dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 WE [sprawa COMP/F 38.456 – Bitum (Niderlandy)] (Dz.U. L 196, s. 4, zwana dalej „decyzją w sprawie bitumu drogowego”) podnosi, że w odniesieniu do wyłącznie krajowego kontekstu czynnik ten powinien być

ustalony na niższym poziomie. Skarżące w sprawach T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 zwracają się w tym względzie do Sądu o nakazanie Komisji, aby zgodnie z art. 65 lit. b) regulaminu postępowania przed Sądem udostępniła decyzję w sprawie bitumu drogowego.

²⁹⁰ Co się tyczy zbyt wysokiego mnożnika zastosowanego w niniejszej sprawie, należy podnieść, że podwyższenie grzywny w celu odstraszenia ma na celu zagwarantowanie jej skuteczności poprzez dostosowanie jej kwoty do globalnych zasobów przedsiębiorstwa i możliwości zebrania środków koniecznych do zapłaty grzywny (ww. w pkt 285 wyrok w sprawie Lafarge przeciwko Komisji, pkt 671). Nie można zatem uwzględnić argumentu dotyczącego wyłącznie krajowego charakteru naruszeń stwierdzonych przez Komisję.

²⁹¹ Nie można ponadto uwzględnić argumentu dotyczącego decyzji w sprawie bitumu drogowego. Bowiern zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przytoczonym w pkt 153 powyżej wcześniejsze decyzje Komisji nie mają znaczenia, gdyż – tak jak zostało przypominane w pkt 108 powyżej – wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi sama w sobie ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji. Z tego wynika, że należy także odrzucić wnioski o zastosowanie środków dowodowych wniesione przez skarżące w sprawach T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 mające na celu nakazanie Komisji udostępnienia decyzji w sprawie bitumu drogowego.

²⁹² W każdym razie mając na względzie obroty na poziomie globalnym osiągnane przez ThyssenKrupp, które dosięgają 47,1 miliarda EUR (motyw 689 zaskarżonej decyzji), zastosowanie mnożnika wynoszącego 2 do kwot wyjściowych grzywien nałożonych na ThyssenKrupp wydaje się właściwe w celu zagwarantowania skuteczności tych grzywien z uwzględnieniem możliwości finansowych tego przedsiębiorstwa, a co za tym idzie w celu zapewnienia skutku wystarczająco odstrasającego nałożonych grzywien.

²⁹³ Po czwarte, skarżące w sprawach T-144/07 i T-154/07 stwierdzają, że zastosowanie mnożnika w odniesieniu do ich grzywien miało ich zdaniem charakter dyskryminujący, gdyż Komisja nie zastosowała mnożnika dla celów odstraszania względem Kone i Schindler, podczas gdy wskazane przedsiębiorstwa wchodzą w skład grupy międzynarodowej osiągającej dużo wyższe obroty na terytorium Unii. Ponadto spółki zależne Kone i Schindler na danym rynku w Niderlandach zajmują dużo ważniejszą pozycję niż ThyssenKrupp.

²⁹⁴ Tego argumentu nie można uwzględnić. Zwiększając bowiem kwotę wyjściową grzywiny w intencji zapewnienia celu odstraszającego grzywiny, Komisja w rzeczywistości wprowadziła jedynie zróżnicowane traktowanie członków tego samego kartelu, aby uwzględnić stopień, w jakim grzywiny te wywierają rzeczywisty wpływ na te przedsiębiorstwa (ww. w pkt 210 wyrok w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 241).

²⁹⁵ Komisja nie naruszyła zatem zasady równego traktowania, powołując się w niniejszej sprawie na obroty osiągane przez uczestników kartelu na poziomie globalnym, nie zaś do obrotów w ramach Unii, lub tym bardziej na danym rynku krajowym celem zbadania konieczności zwiększenia kwoty grzywiny, aby zapewnić jej skutek odstraszający. Mając bowiem na uwadze obroty na poziomie globalnym osiągane przez ThyssenKrupp, można uznać, że gdyby grzywiny nałożone na to przedsiębiorstwo nie zostały podwyższone celem odstraszania, to byłyby one mniej dotkliwe niż grzywiny nałożone na Kone i Schindler, których obroty osiągają odpowiednio 3,2 i 5,73 miliardów EUR (motywy 689 zaskarżonej decyzji).

²⁹⁶ Zastosowanie mnożnika wynoszącego 2 w odniesieniu do grzywien nałożonych na ThyssenKrupp wydaje się w niniejszej sprawie uzasadnione, mając na celu zagwarantowanie skuteczności grzywien przy uwzględnieniu możliwości finansowych tego przedsiębiorstwa.

297 Z całości powyższych rozważań wynika, że niniejszy zarzut należy oddalić.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia wytycznych z 1998 r., zasady proporcjonalności i prawa do obrony w odniesieniu do podwyższenia kwoty podstawowej grzywny o 50% z uwagi na powrót do naruszenia

298 W zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że należy podwyższyć o 50% kwotę podstawową grzywny nałożonej na TKAG, TKE i na spółki zależne ThyssenKrupp ze względu na powrót do naruszenia (motywy 707, 710, 714, 720 zaskarżonej decyzji).

299 W motywie 697 zaskarżonej decyzji Komisja wskazuje w tym względzie, co następuje:

„[...] powrót do naruszenia ma miejsce, w przypadku gdy Komisja wydaje decyzję, w której dane przedsiębiorstwo zostaje uznane za odpowiedzialne, a następnie jego odpowiedzialność zostaje stwierdzona za podobne naruszenia, nawet jeżeli drugie naruszenie zostało popełnione w innym sektorze działalności niż pierwsze. [Zgodnie z pkt 2 wytycznych z 1998 r.] powrót do naruszenia popełniony przez to samo lub te same przedsiębiorstwa stanowi okoliczność obciążającą. Pojęcie »przedsiębiorstwa« obejmuje różne spółki należące do tej samej grupy, jeśli te spółki nie określają niezależnie swojego zachowania na rynku. [W ww. w pkt 107 wyroku w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 290] Sąd pierwszej instancji potwierdził, że powrót do naruszenia może znajdować zastosowanie do podmiotu posiadanego w 100% przez spółkę (dominującą) kontrolującą inną spółkę, na którą została nałożona kara za popełnione wcześniej naruszenie”.

300 Aby stwierdzić powrót do naruszenia w omawianej sprawie, Komisja w motywie 698 zaskarżonej decyzji opiera się na swojej decyzji 98/247/EWWiS z dnia 21 stycznia 1998 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 65 [EWWiS] (sprawa IV/35.814 – dopłata do stopu) (Dz.U. L 100, s. 55, zwana dalej „decyzją w sprawie dopłaty do stopu”). Komisja w tym motywie stwierdza:

„W 1998 r. w decyzji w sprawie dopłaty do stopu grzywny zostały nałożone z tytułu kartelu, którego celem było ograniczanie i zakłócanie konkurencji. Grzywna została nałożona między innymi na ThyssenKrupp Stainless GmbH (TKS), przedsiębiorstwo prawa niemieckiego utworzone w dniu 1 stycznia 1995 r. w drodze połączenia działalności w sektorze stali nierdzewnej Krupp i Thyssen. Grzywna została nałożona także na Acciai Speciali Terni SpA (AST), przedsiębiorstwo prawa włoskiego utworzone w dniu 1 stycznia 1994 r., którego główna działalność polegała na produkcji wyrobów płaskich ze stali nierdzewnej. W grudniu 1994 r. kilka przedsiębiorstw, w tym Krupp i Thyssen, wspólnie odkupiło AST. W grudniu 1995 r. Krupp podniosła swoje udziały w AST z 50% do 75%, a potem do 100% w maju 1996 r. Krupp następnie zbyła wszystkie posiadane przez siebie udziały w AST dla TKS [...]”.

301 Komisja w zaskarżonej decyzji (motywy 700, 704, 709, 713, 717 zaskarżonej decyzji) precyzuje także, że kartel stwierdzony w decyzji w sprawie dopłaty do stopu trwał od dnia 16 grudnia 1993 r., tj. daty spotkania, w trakcie którego uczestnicy postanowili zawrzeć tajne porozumienie, do dnia 21 stycznia 1998 r., czyli daty przyjęcia decyzji stwierdzającej naruszenie, z czego wynika, że naruszenia popełnione przez spółki należące do grupy ThyssenKrupp nie tylko zostały powtórzone, ale nakładały się na siebie i były popełniane jednocześnie.

302 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 uważają, że w motywach 699–707 zaskarżonej decyzji (w odniesieniu do spraw T-147/07 i T-150/07), 708–710 (w odniesieniu do spraw T-144/07 i T-150/07), 711–714 (w odniesieniu do spraw T-148/07 i T-149/07), 717 (w odniesieniu do sprawy T-150/07) i 720 (w odniesieniu do spraw T-150/07 i T-154/07) Komisja błędnie podwyższyła kwotę nałożonej na nie grzywny o 50% z tytułu powrotu do naruszenia. Komisja nie powinna była uznać, że naruszenie, za które w decyzji w sprawie dopłaty

do stopu została nałożona kara na ThyssenKrupp Stainless AG, zwaną KruppThyssen Nirosta GmbH przed wrześniem 1997 r. (przypis na stronie 882 zaskarżonej decyzji) (zwaną dalej „TKS” w okresie przed i po wrześniu 1997 r.), i Acciai Speciali Terni SpA (zwaną dalej „AST”) stanowią wcześniejsze podobne naruszenie popełnione przez te spółki.

303 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że w art. 1 decyzji w sprawie dopłaty do stopu, na którą powołuje się Komisja w zaskarżonej decyzji, celem stwierdzenia powrotu do naruszenia w niniejszej sprawie organ ten uznał, że kilka spółek, wśród których znajdują się Krupp Hoesch Stahl AG (zwana dalej „KHS”) (TKS od dnia 1 stycznia 1995 r.), Thyssen Stahl AG (zwana dalej „TS”) (TKS od 1 stycznia 1995 r.) i AST naruszyły art. 65 ust. 1 EWWiS w okresie od grudnia 1993 r. do 21 stycznia 1998 r., modyfikując i stosując w sposób uzgodniony wartości odniesienia w formule obliczania dopłaty do stopu. Zdaniem Komisji celem i skutkiem tej praktyki było ograniczenie oraz zakłócenie konkurencji na wspólnym rynku.

304 Z decyzji w sprawie dopłaty do stopu wynika, że KHS i TS bezpośrednio uczestniczyły w naruszeniu do dnia 31 grudnia 1994 r., za co musiały ponieść odpowiedzialność oddzielnie. Jednakże grzywna, która miała zostać na te przedsiębiorstwa nałożona przez Komisję, została nałożona tylko na TKS, która pismem z dnia 23 lipca 1997 r. poinformowała Komisję, że przejmuje odpowiedzialność za działania TS i KHS od 1993 r. (motywy 14, 102 decyzji w sprawie dopłaty do stopu).

305 W dniach – odpowiednio – 11 i 13 marca 1998 r. TKS i AST wniosły do Sądu skargę o stwierdzenie nieważności decyzji w sprawie dopłaty do stopu w zakresie dotyczącym tych spółek i ewentualnie o istotne obniżenie kwoty grzywnien nałożonych na nie na mocy tej decyzji. W ww. w pkt 106 wyroku sprawie Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji Sąd stwierdził nieważność art. 1 decyzji w sprawie dopłaty do stopu, w zakresie w jakim obciążał on TKS odpowiedzialnością za

naruszenie popełnione przez TS i naruszał prawo do obrony TKS, gdyż spółka ta nie miała możliwości przedstawienia uwag w kwestii prawdziwości i znaczenia faktów zarzucanych TS. Od wspomnianego wyroku wniesiono dwa odwołania, które zostały oddalone przez Trybunał wyrokiem z dnia 14 lipca 2005 r. w sprawach połączonych C-65/02 P i C-73/02 P ThyssenKrupp przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-6773.

³⁰⁶ W konsekwencji ww. w pkt 106 wyroku w sprawie Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji Komisja przyjęła decyzję w wersji ostatecznej z dnia 20 grudnia 2006 r. dotyczącą postępowania na mocy art. 65 EWWiS (sprawa COMP/F/39.234 – Dopłata do stopu – ponowne przyjęcie). W nowej decyzji Komisja stwierdziła, że TS naruszyła art. 65 ust. 1 EWWiS pomiędzy dniem 16 grudnia 1993 r. i 31 grudnia 1994 r. i na podstawie pisma TKS z dnia 23 lipca 1997 r. uznała TKS odpowiedzialną za zachowanie TS.

³⁰⁷ W ramach omawianego zarzutu skarżące kwestionują, że stanowią jednostkę gospodarczą w rozumieniu art. 81 WE i 82 WE z przedsiębiorstwami ukaranymi w decyzji w sprawie dopłaty do stopu. W tym względzie skarżące twierdzą, że Komisja błędnie wywnioskowała z ww. w pkt 107 wyroku w sprawie Michelin przeciwko Komisji, że 100% udział spółki dominującej w kapitale spółki zależnej wystarcza, aby wcześniejsze naruszenie tej spółki zależnej zostało przypisane spółce dominującej bez podnoszenia kwestii rzeczywistej autonomii spółki zależnej. I tak zdaniem skarżących, ale wbrew twierdzeniu Komisji, nie mogła ona, nawet gdyby chciała, nałożyć grzywny na tę samą spółkę dominującą w dwóch decyzjach zgodnie z ww. w pkt 107 wyrokiem w sprawie Michelin, pkt 290.

³⁰⁸ Należy wskazać, że pojęcie powrotu do naruszenia – tak jak jest ono rozumiane w niektórych krajowych porządkach prawnych – oznacza, że osoba popełnia nowe

naruszenia po ukaraniu jej za naruszenia podobne (wyrok Sądu z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-141/94 Thyssen Stahl przeciwko Komisji, Rec. s. II-347, pkt 617; ww. w pkt 107 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 284; ww. w pkt 250 wyrok w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 362; ww. w pkt 158 wyrok w sprawie Hoechst przeciwko Komisji, pkt 450). Ponadto pkt 2 wytycznych z 1998 r. wymienia wyraźnie „ponowne popełnienie naruszenia tego samego typu przez to samo przedsiębiorstwo lub te same przedsiębiorstwa” w wykazie przykładowych okoliczności obciążających, które mogą uzasadniać podwyższenie podstawowej kwoty grzywny.

³⁰⁹ Jak zostało przypomniane w pkt 92 powyżej, pojęcie przedsiębiorstwa rozpatrywane w kontekście prawa konkurencji powinno być rozumiane jako odnoszące się do jednostki gospodarczej z punktu widzenia przedmiotu danego porozumienia, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych.

³¹⁰ Niezgodne z zasadami konkurencji zachowanie przedsiębiorstwa można przypisać innemu przedsiębiorstwu wtedy, gdy zachowanie tego pierwszego przedsiębiorstwa na rynku nie jest wynikiem autonomicznej decyzji, ale zasadniczo zastosowania wytycznych wydanych przez to drugie przedsiębiorstwo ze względu na istniejące między nimi powiązania natury ekonomicznej i prawnej (ww. w pkt 94 wyroki: w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 117; w sprawie Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, pkt 27; ww. w pkt 91 wyrok z dnia 10 września 2009 r. w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 58; wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-314/01 Avebe przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3085, pkt 135).

³¹¹ W tym względzie należy wskazać, że zgodnie z orzecznictwem Komisja nie może ograniczyć się do stwierdzenia, że przedsiębiorstwo „mogło” wywrzeć tak znaczący wpływ na drugie przedsiębiorstwo, bez potrzeby zbadania, czy taki wpływ miał w rzeczywistości miejsce. Przeciwnie, do Komisji należy w zasadzie udowodnienie

takiego znaczącego wpływu na podstawie wszystkich okoliczności faktycznych, w tym w szczególności ewentualnych uprawnień kierowniczych jednego z tych przedsiębiorstw względem drugiego (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-196/99 P Aristrain przeciwko Komisji, Rec. s. I-11005, pkt 95–99; ww. w pkt 94 wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 118–122; wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-9/99 HFB i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1487, pkt 527; ww. w pkt 310 wyrok w sprawie Avebe przeciwko Komisji, pkt 136).

- 312 Prawdą jest, jak podnosi Komisja w ww. w pkt 107 wyroku w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 290, że Sąd uznał, iż w przypadku gdy dwie spółki zależne bezpośrednio lub pośrednio są posiadane w ponad 99% przez tę samą spółkę dominującą, można wtedy zasadnie uznać, że takie spółki zależne nie określają swojego zachowania na rynku w sposób autonomiczny. W wyroku tym Sąd dodał, że różne spółki należące do tej samej grupy stanowią jednostkę gospodarczą, a tym samym przedsiębiorstwo w rozumieniu przepisów art. 81 WE i 82 WE, jeśli te spółki nie określają niezależnie swojego zachowania na rynku.

- 313 Jednakże jak zostało podniesione w pkt 96 i 97 powyżej, Trybunał niedawno przypomniał, że w szczególnym przypadku, gdy spółka dominująca posiada 100% kapitału swej spółki zależnej, która dopuściła się naruszenia reguł konkurencji Unii, o ile istnieje domniemanie, że ta spółka dominująca może wywierać decydujący wpływ na zachowanie spółki zależnej, to jest to domniemanie wzruszalne (zob. podobnie ww. w pkt 91 wyrok z dnia 10 września 2009 r. w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 60, 61 i przytoczone tam orzecznictwo). Ponadto tak jak Trybunał przypomniał w ww. w pkt 311 wyroku w sprawie Aristrain przeciwko Komisji, pkt 99, okoliczność, że kapitał dwóch odrębnych spółek handlowych należy do tej samej osoby, nie wystarcza sama w sobie do ustalenia, że te dwie spółki tworzą razem jednostkę gospodarczą, co zgodnie z unijnym prawem konkurencji prowadziłoby do przypisania danej spółce działań innej spółki.

- 314 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, po pierwsze, że w ramach decyzji dotyczącej dopłaty do stopu, Komisja nie uznała, że spółki dominujące KHS, TS, TKS i AST, której TKAG była następcą prawnym i faktycznym, tworzyły jednostkę gospodarczą z tymi spółkami zależnymi w celu stosowania art. 81 WE i 82 WE, a zatem nie uważała, że KHS, TS, TKS i AST nie określały w sposób autonomiczny swojego zachowania na rynku. Z decyzji w sprawie dopłaty do stopu wynika bowiem, że w odniesieniu do spółek należących do grupy ThyssenKrupp Komisja stwierdziła naruszenie jedynie w zakresie dotyczącym KHS, TS, TKS i AST, nie uznając odpowiedzialności odpowiednio spółek dominujących wyżej wymienionych spółek zależnych, które – jak stwierdziły skarżące i nie spotkało się to ze sprzeciwem Komisji – nie zostały wysłuchane w ramach postępowania administracyjnego, które doprowadziło do wydania tej decyzji.
- 315 Po drugie, z zaskarżonej decyzji nie wynika, że Komisja w niniejszej sprawie uznała, iż KHS, TS, TKS i AST stanowią przedsiębiorstwa, które popełniły naruszenia stwierdzone w art. 1 tej decyzji.
- 316 A zatem nie można uznać, że naruszenia stwierdzone w art. 1 zaskarżonej decyzji stanowią powrót do naruszeń tego samego lub tych samych przedsiębiorstw, wobec których popełnienie naruszeń zostało stwierdzone w sprawie dotyczącej dopłaty do stopu.
- 317 W tym względzie w pierwszej kolejności nie można uwzględnić argumentu Komisji, zgodnie z którym ThyssenKrupp w ramach postępowania administracyjnego, które doprowadziło do przyjęcia zaskarżonej decyzji i postępowania w sprawie niniejszej skargi, miała możliwość zakwestionowania twierdzenia co do istnienia jednostki gospodarczej pomiędzy sobą i innymi przedsiębiorstwami, na które została nałożona grzywna w sprawie dotyczącej dopłaty do stopu.

318 Należy bowiem podnieść, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału zasada poszanowania prawa do obrony, po pierwsze, wyklucza możliwość uznania za zgodną z prawem decyzji, w której Komisja nakłada na przedsiębiorstwo grzywnę w dziedzinie konkurencji, nie poinformowawszy go wcześniej o stawianych mu zarzutach, i po drugie, mając na uwadze znaczenie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, powinno ono jednoznacznie określać osobę prawną, na którą mogą zostać nałożone grzywny, oraz powinno być skierowane do tej osoby (zob. ww. w pkt 192 wyrok w sprawie Papierfabrik August Koehler przeciwko Komisji, pkt 37, 38; ww. w pkt 91 wyrok z dnia 10 września 2009 r. w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo).

319 W związku z tym Komisja w ramach ustalania okoliczności obciążającej powrotu do naruszenia nie może stwierdzić, że dane przedsiębiorstwo jest odpowiedzialne za naruszenie popełnione wcześniej, za które nie zostało ono ukarane w decyzji Komisji, a w postępowaniu w sprawie owego naruszenia przedsiębiorstwo to nie było adresatem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów w ten sposób, że w postępowaniu prowadzącym do przyjęcia decyzji, w której zostało stwierdzone wcześniejsze naruszenie, przedsiębiorstwo to nie miało możliwości przedstawienia argumentów w celu podważenia faktu ewentualnego istnienia jednostki gospodarczej pomiędzy tym i innymi przedsiębiorstwami.

320 Wniosek ten nasuwa się tym bardziej, że o ile rzeczywiście zasada proporcjonalności wymaga, by czas, jaki upłynął między danym naruszeniem a poprzednim naruszeniem reguł konkurencji, został wzięty pod uwagę przy ocenie skłonności przedsiębiorstwa do naruszania tych reguł, to Trybunał miał już okazję podkreślić, że Komisja nie jest związana ewentualnym terminem przedawnienia dotyczącym stwierdzenia powrotu do naruszenia (wyrok Trybunału z dnia 8 lutego 2007 r. w sprawie C-3/06 P Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-1331, pkt 38; ww. w pkt 158 wyrok w sprawie Hoechst przeciwko Komisji, pkt 462; zob. także ww. w pkt 250 wyrok z dnia 25 października 2005 r. w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 353), które może

zostać stwierdzone wiele lat po stwierdzeniu naruszenia, w przypadku gdy dane przedsiębiorstwo nie miało możliwości zakwestionowania istnienia jednostki gospodarczej, w szczególności gdy zastosowano domniemanie przypomniane w pkt 313 powyżej.

³²¹ Następnie nie można także uwzględnić argumentu Komisji, zgodnie z którym podwyższenie kwoty grzywny z uwagi na powrót do naruszenia jest uzasadnione w odniesieniu do naruszeń stwierdzonych w decyzji Komisji 90/417/EWWiS z dnia 18 lipca 1990 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 65 [EWWiS] w sprawie porozumienia i praktyk uzgodnionych europejskich producentów produktów z blachy ze stali nierdzewnej walcowanej (Dz.U. L 220, s. 28) i w decyzji Komisji 94/215/EWWiS z dnia 16 lutego 1994 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 65 [EWWiS] w sprawie porozumień i uzgodnionych praktyk z udziałem europejskich producentów belek (Dz.U. L 116, s. 1). Poza tym, że wspomniane decyzje nie zostały wymienione ani w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, ani w zaskarżonej decyzji, należy stwierdzić, że podobnie do przedsiębiorstw ukaranych w sprawie dotyczącej dopłaty do stopu przedsiębiorstwa ukarane w ww. decyzjach nie stanowią tych samych przedsiębiorstw w rozumieniu art. 81 WE i 82 WE co przedsiębiorstwa ukarane w zaskarżonej decyzji.

³²² Wreszcie nie można także uwzględnić argumentu Komisji, zgodnie z którym w przypadku prawie całkowitego posiadania kapitału spółki zależnej, spółka dominująca jest także adresatem ostrzeżenia skierowanego do spółki zależnej wynikającego z wcześniejszej decyzji, w której Komisja nałożyła karę grzywny za naruszenie prawa konkurencji na tę spółkę. O ile zasadnym jest twierdzenie, że spółka dominująca rzeczywiście wiedziała o wcześniejszej decyzji skierowanej przez Komisję do jej spółki zależnej, której kapitał posiada ona prawie w całości, to jednak wiedza na ten temat nie może zastąpić braku stwierdzenia we wcześniejszej decyzji, że spółka dominująca i spółka zależna tworzą jednostkę gospodarczą w celu przypisania spółce dominującej odpowiedzialności za wcześniejsze naruszenie i podwyższenia kwoty grzywny nakładanej na tę spółkę z powodu powrotu do naruszenia.

323 Z powyższego wynika, że niniejszy zarzut jest uzasadniony, a zatem należy zmienić zaskarżoną decyzję bez potrzeby analizy pozostałych argumentów skarżących wniesionych w ramach niniejszego zarzutu. Konsekwencje tej zmiany zostaną wskazane w pkt 461 i 462 poniżej.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. oraz naruszenia zasad uzasadnionych oczekiwań i równego traktowania w odniesieniu do oceny współpracy

324 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 przypominają, że zwróciły się one z wnioskiem o zwolnienie z grzywnien albo obniżenie ich kwoty na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Jednakże Komisja naruszyła ich zdaniem przepisy tego obwieszczenia przy ocenie jakości i przydatności ich współpracy. Zdaniem skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 Komisja naruszyła ponadto ich uzasadnione oczekiwania w odniesieniu do oceny ich współpracy w zakresie wykazania naruszenia w Niemczech. Wreszcie skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą naruszenie zasady równego traktowania w ramach stosowania obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w odniesieniu do naruszenia w Belgii.

W przedmiocie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

325 Należy wskazać, że w obwieszczeniu w sprawie współpracy z 2002 r. Komisja określiła warunki, na jakich przedsiębiorstwa współpracujące z nią celem wykazania kartelu mogą być zwolnione z grzywny lub mogą skorzystać ze zmniejszenia kwoty grzywny, którą w przeciwnym razie musiałyby uiścić.

326 Na wstępie należy wskazać, że obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. stanowi w tytule A pkt 8, co następuje:

„Komisja przyzna przedsiębiorstwu zwolnienie z wszelkich grzywien, które w przeciwnym przypadku byłyby nałożone, jeżeli:

- a) przedsiębiorstwo jako pierwsze przedłożyło dowody, które w opinii Komisji umożliwiają podjęcie decyzji o przeprowadzeniu postępowania w rozumieniu art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 w związku z zarzutem kartelu wpływającego na Wspólnotę; lub
- b) przedsiębiorstwo jako pierwsze przedłożyło dowody, które w opinii Komisji mogą umożliwiać stwierdzenie naruszenia art. 81 [WE] w związku z zarzutem kartelu wpływającego na Wspólnotę”.

327 Ponadto obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. przewiduje w tytule B pkt 20, że „przedsiębiorstwa, które nie spełniają warunków [zwolnienia z grzywny] określonych w sekcji A, mogą kwalifikować się do skorzystania ze zmniejszenia wszelkich grzywien, które w innym przypadku zostałyby nałożone” i w pkt 21, że „w celu zakwalifikowania się do zmniejszenia grzywien przedsiębiorstwo musi dostarczyć Komisji takie dowody domniemanego naruszenia, które przyczyniają się do zwiększenia wartości dowodów już będących w posiadaniu Komisji, oraz musi wycofać się z udziału w domniemanym naruszeniu najpóźniej z chwilą składania dowodów”.

328 Co się tyczy pojęcia zwiększenia wartości, zostało ono wyjaśnione w pkt 22 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.:

„Pojęcie »zwiększenia wartości« odnosi się do zakresu, w którym dostarczone dowody zwiększają, poprzez swój charakter lub poziom szczegółowości, możliwość udowodnienia przez Komisję danego stanu faktycznego. Przy tej ocenie Komisja zasadniczo uzna pisemne dowody pochodzące z okresu, do którego odnosi się stan faktyczny, za mające większą wartość niż dowody ustalone później. Podobnie dowody bezpośrednio odnoszące się do danego stanu faktycznego zasadniczo zostaną uznane za posiadające większą wartość niż dowody odnoszące się tylko pośrednio”.

329 Punkt 23 lit. b) akapit pierwszy obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. przewiduje klasyfikację zmniejszenia grzywien w trzech kategoriach:

- „[dla] pierwszego przedsiębiorstwa spełniającego warunki pkt 21: zmniejszenie o 30–50%;
- [dla] drugiego przedsiębiorstwa spełniającego warunki pkt 21: zmniejszenie o 20–30%;
- kolejnych przedsiębiorstw spełniających warunki pkt 21: zmniejszenie o wartość do 20%”.

330 Obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. stanowi w pkt 23 lit. b) akapit drugi:

„W celu ustalenia poziomu zmniejszenia w ramach każdego przedziału Komisja uwzględni moment złożenia dowodów spełniających warunki określone w pkt 21 oraz zakres, w jakim zwiększają wartość dowodów już posiadanych. Może także uwzględnić zakres i ciągłość współpracy prowadzonej przez przedsiębiorstwo po dniu złożenia dowodów”.

331 Wreszcie pkt 23 lit. b) akapit ostatni obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. stanowi:

„Ponadto jeżeli przedsiębiorstwo przedstawi dowody odnoszące się do stanu faktycznego uprzednio nieznanego Komisji, mające bezpośredni wpływ na intensywność lub czas trwania domniemanego kartelu, Komisja nie uwzględni tych elementów przy ustalaniu grzywnen nakładanych na przedsiębiorstwo, które dostarczyło te dowody”.

W przedmiocie zakresu swobodnego uznania Komisji i kontroli sądu Unii

332 Należy przypomnieć, że art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 stanowiący podstawę prawną dla nakładania grzywnen w przypadku naruszenia unijnych reguł konkurencji przyznaje Komisji swobodne uznanie w zakresie ustalania grzywnen (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 21 października 1997 r. w sprawie T-229/94 Deutsche Bahn przeciwko Komisji, Rec. s. II-1689, pkt 127), które jest zależne w szczególności od ogólnej

polityki Komisji w dziedzinie konkurencji (zob. podobnie ww. w pkt 247 wyrok w sprawie *Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji*, pkt 105, 109). W ramach tego w celu zapewnienia przejrzystości i bezstronności swoich decyzji w przedmiocie grzywnien Komisja w 2002 r. przyjęła i opublikowała obwieszczenie w sprawie współpracy. Jest to dokument mający na celu uszczegółowienie – z poszanowaniem norm prawnych wyższej rangi – kryteriów, które zamierza ona stosować w ramach wykonywania swoich uprawnień dyskrecyjnych; stąd wynika samoograniczenie jej uprawnień (zob. analogicznie wyrok Sądu z dnia 30 kwietnia 1998 r. w sprawie T-214/95 *Vlaamse Gewest przeciwko Komisji*, Rec. s. II-717, pkt 89), w zakresie w jakim Komisja jest zobowiązana zastosować się do reguł indykatywnych, które sama na siebie nałożyła (zob. analogicznie wyrok Sądu z dnia 12 grudnia 1996 r. w sprawie T-380/94 *AIUFFASS i AKT przeciwko Komisji*, Rec. s. II-2169, pkt 57).

- 333 Samoograniczenie swobodnego uznania Komisji, wynikające z przyjęcia obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. nie wyklucza jednak zachowania przez Komisję znaczącego zakresu swobodnego uznania (zob. analogicznie ww. w pkt 60 wyrok w sprawie *Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji*, pkt 224).
- 334 Obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. jest bowiem w wielu aspektach elastyczne i pozwala Komisji na wykonywanie prawa swobodnego uznania zgodnie z przepisami art. 23 rozporządzenia nr 1/2003, tak jak zinterpretował je Trybunał (zob. analogicznie ww. w pkt 60 wyrok w sprawie *Raiffeisen Zentralbank Österreich i in. przeciwko Komisji*, pkt 224).
- 335 Należy wobec tego wskazać, że Komisji przysługuje szeroki zakres uznania w zakresie oceny, czy dowody przedstawione przez dane przedsiębiorstwo, które wyraziło chęć skorzystania z postanowień obwieszczenia o współpracy z 2002 r., zwiększają wartość

dowodów w rozumieniu pkt 21 tego obwieszczenia (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie C-328/05 P SGL Carbon przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-3921, pkt 88; ww. w pkt 158 wyrok w sprawie Hoechst przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-881, pkt 555). Co się tyczy pkt 8 lit. a) i b) obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., należy stwierdzić, że ów zakres swobodnego uznania wynika z samego brzmienia wskazanego przepisu, który odnosi się wyraźnie do przedłożenia dowodów nadających się „w opinii Komisji” do umożliwienia jej podjęcia decyzji o przeprowadzeniu postępowania lub do umożliwienia jej stwierdzenia naruszenia. Określenie jakości i przydatności współpracy przedsiębiorstwa wymaga bowiem dokonania złożonej oceny okoliczności faktycznych (zob. podobnie wyrok z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 81; ww. w pkt 153 wyrok w sprawie Carbone-Lorraine przeciwko Komisji, pkt 271).

336 Podobnie po stwierdzeniu, że zwiększona została wartość dowodów w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., Komisja dysponuje zakresem swobodnego uznania przy określaniu dokładnego poziomu zmniejszenia kwoty grzywny przyznanego danemu przedsiębiorstwu. Punkt 23 lit. b) akapit pierwszy wskazanego obwieszczenia przewiduje bowiem przedziały odnoszące się do zmniejszenia kwoty grzywny dla różnych wskazanych kategorii przedsiębiorstw, przy czym akapit drugi owego ustępu określa kryteria, które Komisja powinna uwzględnić celem określenia poziomu zmniejszenia grzywny w ramach tych przedziałów.

337 Mając na uwadze zakres swobodnego uznania, którym dysponuje Komisja w zakresie oceny współpracy danego przedsiębiorstwa na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., tylko oczywiste przekroczenie tego zakresu swobodnego uznania może podlegać ocenie Sądu (zob. podobnie ww. w pkt 335 wyrok z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 81, 88, 89; ww. w pkt 158 wyrok w sprawie Hoechst przeciwko Komisji, pkt 555).

W przedmiocie współpracy ThyssenKrupp w zakresie wykazania naruszenia w Belgii

- 338 W motywie 773 zaskarżonej decyzji Komisja postanowiła „przyznać ThyssenKrupp obniżenie [kwoty grzywny] o 20% w ramach przedziału przewidzianego w [pkt] 23 [lit.] b) [tired drugie] na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy [z 2002 r.]”.
- 339 W motywie 769 zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła w tym względzie, że „gdy ThyssenKrupp złożyła wniosek [na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.], Komisja przeprowadziła już trzy kontrole w Belgii i otrzymała dwa wnioski [na podstawie tego samego obwieszczenia] od Kone i Otis dotyczące działania kartelu w Belgii”.
- 340 Najpierw w motywie 770 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że „na nowe dane dostarczone przez ThyssenKrupp składają się przede wszystkim wyjaśnienia ustne na temat niektórych projektów sektora wind i schodów ruchomych”, a następnie w motywie 771 uznała, że „wniosek [na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.] złożony przez ThyssenKrupp przyczynia się do zwiększenia wartości dowodów, gdyż dostarcza dodatkowe informacje na temat [*poufne*]”. W motywie 771 Komisja dodaje, że „ponadto uwagi ThyssenKrupp potwierdziły dowody posiadane już przez Komisję dotyczące przedsiębiorstw objętych postępowaniem, towarów i usług, których postępowanie dotyczy, okresu objętego dochodzeniem, miejsca i logistyki spotkania kartelu oraz funkcjonowania i wprowadzania w życie jego postanowień”.
- 341 W motywie 772 zaskarżonej decyzji Komisja podsumowała, że ThyssenKrupp „przedłożyła dowody, które w znacznej mierze wzmocniły zdolność Komisji do wykazania naruszenia” i doprecyzowała, że „przedstawione dowody nie dotyczyły jednak stanu faktycznego uprzednio nieznanego Komisji ani nie zawierały żadnych dowodów z okresu powstania naruszenia”.

342 Po pierwsze, skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że zaskarżona decyzja jest myląca w zakresie procentu obniżenia grzywny, jaki Komisja miała zamiar zastosować wobec ThyssenKrupp z tytułu współpracy w zakresie wykazania naruszenia w Belgii. W motywie 773 zaskarżonej decyzji Komisja odnosi się do obniżenia w wysokości 20%, podczas gdy w motywie 856 zaskarżonej decyzji obniżenie wynosi 25%. Zdaniem ww. skarżących ThyssenKrupp zgodnie z zasadą *in dubio pro reo* miała prawo dokonać najkorzystniejszej dla siebie wykładni zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym kwoty grzywny. I tak grzywna powinna zostać obniżona o 25%, nie zaś o 20%.

343 Należy stwierdzić, że skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 nie powinny w tym względzie powoływać się na zasadę *in dubio pro reo*, zgodnie z którą wszelkie wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść zainteresowanych przedsiębiorstw, gdyż zasada ta dotyczy przeprowadzenia dowodu na okoliczność istnienia naruszenia i ma na celu stwierdzenie, czy stan faktyczny ustalony przez Komisję w zaskarżonej decyzji znajduje potwierdzenie w przedstawionych przez nią dowodach. Wspomniane wyżej skarżące nie kwestionują bowiem naruszenia, za które zostały ukarane w zaskarżonej decyzji.

344 Co się tyczy argumentu skarżących, zgodnie z którym kwota grzywny nałożonej na ThyssenKrupp za naruszenie w Belgii powinna zostać obniżona zgodnie z motywem 856 zaskarżonej decyzji, który mówi o obniżeniu grzywny o 25%, należy przypomnieć, że kwota grzywny nałożona w art. 1 ust. 1 tiret czwarte zaskarżonej decyzji zawiera obniżenie grzywny o 20% z tytułu współpracy ThyssenKrupp na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

345 Prawdą jest, że rozstrzygnięcie aktu jest nierozzerwalnie związane z jego uzasadnieniem w ten sposób, że w razie potrzeby jego wykładnia winna być dokonywana z uwzględnieniem podstaw jego wydania (wyrok Trybunału z dnia 15 maja 1997 r.

w sprawie C-355/95 P TWD przeciwko Komisji, Rec. s. I-2549, pkt 21). Jednakże z uzasadnienia zaskarżonej decyzji wyraźnie wynika zamiar Komisji przyznania ThyssenKrupp zmniejszenia kwoty grzywny o 20%, nie zaś o 25%, na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

³⁴⁶ Z jednej strony w motywie 772 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała bowiem, że „ThyssenKrupp spełnia w całości warunki [pkt] 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.] [*poufne*] i dostarczyła dowody, które w znacznej mierze wzmocniły zdolność Komisji do wykazania naruszenia”. Komisja dalej doprecyzowała, że „przedstawione dowody nie dotyczyły jednak stanu faktycznego uprzednio nieznanego Komisji ani nie zawierały żadnych dowodów z okresu powstania naruszenia”, co pozwala rozważyć zastosowanie najmniejszego obniżenia kwoty grzywny w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret drugie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Z drugiej strony w motywie 773 zaskarżonej decyzji zostało wyraźnie stwierdzone, że „w świetle powyższych rozważań właściwe jest przyznanie ThyssenKrupp obniżenia grzywny o 20% w ramach [znajdującego zastosowanie] przedziału”.

³⁴⁷ 25% wymienione w motywie 856 zaskarżonej decyzji zawiera w sobie wszystkie obniżki grzywien przyznanych różnym spółkom w zamian za ich współpracę w ramach postępowania administracyjnego i w świetle motywów 772 i 773 oraz uzasadnienia zaskarżonej decyzji należy ten procent traktować jako omyłkę pisarską. Należy zatem oddalić zarzut pierwszy skarżących w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07.

³⁴⁸ Po drugie, skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że ThyssenKrupp na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. powinna była skorzystać z obniżki nałożonej na nią grzywny za naruszenie w Belgii przynajmniej o 25%. ThyssenKrupp dostarczyła bowiem dowody dotyczące stanu faktycznego

i okoliczności wcześniej nieznanych przez Komisję. Ponadto dostarczyła ona inne ważne dowody dotyczące naruszenia.

349 W tym względzie należy stwierdzić, że skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 nie kwestionują, że współpraca ThyssenKrupp wynika z pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret drugie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. i że na tej podstawie wspomniane przedsiębiorstwo miało prawo do obniżki grzywny pomiędzy 20% i 30%. Obniżenie kwoty grzywny o 20% przyznane ThyssenKrupp z tytułu współpracy (motyw 773 zaskarżonej decyzji) mieści się w przedziale przewidzianym w tym celu we wspomnianym obwieszczeniu.

350 Należy także przypomnieć, że Komisja dysponuje zakresem swobodnego uznania przy określaniu dokładnego poziomu zmniejszenia kwoty grzywny przyznanego danemu przedsiębiorstwu w ramach przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. i tylko oczywiste przekroczenie tego zakresu swobodnego uznania może podlegać ocenie Sądu (zob. podobnie ww. w pkt 335 wyrok z dnia 10 maja 2007 r. w sprawie SGL Carbon przeciwko Komisji, pkt 81, 88, 89).

351 W zaskarżonej decyzji uznawszy, że ThyssenKrupp miała prawo do obniżenia kwoty grzywny, gdyż „dostarczone dowody w znacznej mierze wzmocniły zdolność Komisji do wykazania naruszenia”, Komisja zdecydowała przyznać obniżenie kwoty grzywny o 20% z uwagi na to, że „przedstawione dowody nie dotyczyły stanu faktycznego uprzednio nieznanego Komisji ani nie zawierały żadnych dowodów z okresu powstania naruszenia” (motyw 772 zaskarżonej decyzji).

352 Skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 kwestionują jednak prawdziwość ustaleń dokonanych w motywie 772 zaskarżonej decyzji.

353 Skarżące najpierw podnoszą, że naruszenie w Belgii składało się z dwóch części, tj. z jednej strony kartelu dotyczącego podziału rynku między sobą lub zamrożenia udziału rynkowego i z drugiej strony kartelu dotyczącego podziału publicznych i prywatnych postępowań przetargowych w celu osiągnięcia ustalonych udziałów w rynku. Tymczasem Komisja oparła się jedynie na dowodach przedstawionych przez ThyssenKrupp celem stwierdzenia w motywach 158 i 159 zaskarżonej decyzji zamrożenia udziału rynkowego przez wskazane przedsiębiorstwa. ThyssenKrupp dostarczyła zatem informacje, których Komisja wcześniej nie posiadała w przedmiocie podstawowych aspektów naruszenia w Belgii, tj. kartelu dotyczącego podziału sektora sprzedaży i instalacji wind i schodów ruchomych w Belgii.

354 W tym względzie należy stwierdzić, że dwa aspekty naruszenia opisane w motywie 158 zaskarżonej decyzji są nierozdzielnie związane. Podział przetargów publicznych i prywatnych, jak również innych kontraktów „zgodnie z wcześniej ustalonymi udziałami w rynku”, do czego odnosi się zdanie trzecie motywu 158, zakłada bowiem istnienie kartelu dotyczącego podziału rynku, o czym mówi zdanie pierwsze motywu 158, a także motyw 159 zaskarżonej decyzji. W związku z tym, że skarżące nie zakwestionowały, że dowody dostarczone przez Kone i Otis wystarczają w celu wykazania istnienia naruszenia, o którym mowa w zdaniu trzecim motywu 158, należy uznać, że w momencie złożenia wniosku przez ThyssenKrupp Komisja oczywiście wiedziała o kartelu dotyczącym udziałów w rynku pomiędzy czterema wspomnianymi producentami.

355 W każdym razie z akt Komisji wynika, że Kone informowała Komisję od lutego 2004 r. o istnieniu mechanizmu wyrównywania pomiędzy uczestnikami naruszenia w Belgii, w przypadku gdyby rzeczywiste udziały w rynku różniły się od uzgodnionych, co jest możliwe tylko w przypadku kartelu dotyczącego udziałów w rynku. W takiej sytuacji

okoliczność, że motyw 159 zaskarżonej decyzji odnosi się tylko do dowodów pochodzących od ThyssenKrupp w odniesieniu do wykazania istnienia kartelu dotyczącego udziałów w rynku, wskazuje oczywiście, że przywołane dowody wzmocniły zdolność Komisji do wykazania naruszenia, ale jednak nie oznaczają one, że zawierały one informację o faktach wcześniej dla Komisji nieznanach.

- ³⁵⁶ Ponadto fakt – że przedstawiciele Kone w odpowiedzi na pytanie, z którym zwróciła się Komisja w trakcie spotkania [*poufne*] dotyczące „źródeł posiadanych udziałów w rynku”, stwierdzili, że ich nie znają, gdyż udziały te były już ustalone w momencie, gdy zaczęli oni pracować w Kone – nie oznacza w żadnym razie, że Komisja nie wiedziała o istnieniu kartelu dotyczącego udziałów w rynku przed [*poufne*], kiedy wniosek ThyssenKrupp dotarł do Komisji. Przeciwnie, sam fakt, że Komisja wysłuchała przedstawicieli Kone w sprawie sposobu ustalania udziałów w rynku pomiędzy przedsiębiorstwami uczestniczącymi w kartelu, wykazuje w sposób dostateczny, że Komisja wcześniej wiedziała o istnieniu kartelu dotyczącego udziałów w rynku [*poufne*].

- ³⁵⁷ Jak wynika z akt sprawy, uwzględniając dowody będące już w posiadaniu Komisji, w momencie gdy ThyssenKrupp złożyła wniosek na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., a mianowicie w przedmiocie istnienia kartelu dotyczącego udziałów w rynku oraz w przedmiocie udziałów w rynku rzeczywiście rozdzielonych pomiędzy uczestników tego kartelu, należy uznać, że informacje przekazane przez to przedsiębiorstwo Komisji nie odnoszą się do okoliczności wcześniej nieznanach Komisji. Ponadto w odniesieniu do twierdzenia, zgodnie z którym udziały w rynku zostały zamrożone, jak wynika z rynkowych danych statystycznych zebranych przez stowarzyszenie branżowe Agoria, dawniej Fabrimetal, należy stwierdzić, że w zakresie wykazania naruszenia w Belgii zwiększyło one wartość dowodów jedynie w niewielkim stopniu.

358 Skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że wkład ThyssenKrupp był decydujący w stwierdzeniu naruszenia dotyczącego konserwacji i modernizacji wind i schodów ruchomych w Belgii (motyw 771 zaskarżonej decyzji), gdyż to ThyssenKrupp była pierwszym przedsiębiorstwem, które dostarczyło dowód na to, że przedsiębiorstwa, których dotyczy niniejsza sprawa, wykorzystywały [*poufne*], powodując w ten sposób pogorszenie naruszenia, co wynika wyraźnie z porównania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i zaskarżonej decyzji (motywy 189–196 zaskarżonej decyzji).

359 Skarżące wyjaśniają, że na poparcie swoich twierdzeń [*poufne*] przekazały one Komisji telefaks od spółki Schindler. Zatem Komisja w motywie 772 zaskarżonej decyzji błędnie uznała, że ThyssenKrupp nie dostarczyła żadnego dowodu z okresu naruszenia. Nawet jeżeli ten telefaks został skopiowany w trakcie kontroli przeprowadzonej w Schindler i Kone, Komisja zrozumiała wagę tego dokumentu dopiero dzięki informacjom uzyskanym od ThyssenKrupp. To właśnie w dodatkowych informacjach przekazanych przez ThyssenKrupp leży zwiększenie wartości dowodów, tym bardziej że te, którymi dysponowała Komisja, a w szczególności oświadczenie Kone z dnia 11 lutego 2004 r., nie wskazywały, że [*poufne*] nie był używany.

360 W tym względzie należy stwierdzić, że telefaks od spółki Schindler, na który powołują się skarżące, był w posiadaniu Komisji, w momencie gdy ThyssenKrupp złożyła wniosek [*poufne*]. Z niepodważanych twierdzeń z motywu 196 zaskarżonej decyzji oraz z dokumentów wymienionych w przypisie na 224 stronie tej decyzji wynika bowiem, że telefaks od spółki Schindler został wcześniej przejęty od Kone i Schindler w styczniu 2004 r. W takiej sytuacji nawet jeżeli wskazany telefaks stanowi dowód z okresu powstania naruszenia, to jednak dokument przekazany przez ThyssenKrupp

nie wpływa na istotne zwiększenie wartości dowodów w stosunku do dowodów będących w posiadaniu Komisji w momencie złożenia wniosku przez ww. przedsiębiorstwo. Mając na uwadze fakt, że dokument ten nie spełnia przesłanek z pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., nie było konieczności uwzględnienia go przez Komisję w celu ustalenia kwoty obniżenia grzywny przyznanej ThyssenKrupp z tytułu współpracy zgodnie ze wspomnianym obwieszczeniem. Tylko dowody spełniające przesłanki z pkt 21 tego obwieszczenia dają bowiem możliwość zmniejszenia grzywny na jego podstawie.

- 361 Prawdą jest, że w tym samym czasie co ThyssenKrupp przekazała telefaks od spółki Schindler, dostarczyła ona informacje dodatkowe dotyczące [poufne]. Wprawdzie informacje te spełniały przesłanki z pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., to jednak nie stanowiły one dowodów z okresu powstania naruszenia i dotyczyły jednego faktu, a mianowicie [poufne], który został wcześniej zawarty w wyjaśnieniach przedstawionych przez Otis w marcu 2004 r. (motyw 194 zaskarżonej decyzji, przypis ze strony 222). W każdym razie z motywów 189 i 193–196 zaskarżonej decyzji wynika, że [poufne], do którego odwołują się skarżące obejmował jedynie funkcjonowanie i wprowadzanie w życie kartelu dotyczącego kontraktów z zakresu usług konserwacyjnych i nie stanowił sam w sobie decydującego elementu w celu stwierdzenia naruszenia wymienionego w art. 1 ust. 1 zaskarżonej decyzji.

- 362 Wreszcie skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 nie mogą twierdzić, że z porównania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja mogła stwierdzić poważniejsze naruszenie po otrzymaniu informacji od ThyssenKrupp. Porównanie pkt 195–200 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i motywów 189–196 zaskarżonej decyzji wskazanych przez ww. skarżące nie wskazuje na zaostrenie kwalifikacji stanu faktycznego pomiędzy pismem w sprawie przedstawienia zarzutów i zaskarżoną decyzją. W każdym razie ewentualne zaostrenie kwalifikacji naruszenia, które nastąpiło później niż przekazanie pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, nie mogło być skutkiem telefaksu od spółki Schindler ani

wyjaśnień zawartych we wniosku ThyssenKrupp, ponieważ wniosek ten został złożony wcześniej niż pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, zaś telefaks od spółki Schindler oraz wyjaśnienia przedstawione przez ThyssenKrupp zostały zbadane in extenso w pkt 196 i 200 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

363 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że Komisja, nie wykraczając wyraźnie poza przysługujący jej zakres swobodnego uznania, mogła ustalić obniżenie kwoty grzywny nałożonej na ThyssenKrupp w związku z jej współpracą w zakresie wykazania naruszenia w Belgii na minimalnym poziomie przedziału przewidzianego w pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret drugie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

364 Po trzecie, skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że Komisja naruszyła zasadę równego traktowania, przyznając ThyssenKrupp obniżenie kwoty grzywny o 20%, podczas gdy Otis zostało przyznane obniżenie kwoty grzywny o 40%, zaś jej współpraca była podobna do ThyssenKrupp.

365 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Komisja, dokonując oceny współpracy podjętej przez członków kartelu, musi przestrzegać zasady równego traktowania (zob. ww. w pkt 106 wyrok Sądu w sprawach połączonych Krupp Thyssen Stainless i Acciai speciali Terni przeciwko Komisji, pkt 237; wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-31/99 ABB Asea Brown Boveri przeciwko Komisji, Rec. s. II-1881, pkt 240 i przytoczone tam orzecznictwo).

366 Jednakże nie można uwzględnić argumentu przedstawionego w pkt 364 powyżej, który ma na celu wykazanie naruszenia zasady równego traktowania.

367 Po pierwsze, oceny zwiększenia wartości dowodów wniosku na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. należy dokonywać w oparciu o dowody będące już w posiadaniu Komisji. I tak w związku z tym, że współpraca z Otis miała miejsce wcześniej niż z ThyssenKrupp (motywy 96, 98 zaskarżonej decyzji), Komisja

posiadała więcej dowodów, gdy ThyssenKrupp złożyła wniosek na podstawie wspomnianego obwieszczenia niż w chwili złożenia wniosku przez Otis.

368 Po drugie, Otis przedstawiła dowody z dokumentów z czasu powstania naruszenia, które istotnie zwiększają wartość dowodową (motyw 766 zaskarżonej decyzji), podczas gdy ThyssenKrupp dostarczyła tylko jeden dowód z czasu powstania naruszenia, a mianowicie telefaks od spółki Schindler, o którym mowa w pkt 360 powyżej, a to jednak nie spełnia przesłanek z pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., ponieważ dowód ten znajdował się już w posiadaniu Komisji, w momencie gdy ThyssenKrupp złożyła swój wniosek na podstawie tego obwieszczenia.

369 W takich okolicznościach, jako że Otis i ThyssenKrupp nie znajdowały się w sytuacjach porównywalnych, przyznając ThyssenKrupp obniżenie kwoty grzywny o 20% na podstawie tiret drugie wspomnianego przepisu, Komisja nie naruszyła zasady równego traktowania.

370 Z całości powyższych rozważań wynika, że wszystkie zarzuty ThyssenKrupp dotyczące zastosowania obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w zakresie dotyczącym jej współpracy przy wykazaniu naruszenia w Belgii powinny zostać oddalone.

W przedmiocie współpracy ThyssenKrupp celem wykazania naruszenia w Niemczech

371 Komisja w motywie 812 zaskarżonej decyzji postanowiła nie przyznawać ThyssenKrupp ani zwolnienia z grzywny, ani obniżenia jej kwoty z tytułu współpracy tego przedsiębiorstwa w wykazaniu naruszenia w Niemczech, [*poufne*] (motyw 807 zaskarżonej decyzji).

- 372 W motywie 808 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że „ThyssenKrupp przedstawia pewne informacje na temat [*poufne*]”. Jednakże „na poparcie omawianych informacji nie zostały przedstawione żadne dowody i Komisja również nie znalazła dla nich żadnego potwierdzenia”.
- 373 Następnie w motywie 809 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdza, że „pozostałe informacje przedstawione przez ThyssenKrupp [*poufne*] ograniczają się do potwierdzenia dowodów zawartych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, ale nie stanowią one znaczącego wkładu w tym względzie ani też nie zwiększają istotnie wartości dowodów”.
- 374 Wreszcie Komisja w motywach 810 i 811 zaskarżonej decyzji wyjaśnia w sposób następujący, że:
- „810 [...] Uwagi ThyssenKrupp nie miały decydującego znaczenia w stwierdzeniu naruszenia przez Komisję, gdyż posiadała już ona wystarczające dowody, o czym stanowi pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. [...] ThyssenKrupp nie przekazała dowodów sięgających okresu objętego dochodzeniem. Natomiast jej oświadczenia złożone po dostarczeniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i po uzyskaniu przez nią dostępu do akt sprawy jedynie potwierdzają dowody już wcześniej posiadane przez Komisję. [...] Jednostronne oświadczenia nieznajdujące potwierdzenia w dowodach dotyczące [*poufne*] są bezpodstawne.
- 811 W świetle powyższego nie można uznać, że informacje dostarczone przez ThyssenKrupp przyczyniają się do zwiększenia wartości dowodów na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy [z 2002 r.]. [*poufne*] Nawet w takiej sytuacji współpraca ThyssenKrupp ograniczyła się jedynie do [*poufne*] potwierdzenia oświadczeń złożonych przez pozostałych członków kartelu. [*poufne*]”.

375 Skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że Komisja naruszyła obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r., w zakresie w jakim nie uznała ona, że dowody przedstawione przez ThyssenKrupp dotyczące naruszeń w Niemczech istotnie zwiększały wartość dowodów.

376 Po pierwsze, ThyssenKrupp nie zakwestionowała faktów zarzucanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów – zostały one przez nią potwierdzone i uzupełnione. W ten sposób ThyssenKrupp wzmocniła zdolność Komisji do wykazania naruszenia zgodnie z pkt 22 zdanie pierwsze obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. ThyssenKrupp od razu udostępniła Komisji wyniki wewnętrznego dochodzenia, co pozwoliło wyjaśnić kwestię naruszeń popełnionych w Niemczech.

377 Po drugie, dostarczając informacje [*poufne*], ThyssenKrupp zapewniła Komisji istotne zwiększenie wartości dowodów, które uzasadniło zmniejszenie kwoty grzywny o 20% nałożonej na nią za naruszenie w Niemczech. Dowody [*poufne*] zwiększały wartość dowodową niezależnie od uwzględnienia ich przez Komisję. Nie biorąc tych dowodów pod uwagę, Komisja naruszyła również uzasadnione oczekiwania skarżących, ponieważ z pkt 617 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, że [*poufne*] zostanie uwzględnione przy ocenie wagi każdego naruszenia.

378 W tym względzie należy przypomnieć, że w przeciwieństwie do pkt D lit. 2 tiret drugie komunikatu dotyczącego nienakładania grzywien lub obniżania ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (Dz.U. 1996, C 207, s. 4, zwanego dalej „komunikatem” w sprawie współpracy z 1996 r.), obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. nie przewiduje zmniejszenia kwoty grzywny na korzyść przedsiębiorstwa, które po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie kwestionuje okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swoje oskarżenia.

- 379 W ramach obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., aby przedsiębiorstwo mogło ubiegać się o obniżenie kwoty grzywny, musi ono dostarczyć Komisji takie dowody domniemywanego naruszenia, które mają istotną wartość dodaną w stosunku do dowodów będących już w jej posiadaniu (zob. pkt 21 tego obwieszczenia).
- 380 W odniesieniu do zakresu swobodnego uznania, którym dysponuje Komisja w celu oceny współpracy przedsiębiorstwa na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., a w szczególności w celu określenia, czy przedstawione dowody zwiększyły wartość dowodową, Sąd może badać jedynie przekroczenie tego zakresu w oczywisty sposób (zob. pkt 350 powyżej).
- 381 Wobec tego należy zbadać, czy Komisja w oczywisty sposób przekroczyła zakres swobodnego uznania, stwierdzając, że dowody przedstawione przez ThyssenKrupp nie zwiększały wartości dowodowej w rozumieniu tego obwieszczenia.
- 382 Zgodnie z pkt 21 i 22 tego obwieszczenia Komisja w celu dokonania oceny, w jakim stopniu dowody przedstawione przez przedsiębiorstwo zwiększają wartość dowodową uwzględnia nie tylko charakter lub stopień szczegółowości tych dowodów, lecz również dowodów będących już w posiadaniu Komisji w momencie złożenia wniosku przez dane przedsiębiorstwo.
- 383 W tym względzie należy stwierdzić, że w momencie złożenia wniosku przez ThyssenKrupp, [*poufne*], Komisja nie tylko posiadała już wnioski Kone, Otis i Schindlera złożone na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w odniesieniu do naruszenia w Niemczech, lecz również przeprowadziła już dwie serie kontroli na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 (motywy 104, 106 zaskarżonej decyzji) oraz wysłała żądania przedstawienia informacji na podstawie art. 18 rozporządzenia nr 1/2003 do przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu w Niemczech, do

stowarzyszeń VDMA, VFA i VMA, a także do kilku klientów w Niemczech (motywy 110, 111, 113 zaskarżonej decyzji). Ponadto Komisja zebrała już wystarczająco dużo dowodów, aby w dniu 7 października 2005 r. przedstawić zarzuty uczestnikom naruszenia w Niemczech, to jest przed złożeniem wniosku przez ThyssenKrupp (motyw 135 zaskarżonej decyzji). Ponadto skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 nie kwestionowały, że twierdzenia ThyssenKrupp nie zostały poparte dowodami z okresu powstania naruszenia (motywy 808, 810 zaskarżonej decyzji).

384 W odniesieniu do twierdzenia skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07, zgodnie z którym ThyssenKrupp „potwierdziła i uzupełniła” okoliczności faktyczne dotyczące kartelu w Niemczech, należy stwierdzić, iż oprócz dowodów dotyczących ukrywania kartelu skarżące nie przedstawiły żadnych szczegółów dotyczących przedstawionych dowodów, ani również tego, w jaki sposób zwiększają one wartość dowodową w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

385 W odniesieniu do dowodu dotyczącego [*poufne*] w Niemczech z dokumentów wskazanych w pkt 234–236 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i z motywów 219–221 zaskarżonej decyzji wynika, że dowody przedstawione przez Kone, Otis i Schindler przed wnioskiem ThyssenKrupp były wystarczające celem stwierdzenia, że uczestnicy kartelu w Niemczech podjęli różne środki ostrożności [*poufne*].

386 Chociaż argument skarżących w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 dotyczy [*poufne*], należy zauważyć, że te próby, o ile zostaną potwierdzone, odnoszą się jedynie do okresu po naruszeniu wskazanego w art. 1 ust. 2 zaskarżonej decyzji. Dowody

te nie mogły więc wzmocnić zdolności Komisji do wykazania naruszenia i tym samym nie zwiększają wartości dowodowej w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

387 Ponieważ w niniejszej sprawie dowody przedstawione przez ThyssenKrupp nie spełniają warunków tego postanowienia, Komisja słusznie odmówiła przyznania ThyssenKrupp zmniejszenia kwoty grzywny na podstawie pkt 23 lit. b) akapit ostatni tego obwieszczenia.

388 W odniesieniu z kolei do zarzutu dotyczącego naruszenia zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań w pkt 179 powyżej przypomniane zostało, że prawo do powoływania się na tę ochronę rozciąga się na każdą jednostkę, która znajduje się w sytuacji, z której wynika, iż organy administracji Unii, dostarczając jej szczegółowych zapewnień, doprowadziły do powstania u niej rozsądnych oczekiwań.

389 Niemniej jednak okoliczność, że Komisja w pkt 617 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wyjaśniła, iż zamierza przy ocenie wagi naruszenia uwzględnić w szczególności fakt, że uczestnicy kartelu zastosowali szczególne środki ostrożności, aby kartel nie został wykryty, nie może być traktowana jako konkretne zapewnienie, na podstawie którego ThyssenKrupp mogłaby skorzystać z obniżenia kwoty grzywny w związku z jej współpracą na podstawie pkt 23 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Obniżenie kwoty grzywny na podstawie tego przepisu uzależnione jest bowiem od stopnia, w jakim przedstawione dowody zwiększają wartość dowodową, a pkt 617 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie zawiera w tym względzie żadnych wskazówek. Ponadto ponieważ w momencie otrzymania przez ThyssenKrupp pisma w sprawie przedstawienia zarzutów jej wnioski na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy w 2002 r. w odniesieniu do naruszenia w Niemczech nie został jeszcze złożony, pkt 617 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie mógł w żadnym razie stworzyć uzasadnionych oczekiwań co do zwiększenia wartości dowodowej w odniesieniu do dowodów, które nie zostały jeszcze przedstawione. Wobec tego ten ostatni zarzut należy także oddalić.

390 Z całości powyższych rozważań wynika, że wszystkie zarzuty ThyssenKrupp dotyczące zastosowania obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w zakresie dotyczącym jej współpracy przy wykazaniu naruszenia w Niemczech powinny zostać oddalone.

W przedmiocie współpracy ThyssenKrupp w zakresie wykazania naruszenia w Luksemburgu

391 ThyssenKrupp, która jako trzecie przedsiębiorstwo przedłożyła wniosek na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. dotyczący kartelu w Luksemburgu (motyw 119 zaskarżonej decyzji), nie uzyskała zmniejszenia kwoty grzywny na podstawie owego obwieszczenia odnośnie do wskazanego kartelu (motyw 828 zaskarżonej decyzji). Komisja wyjaśniła w tym zakresie w motywie 827 zaskarżonej decyzji:

„Komisja zauważyła, że przeprowadziła już kontrolę w Luksemburgu i że otrzymała dwa wnioski potwierdzające od Kone i od Otis [na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.], które dotyczyły działań kartelu w Luksemburgu, jeszcze zanim ThyssenKrupp złożyła swój wniosek [na podstawie tego samego obwieszczenia]. Wniosek [...] ThyssenKrupp składa się z krótkiego ustnego oświadczenia i nie zawiera jakiegokolwiek dowodu z czasu zaistnienia okoliczności właściwych dla naruszenia ani żadnych istotnych informacji, ograniczając się zasadniczo do potwierdzenia informacji uprzednio znanych Komisji, na przykład co do uczestników kartelu. Tym samym ThyssenKrupp nie przedstawiła żadnych nowych informacji zwiększających wartość dowodową w stosunku do dowodów posiadanych przez Komisję w momencie ich przekazania i nie wzmocniła w ten sposób zdolności Komisji do udowodnienia danych okoliczności faktycznych. Po złożeniu wniosku [...] ThyssenKrupp dalej nie współpracowała, z wyjątkiem udzielenia odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji, z którym Komisja zwróciła się na podstawie art. 18 ust. 2 [rozporządzenia nr 1/2003].”

³⁹² Skarżące w sprawach T-148/07, 149/07 i 150/07 twierdzą, że Komisja błędnie zastosowała obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r., nie uwzględniając, iż dowody przedstawione przez ThyssenKrupp zwiększyły wartość dowodową. ThyssenKrupp istotnie zwiększyła wartość dowodową poprzez niekwestionowanie okoliczności faktycznych wskazanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów oraz poprzez wspieranie i uzupełnienie zarzutów podniesionych przez Komisję, co powinno było doprowadzić, zgodnie z pkt 23 lit. b) akapit pierwszy tiret drugie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. do obniżenia o 20%–30% kwoty grzywny nałożonej na ThyssenKrupp w związku z kartelem w Luksemburgu.

³⁹³ Jak zostało przypomniane w pkt 378 powyżej, obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. nie przewiduje obniżenia kwoty grzywny na rzecz przedsiębiorstwa, które po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie zakwestionowało zasadności faktów, na których Komisja oparła swoje oskarżenia. Należy więc zbadać, mając na względzie swobodne uznanie, którym dysponuje Komisja w odniesieniu do oceny współpracy przedsiębiorstwa na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., czy nie przekroczyła ona w oczywisty sposób zakresu swobodnego uznania, wnioskując, że dowody przedstawione przez ThyssenKrupp nie zwiększały wartości dowodów już przez nią posiadanych, w momencie gdy ww. przedsiębiorstwo przedstawiło swój wniosek na podstawie tego obwieszczenia.

³⁹⁴ W niniejszej sprawie w pierwszej kolejności należy stwierdzić, że skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07, które nie kwestionują przyznania zwolnienia z grzywny Kone na podstawie pkt 8 lit. b) obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., nie podważają również faktu, że informacje dostarczone przez Kone pozwoliły wcześniej Komisji na stwierdzenie naruszenia w Luksemburgu (motyw 816 zaskarżonej decyzji). Komisja, w momencie gdy ThyssenKrupp przedstawiła swój wniosek, posiadała już więc wystarczające dowody, aby stwierdzić naruszenie w Luksemburgu. Ponadto przed otrzymaniem wniosku ThyssenKrupp Komisja

w marcu otrzymała również wniosek Otis, na podstawie którego Otis skorzystała z obniżenia o 40% kwoty grzywny, która została na nią nałożona za naruszenie w Luksemburgu (motywy 118, 823 zaskarżonej decyzji).

395 W drugiej kolejności skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 nie kwestionują, że ThyssenKrupp w ramach swojego wniosku [*poufne*] nie dostarczyła Komisji żadnego dowodu z okresu powstania naruszenia (motyw 827 zaskarżonej decyzji). Tymczasem zgodnie z pkt 22 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. pisemne dowody pochodzące z okresu, do którego odnosi się stan faktyczny, mają większą wartość niż dowody ustalone później.

396 Skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 powołują się jednak na wiele argumentów, które w ich opinii ukazują, że dowody przedstawione przez ThyssenKrupp istotnie zwiększyły wartość dowodową w stosunku do dowodów posiadanych już przez Komisję.

397 Po pierwsze, skarżące te opierają się na ilości odniesień w zaskarżonej decyzji do wniosku ThyssenKrupp na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w celu wykazania, że wniosek ten zwiększył wartość dowodową.

398 Jednakże fakt, że Komisja w zaskarżonej decyzji wykorzystała całość posiadanych przez nią dowodów, a więc również informacje przekazane przez ThyssenKrupp w jej wniosku [*poufne*], nie wskazuje mimo wszystko, że informacje te zwiększyły wartość dowodową w stosunku do dowodów posiadanych już przez Komisję w tym czasie. Ocena zwiększenia wartości dowodowej w rozumieniu obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. jest dokonywana bowiem zarówno na podstawie jakości współpracy, jak i na podstawie dowodów posiadanych wcześniej przez Komisję.

399 W tym kontekście skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 nie mogą po-
woływać się na naruszenie przez Komisję obowiązku uzasadnienia poprzez umniej-
szanie przez nią znaczenia, jakie ma dla przedsiębiorstw dostarczenie jej szczegó-
łowych dowodów. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem uzasadnienie, jakiego
wymaga art. 253 WE, powinno przedstawiać w sposób jasny i jednoznaczny tok ro-
zumowania organu Unii, który wydał sporny akt, w sposób umożliwiający zaintere-
sowanym zaznajomienie się z podstawą podjętego rozstrzygnięcia, a właściwym są-
dom dokonanie jego kontroli (wyroki Trybunału: z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie
C-367/95 P Komisja przeciwko Sytraval i Brink's France, Rec. s. I-1719, pkt 63; z dnia
30 września 2003 r. w sprawie C-301/96 Niemcy przeciwko Komisji, Rec. s. I-9919,
pkt 87). Tymczasem w niniejszej sprawie w motywach 825–828 zaskarżonej decyzji
(zob. w szczególności pkt 391 powyżej) Komisja wyraźnie wskazała względy, dla któ-
rych niemożliwe było obniżenie grzywny nałożonej za naruszenie w Luksemburgu.

400 Po drugie, skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że Komisja
opiera się na oświadczeniach ThyssenKrupp, odwołując się w motywie 307 zaskarżo-
nej decyzji do środków ostrożności podjętych przez uczestników naruszenia w celu
ukrycia spotkań i kontaktów między konkurentami.

401 Należy stwierdzić, że wspomniane w motywie 307 zaskarżonej decyzji oświadcze-
nia ThyssenKrupp dotyczą używania [*poufne*] należącego do TKAL innego telefo-
nu komórkowego typu pre-paid w celu zorganizowania spotkań antykonkurencyj-
nych. Jednakże wysiłki uczestników kartelu w Luksemburgu, aby ukryć ich spotkania
i kontakty, wynikają już z wniosku Kone z dnia 5 lutego 2004 r., a w szczególności
z pkt 3.4.2 i 3.4.5 tego wniosku. W tych okolicznościach Komisja nie przekroczyła
zakresu swobodnego uznania, stwierdzając, że oświadczenia ThyssenKrupp przywo-
łane w motywie 307 zaskarżonej decyzji nie zwiększają wartości dowodowej w sto-
sunku do dowodów posiadanych już przez Komisję.

402 Po trzecie, skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że ThyssenKrupp było pierwszym przedsiębiorstwem, które poinformowało Komisję, że spotkania były organizowane [*poufne*] (motyw 303 zaskarżonej decyzji). W tym względzie z przypisu na stronie 455 zaskarżonej decyzji wynika, że przekazanie informacji [*poufne*] przez ThyssenKrupp nastąpiło przed przekazaniem informacji przez jej konkurentów.

403 Jednakże jak wynika z akt sprawy, należy stwierdzić, że wbrew temu, co twierdzą skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07, rola [*poufne*] w organizacji nielegalnych spotkań była znana Komisji przed otrzymaniem informacji od ThyssenKrupp dzięki oświadczeniom Kone i Otis z lutego i marca 2004 r. W tych okolicznościach nie można uznać, że oświadczenia ThyssenKrupp wspomniane w punkcie powyżej istotnie zwiększyły wartość dowodową w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

404 W każdym razie zakładając nawet, że ThyssenKrupp była pierwszym przedsiębiorstwem, które przedstawiło informacje przytoczone w pkt 402 powyżej, Komisja nie przekroczyła w oczywisty sposób zakresu swobodnego uznania, stwierdzając, że dowody te nie zwiększyły istotnie wartości dowodowej w rozumieniu pkt 21 tego obwieszczenia. Poza tym, że ujawnienie tożsamości przedsiębiorstwa, które zwoływało nielegalne spotkania, nie może być traktowane jako istotny dowód na istnienie kartelu, z motywu 721 zaskarżonej decyzji wynika, że informacje te nie zostały uznane przez Komisję za wystarczająco przekonujące, aby stwierdzić, że [*poufne*] była inicjatorem kartelu w Luksemburgu lub odgrywała w nim decydującą rolę.

405 Po czwarte, ThyssenKrupp w swoim wniosku poinformowała Komisję [*poufne*] o istnieniu mechanizmu wyrównywania. W przypadku gdy wcześniej ustalone udziały w rynku nie były przestrzegane (motywy 317, 336 zaskarżonej decyzji), projekty rozdzielane były na nowo w sposób automatyczny pomiędzy uczestnikami kartelu.

Komisja przytoczyła w tym względzie w zaskarżonej decyzji (przypisy na stronach 484, 517 zaskarżonej decyzji) informacje Kone z dnia 29 października 2004 r., które nie zostały przekazane dobrowolnie i dużo później niż informacje przekazane przez ThyssenKrupp.

⁴⁰⁶ Jednakże na podstawie akt sprawy należy stwierdzić, że ThyssenKrupp w swoim wniosku [*poufne*] wskazała jedynie, że celem rozdzielania projektów było zamrożenie udziałów w rynku i że nieprzestrzeganie tych porozumień było naprawiane przy okazji następnych projektów. Tymczasem informacje te były już w posiadaniu Komisji, w momencie gdy ThyssenKrupp przedstawiła swój wniosek. Nie można więc uznać, że informacje przedstawione przez ThyssenKrupp na temat „mechanizmu wyrównawczego” zwiększyły wartość dowodową w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

⁴⁰⁷ Po piąte, ThyssenKrupp w przekazanych przez siebie informacjach [*poufne*] wskazała, że listy projektów zawierały nazwy projektów, ilość wind i ich ceny. Komisja wykorzystała te informacje w motywie 321 lit. a), c) i d) zaskarżonej decyzji, nie przyznając jednak, że chodzi o informacje przekazane przez ThyssenKrupp.

⁴⁰⁸ Jednakże jak wynika z akt sprawy, należy stwierdzić, że informacje wskazane w poprzednim punkcie były już w posiadaniu Komisji, w momencie gdy ThyssenKrupp przedstawiła swój wniosek. Nie można więc stwierdzić, że informacje te zwiększyły wartość dowodową w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

⁴⁰⁹ Po szóste, skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że Komisja wykorzystała informacje dotyczące treści kontraktów dotyczących konserwacji i w tym względzie oparła się na informacjach przekazanych przez Kone w dniu

5 lutego 2004 r. i przez ThyssenKrupp [*poufne*], zaś informacje od Schindler i Luxlift zostały przedstawione później (motyw 348 zaskarżonej decyzji). Komisja, znajdując potwierdzenie dla informacji wskazanej w motywie 348 w czterech oświadczeniach konkurentów, nie mogła w oczywisty sposób oprzeć się wyłącznie na oświadczeniu Kone.

410 Jednakże jak wynika z akt sprawy, należy stwierdzić, że przed złożeniem wniosku przez ThyssenKrupp [*poufne*] w dniach 5 i 11 lutego 2004 r. Kone dostarczyła bardziej szczegółowe informacje w sprawie kontraktów dotyczących konserwacji niż te, które przedstawiła ThyssenKrupp, i że w dniu 23 marca 2004 r. informacje te zostały ustnie potwierdzone przez Otis. W tych okolicznościach nie można uznać, że informacje w sprawie kontraktów dotyczących konserwacji przedstawione przez ThyssenKrupp w ramach jej wniosku na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. istotnie zwiększyły wartość dowodową.

411 Z powyższego wynika, że skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 nie wykazały, iż Komisja w oczywisty sposób przekroczyła zakres swobodnego uznania, stwierdzając, że dowody dostarczone przez ThyssenKrupp nie zwiększyły istotnie wartości dowodowej w rozumieniu pkt 21 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

412 W trzeciej kolejności skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że Komisja dopuściła się p.oważnego błędu w ocenie, ignorując decyzję [*poufne*] luksemburskiego organu ochrony konkurencji przyznającą ThyssenKrupp zwolnienie z grzywny, co wskazuje na to, że współpraca tego przedsiębiorstwa na gruncie prawa

luksemburskiego była wystarczająca, aby przyznać jej zwolnienie lub zmniejszenie kary, i że tym samym jej współpraca stanowi zwiększenie wartości dowodowej.

413 W tym względzie należy przypomnieć, że opinia w sprawie łagodzenia sankcji luksemburskiej rady ochrony konkurencji [*poufne*] uwzględniła wniosek TKAL i TKE w sprawie łagodzenia sankcji dotyczący naruszenia w Luksemburgu i potwierdza, że wniosek ten ma znaczenie dla potrzeb postępowania w Luksemburgu (art 1, 2 opinii w sprawie łagodzenia sankcji). Jednakże opinia ta nie zawiera żadnej oceny jakościowej dowodów przedstawionych przez ThyssenKrupp. Luksemburska rada ochrony konkurencji uznała bowiem, że „należy zawiesić postępowanie w sprawie badania wniosku dotyczącego łagodzenia sankcji co do istoty w oczekiwaniu na wyniki dochodzenia prowadzonego przez Komisję [...]” (pkt 6, art. 3 opinii w sprawie łagodzenia sankcji). W tych okolicznościach argument skarżących nie może zostać uwzględniony.

414 W czwartej kolejności skarżące w sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że ze względu na oczywiste trudności językowe urzędników zajmujących się sprawą, które wpłynęły na błędną interpretację niektórych dowodów, Komisja nie dokonała właściwej oceny zwiększenia wartości dowodowej informacji przedstawionych przez ThyssenKrupp na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Argument ten należy jednak odrzucić z powodów wskazanych w pkt 86 powyżej.

415 Z całości powyższych rozważań wynika, że wszystkie zarzuty ThyssenKrupp dotyczące zastosowania obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. w zakresie dotyczącym jej współpracy przy wykazaniu naruszenia w Luksemburgu powinny zostać oddalone.

416 W konsekwencji należy oddalić niniejszy zarzut w całości.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia zasad ochrony uzasadnionych oczekiwań, równego traktowania, proporcjonalności i dobrej administracji przy ustalaniu obniżenia kwoty grzywny przyznanej w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

417 W pkt 614 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja wskazała, że zamierzała „udzielić zmniejszenia grzywny za współpracę poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., w szczególności gdy spółka nie kwestionowała [okoliczności faktycznych] lub świadczyła dodatkową pomoc pozwalającą na wyjaśnienie lub uzupełnienie okoliczności stwierdzonych przez Komisję”.

418 W motywie 758 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, iż „w związku z tym, że pkt 614 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wzbudził w niniejszej sprawie oczekiwania, Komisja zadecydowała o dokonywaniu interpretacji tego punktu na korzyść przedsiębiorstw, które na jego podstawie przyczyniły się do wykazania okoliczności faktycznych naruszenia wskazanego w zaskarżonej decyzji, nie kwestionując okoliczności faktycznych lub przedkładając inne informacje lub dodatkowe szczegóły”.

419 W związku z tym Komisja przyznała wszystkim uczestnikom czterech naruszeń, z wyjątkiem z jednej strony przedsiębiorstw, które uzyskały zwolnienie z grzywien (motywy 762, 817, 839 zaskarżonej decyzji), oraz z drugiej strony spółki Kone w ramach kartelu w Niderlandach (motyw 851 zaskarżonej decyzji), zmniejszenie kwoty grzywny o 1% za ich współpracę poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. ze względu na brak zakwestionowania okoliczności faktycznych wskazanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów (motywy 768, 774, 777, 794, 801, 806, 813, 824, 829, 835, 845, 854, 855, 856 zaskarżonej decyzji).

420 W pierwszej kolejności skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 uważają, że mogły zasadnie oczekiwać obniżenia co

najmniej o 10% kwoty grzywien nałożonych na ThyssenKrupp za naruszenia w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach ze względu na brak zakwestionowania okoliczności faktycznych wskazanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Uzasadnione oczekiwania w tym względzie wynikały według nich z pkt 614 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i z praktyki decyzyjnej Komisji, na podstawie której przedsiębiorstwo, które nie kwestionuje zasadności zarzucanych mu czynów w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, korzysta ze zmniejszenia o 10% kwoty grzywny zgodnie z komunikatem w sprawie współpracy z 1996 r.

421 Po pierwsze, w pkt 388 powyżej wskazano, że prawo do domagania się ochrony uzasadnionych oczekiwań przysługuje każdej jednostce będącej w sytuacji, z której wynika, że administracja Unii, udzielając jej precyzyjnych zapewnień, doprowadziła do powstania u niej uzasadnionych oczekiwań.

422 Z kolei jak zostało już podniesione w pkt 180 powyżej, nikt nie może powoływać się na naruszenie zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań, jeśli brak jest dokładnych zapewnień, które zostałyby mu dostarczone przez organy administracji. Takimi zapewnieniami są dokładne, bezwarunkowe i spójne informacje pochodzące z uprawnionych i wiarygodnych źródeł.

423 Prawdą jest, że obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r., odmiennie niż komunikat w sprawie współpracy z 1996 r., nie przewiduje żadnego zwolnienia z kwoty grzywny na rzecz przedsiębiorstw, które nie kwestionują okoliczności faktycznych, na których Komisja oparła swe podejrzenia w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Jednakże Komisja uznała w motywie 758 zaskarżonej decyzji, że pkt 614 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wzbudził u przedsiębiorstw uzasadnione oczekiwania polegające na tym, że brak zakwestionowania okoliczności faktycznych będzie skutkował zmniejszeniem kwoty grzywny poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.

424 W pkt 614 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja wskazała, że „zamierzała udzielić zmniejszenia [grzywny] za współpracę poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy [z 2002 r.], w szczególności gdy spółka nie kwestionowała [okoliczności faktycznych] lub świadczyła dodatkową pomoc pozwalającą na wyjaśnienie lub uzupełnienie okoliczności stwierdzonych przez Komisję”. Tego rodzaju stwierdzenie nie może zostać uznane za dokładne zapewnienie, które mogło wzbudzić u skarżących uzasadnione oczekiwania, że zostanie im udzielone zmniejszenie kwoty grzywnien przekraczające 1%. Punkt 614 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie wskazuje bowiem zakresu lub stawki zmniejszenia, które w danym przypadku miałyby zostać przyznane na rzecz przedsiębiorstw, wobec czego w żadnym razie nie może w tym względzie prowadzić do powstania jakichkolwiek uzasadnionych oczekiwań.

425 Po drugie, należy odrzucić argument skarżących, że Komisja odstąpiła od swojej wcześniejszej praktyki, na podstawie której przedsiębiorstwo, które nie zakwestionowało zasadności zarzucanych mu czynów w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, może skorzystać z obniżenia o 10% kwoty nałożonej na nie grzywny, gdyż tak jak zostało to wskazane w pkt 153 powyżej, praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, ram prawnych dla grzywnien w dziedzinie konkurencji.

426 Ponadto skarżące nie kwestionują, że jedynie obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. ma zastosowanie do ich wniosków. A zatem ani praktyka decyzyjna Komisji, ani orzecznictwo dotyczące stosowania pkt D lit. 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy z 1996 r. nie mogą wzbudzić u skarżących uzasadnionych oczekiwań co do poziomu obniżenia grzywny w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych dotyczących karteli w Belgii, Niemczech i Luksemburgu w oparciu o pkt 614 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

427 W drugiej kolejności skarżące w sprawach T-144/07 i T-145/07 twierdzą, że Komisja naruszyła zasadę proporcjonalności, nie przyznając obniżenia kwoty grzywnien o 10%

z uwagi na brak zakwestionowania okoliczności faktycznych. W tym względzie skarżące podnoszą również naruszenie zasady dobrej administracji, z uwagi na fakt, że Komisja zachęcała przedsiębiorstwa do niekwestionowania faktów, jednocześnie przyznając im obniżenie kwoty grzywny tylko o 1%.

428 W tym względzie należy przypomnieć, że zasada proporcjonalności wymaga, by akty instytucji Unii nie wykraczały poza to, co odpowiednie i konieczne do realizacji uzasadnionych celów, którym mają służyć dane przepisy, przy czym, w przypadku gdy istnieje możliwość wyboru spośród większej liczby odpowiednich rozwiązań, należy stosować to najmniej dotkliwe, a wynikające z tego niedogodności nie mogą być nadmierne w stosunku do zamierzonych celów (wyrok Trybunału z dnia 5 maja 1998 r. w sprawie C-180/96 Zjednoczone Królestwo przeciwko Komisji, Rec. s. I-2265, pkt 96; wyrok Sądu z dnia 12 września 2007 r. w sprawie T-30/05 Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 223).

429 W odniesieniu do poziomu ewentualnego zmniejszenia kwoty grzywny ze względu na brak zakwestionowania faktów należy podnieść, że z orzecznictwa wynika, iż przedsiębiorstwo, które wyraźnie oświadczyło, że nie kwestionuje twierdzeń, na których Komisja oparła zarzuty, może być uznane za przyczyniające się do ułatwienia zadania Komisji polegającego na stwierdzeniu i ściganiu naruszeń przepisów Unii z dziedziny konkurencji (wyroki Sądu: z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-352/94 Mo och Domsjö przeciwko Komisji, Rec. s. II-1989, pkt 395; w sprawie T-327/94 SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. s. II-1373, pkt 157).

430 W motywie 758 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała jednak, że „w ramach zakresu zmniejszenia należy uwzględnić, że współpraca zaproponowana po przedstawieniu zarzutów – gdy Komisja wykazała już wszystkie elementy naruszenia, w chwili gdy przedsiębiorstwo ma już wiedzę o wszystkich aspektach dochodzenia i uzyskało dostęp do akt – może w najlepszym przypadku marginalnie pomóc Komisji

w dochodzeniu”. Komisja wskazała również, że „generalnie przyznanie w tej sytuacji okoliczności faktycznych jest dodatkowo dowodem potwierdzającym okoliczności faktyczne, które Komisja uważała za wykazane w wystarczającym stopniu poprzez inne dowody przekazane do akt”.

431 W tym względzie należy przypomnieć, że obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. wymaga wysokiego poziomu współpracy z Komisją, przewidując „ściślejsze powiązanie między poziomem obniżania grzywien a wartością wkładu przedsiębiorstwa w wykazaniu naruszenia” (pkt 5 obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.). I tak, po pierwsze, jak zostało podniesione w pkt 378 powyżej, w odróżnieniu od komunikatu w sprawie współpracy z 1996 r. obwieszczenie w sprawie współpracy z 2002 r. nie przewiduje obniżenia kwoty grzywny w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych, i po drugie, co się tyczy wniosków złożonych Komisji na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., przedsiębiorstwo, które nie jako pierwsze i nie jako drugie spełniło wymogi pkt 21 tego obwieszczenia, ale przedstawiło dowody stanowiące istotne zwiększenie wartości dowodowej w stosunku do dowodów będących już w posiadaniu Komisji, może uzyskać obniżenie kwoty grzywny maksymalnie o 20%.

432 Mając na uwadze powyższe, a także fakt, że zmniejszenia przyznane w niniejszym przypadku w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych kumuluje się z obniżkami grzywien przyznanych już w ramach obwieszczenia o współpracy z 2002 r., jak również marginalną wartość współpracy po otrzymaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów (motyw 758 zaskarżonej decyzji), Komisja bez naruszenia zasady proporcjonalności zdecydowała o nieprzyznawaniu obniżenia grzywien ThyssenKrupp o 10% ze względu na brak zakwestionowania okoliczności faktycznych dotyczących karteli w Belgii, Niemczech, Luksemburgu i Niderlandach. Ponadto skarżące w sprawach T-144/07 i T-154/07 nie przedstawiają żadnego dowodu, który wykazywałby, że Komisja zachęcała je do niekwestionowania okoliczności faktycznych, wobec czego ich zarzut dotyczący naruszenia zasady dobrej administracji nie może zostać w żadnym razie uwzględniony.

433 W trzeciej kolejności skarżące w sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 podnoszą, że ThyssenKrupp, która poinformowała Komisję o próbach utrudniania postępowania Komisji przez uczestników naruszenia w Niemczech, została potraktowana w sposób dyskryminujący w porównaniu z przedsiębiorstwami, które zakwestionowały takie działania, gdyż obie kategorie przedsiębiorstw otrzymały takie same obniżenie kwoty grzywny w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. Skarżąca w sprawie T-144/07 w tym względzie również podnosi, że zmniejszenie kwoty grzywny o 1% ma zastosowanie w odniesieniu do wszystkich przedsiębiorstw niezależnie od ich współpracy.

434 Zarzut ten nie może zostać uwzględniony. Ponieważ twierdzenia ThyssenKrupp w odniesieniu do prób utrudniania nie mogły wzmocnić zdolności Komisji do wykazania naruszenia (zob. pkt 386 powyżej), użyteczna współpraca ThyssenKrupp poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. ogranicza się do braku zakwestionowania okoliczności faktycznych wskazanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Współpraca ThyssenKrupp jest zatem porównywalna do współpracy innych przedsiębiorstw, które w zakresie dotyczącym współpracy poza ramami wskazanego obwieszczenia ograniczyły się do niekwestionowania okoliczności faktycznych wskazanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.

435 W czwartej kolejności skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 twierdzą, że metoda obliczania obniżenia grzywny o 1% w związku z brakiem zakwestionowania okoliczności faktycznych jest przyczyną szkody finansowej poniesionej przez ThyssenKrupp w porównaniu do innych przedsiębiorstw uczestniczących w postępowaniu administracyjnym. W odniesieniu do ThyssenKrupp Komisja bowiem obliczyła obniżenie kwoty grzywien przyznanych w dwóch etapach, to znaczy obniżenie w Belgii i Niderlandach odpowiednio w wysokości 20% i 40% w związku ze współpracą na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., a następnie obniżenie o 1% w związku ze współpracą poza ramami tego obwieszczenia. Tymczasem w odniesieniu do innych przedsiębiorstw obniżenie o 1% zostało zastosowane bezpośrednio do grzywny ustalonej przez Komisję. Tym samym sposób obliczania Komisji faworyzuje przedsiębiorstwa, które nie otrzymały obniżenia kwoty grzywny

na podstawie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., w porównaniu z tymi, które współpracowały w trakcie postępowania administracyjnego.

436 Zostało już wskazane (zob. pkt 365 powyżej), że zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Komisja, dokonując oceny współpracy podjętej przez członków kartelu, musi przestrzegać zasady równego traktowania.

437 Jednakże poza tym, że obniżenie kwot grzywien przyznane w ramach obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. i obniżenie przyznane poza ramami tego obwieszczenia stanowią odrębne etapy obliczania kwot grzywien, należy stwierdzić, że przedsiębiorstwa, które z jednej strony współpracowały jednocześnie w ramach tego obwieszczenia i poza nim i z drugiej strony przedsiębiorstwa, które współpracowały wyłącznie w ramach tego obwieszczenia, nie znajdują się w sytuacji porównywalnej. Zatem zarzut oparty na domniemanym naruszeniu zasady równego traktowania nie może zostać uwzględniony.

438 Wynika z tego, że niniejszy zarzut należy oddalić w całości.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003

439 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podnoszą, że grzywny nałożone w art. 2 zaskarżonej decyzji za stwierdzone naruszenia stanowią naruszenie art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, gdyż Komisja w celu

określenia pułapu 10% obrotów danych przedsiębiorstw oparła się na obrotach osiągniętych w grupie ThyssenKrupp, a nie obrocie spółek zależnych, które bezpośrednio uczestniczyły w naruszeniach.

440 Skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podnoszą, po pierwsze, że nie można przypisywać TKAG i TKE naruszeń popełnionych przez ich odpowiednie spółki zależne i że pułap 10% obrotów przewidziany w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 powinien zostać obliczony w oparciu o obroty tych spółek zależnych.

441 Jednakże należy stwierdzić, że zarzut ten łączy się z zarzutami poddanymi analizie w pkt 100–149 powyżej dotyczącymi przypisania spółkom dominującym grupy ThyssenKrupp zachowań antykonkurencyjnych ich spółek zależnych. Tymczasem z rozważań w tej kwestii wynika, że Komisja słusznie uznała, że TKAG i TKE tworzą jednostkę gospodarczą ze swoimi spółkami zależnymi. Zarzut ten należy zatem oddalić.

442 Po drugie, skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 twierdzą, że ustalenie pułapu dla grzywien na podstawie obrotów spółki dominującej jest w każdym razie także wykluczone z tego względu, że art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 odnosi się do „przedsiębiorstw biorących udział w naruszeniu”. Pułap 10% znajduje zatem zastosowanie do obrotów osiągniętych przez sprawcę naruszenia, czyli spółkę, która uczestniczyła bezpośrednio w naruszeniu, nie zaś do obrotów spółki dominującej odpowiedzialnej solidarnie.

443 W tym względzie należy przypomnieć, że art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 stanowi, iż „w przypadku każdego przedsiębiorstwa i związku przedsiębiorstw biorących udział w naruszeniu grzywna nie może przekroczyć 10% całkowitego obrotu

uzyskanego w poprzedzającym roku obrotowym”. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem obrót, o którym mowa w tym przepisie, obejmuje całkowity obrót danego przedsiębiorstwa (zob. ww. w pkt 55 wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 146; ww. w pkt 428 wyrok z dnia 12 września 2007 r. w sprawie Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, pkt 177 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁴⁴⁴ I tak pułap 10% obrotu przewidziany w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 należy obliczać na podstawie łącznych obrotów wszystkich spółek stanowiących jednostkę gospodarczą działającą jako przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE (ww. w pkt 311 wyrok Sądu w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 528; wyrok Sądu z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 390).

⁴⁴⁵ Tymczasem w niniejszej sprawie Komisja ustaliła, że dla potrzeb stosowania art. 81 WE TKAG tworzyła jednostkę ekonomiczną ze swoimi spółkami zależnymi wymienionymi w art. 1 zaskarżonej decyzji (zob. pkt 100–149 powyżej). Mając na względzie orzecznictwo przytoczone w pkt 443 i 444 powyżej, przy obliczaniu grzywien nałożonych na mocy art. 2 zaskarżonej decyzji Komisja słusznie oparła się na obrotach spółki dominującej celem ustalenia kwoty grzywny na wystarczająco odstrasżającym poziomie.

⁴⁴⁶ Z tego wynika, że Komisja nie naruszyła art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 przy ustalaniu pułapu 10% obrotów w celu nałożenia grzywien za naruszenia popełnione przez spółki należące do grupy ThyssenKrupp, opierając się na obrotach TKAG. W związku z tym, że skarżące w sprawach T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 nie twierdzą, że nałożona na nie grzywna przekracza pułap 10% obrotów, ich zarzuty należy oddalić.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia zasady proporcjonalności przy obliczaniu ostatecznej kwoty grzywny

⁴⁴⁷ Skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podnoszą, że ostateczna kwota nałożonej na nie grzywny jest nieproporcjonalna.

⁴⁴⁸ Aby stwierdzić naruszenie zasady proporcjonalności, skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 zwracają, po pierwsze, uwagę na skalę krajową naruszeń, za które została nałożona kara w zaskarżonej decyzji. Po drugie, skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07 i T-150/07 twierdzą, że grzywny nałożone na ThyssenKrupp w Belgii i Luksemburgu są zbyt wysokie w stosunku do rozmiaru omawianych rynków i nie odzwierciedlają prawidłowo stosunku sił gospodarczych pomiędzy przedsiębiorstwami uczestniczącymi w naruszeniach, które były decydujące w czasie ich popełnienia. Skarżące w sprawach T-144/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 podkreślają w tym kontekście także, że nałożone na nie grzywny za naruszenia w Belgii i Niderlandach są kilkukrotnie większe od obrotów osiąganych odpowiednio przez TKLA i TKL. Po trzecie, skarżąca w sprawie T-144/07 podnosi, że zasada proporcjonalności nakazuje Komisji ustalić ostateczną kwotę grzywny w sposób odzwierciedlający cały zakres współpracy TKLA, w szczególności uwzględniając obietnicę złagodzenia sankcji ze strony belgijskiego organu ochrony konkurencji. W tym względzie skarżąca w sprawie T-154/07 także stwierdza, że Komisja powinna była uwzględnić zwolnienie z grzywny, które TKL uzyskałaby od niderlandzkiego organu ochrony konkurencji.

⁴⁴⁹ Należy na wstępie przypomnieć, że z zasady proporcjonalności wynika, że działania organów Unii nie mogą wykraczać poza granice tego, co jest odpowiednie i niezbędne dla osiągnięcia celów, do których się zmierza za pomocą kwestionowanego uregulowania, przy czym jeśli istnieje możliwość wyboru między wieloma odpowiednimi środkami, to należy zastosować ten, który jest najmniej uciążliwy, a wywołana w ten

sposób niekorzystać nie może być nieproporcjonalna w stosunku do zamierzonych celów (zob. pkt 428 powyżej).

450 Oznacza to, że grzywny nie powinny być nieproporcjonalne w stosunku do celów, którym służą, czyli zapewnieniu poszanowania reguł konkurencji, i że kwota grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo za naruszenie w dziedzinie konkurencji powinna być proporcjonalna do naruszenia ocenianego całościowo, biorąc pod uwagę zwłaszcza wagę tego naruszenia (ww. w pkt 428 wyrok z dnia 12 września 2007 r. w sprawie Prym i Prym Consumer przeciwko Komisji, pkt 224). Poza tym przy ustalaniu kwot grzywien Komisja winna mieć na względzie konieczność zapewnienia, by wywierały one wystarczająco odstraszający skutek (zob. podobnie ww. w pkt 247 wyrok w sprawie Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 108; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-304/94 Europa Carton przeciwko Komisji, Rec. s. II-869, pkt 89).

451 Należy, po pierwsze, wskazać, że kartele stanowią w niniejszej sprawie zasadniczo niejawnie porozumienie pomiędzy konkurującymi podmiotami podjęte w celu podziału rynku między sobą lub zamrożenia udziału rynkowego poprzez podział planów sprzedaży i instalacji nowych wind lub schodów ruchomych i w celu zaniechania konkutowania między sobą w zakresie serwisu i modernizacji wind i schodów ruchomych (poza Niemcami, gdzie działalność w zakresie serwisu i modernizacji nie stanowiła przedmiotu dyskusji między członkami kartelu). Takie zaś naruszenia są ze swej natury najcięższymi naruszeniami art. 81 WE (motyw 658 zaskarżonej decyzji).

452 W tym względzie niewielki rozmiar właściwego rynku, zakładając nawet, że został wykazany, ma drugorzędne znaczenie w porównaniu z wszystkimi pozostałymi elementami świadczącymi o wadze naruszenia (zob. podobnie ww. w pkt 185 wyrok w sprawie Roquette Frères przeciwko Komisji, pkt 151). A zatem należy odrzucić argumenty skarżących, zgodnie z którymi grzywny nałożone przez Komisję są nieproporcjonalne w stosunku do rozmiaru właściwych rynków.

453 Po drugie, w odniesieniu do proporcjonalności grzywien w stosunku do rozmiaru rynku i znaczenia ekonomicznego rozpatrywanych jednostek gospodarczych, działających jako przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE, należy przypomnieć, że z powyższych rozważań wynika, że nie przekraczają one pułapu z art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, którego celem jest uniknięcie dysproporcji grzywien nakładanych przez Komisję w stosunku do znaczenia danego przedsiębiorstwa (zob. podobnie ww. w pkt 247 wyrok w sprawie *Musique Diffusion française* i in. przeciwko Komisji, pkt 129; ww. w pkt 428 wyrok z dnia 12 września 2007 r. w sprawie *Prym i Prym Consumer* przeciwko Komisji, pkt 229).

454 Po trzecie, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Komisja, obliczając kwotę grzywiny, może uwzględnić w szczególności rozmiar i znaczenie ekonomiczne jednostki gospodarczej działającej jako przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 81 WE. Jednakże właściwym przedsiębiorstwem, które należałoby uwzględnić w niniejszej sprawie nie jest każda spółka zależna uczestnicząca w naruszeniach stwierdzonych w art. 1 ust. 1, 3, 4 zaskarżonej decyzji. Przeciwnie, z powyższej analizy wynika, że przedsiębiorstwa, które popełniły naruszenia wymienione w art. 1 ust. 1, 3, 4 tiret czwarte zaskarżonej decyzji, są to TKAG i wszystkie jej spółki zależne wymienione we wskazanych przepisach zaskarżonej decyzji (zob. pkt 100–149 powyżej). W tych okolicznościach należy odrzucić argumenty skarżących, które ograniczają się do stwierdzenia dysproporcji pomiędzy grzywnami nałożonymi przez Komisję i obrotami osiąganymi przez te spółki zależne, z wyłączeniem spółki dominującej.

455 Po czwarte, z orzecznictwa wynika, że przy ustalaniu kwoty grzywien w zależności od wagi i czasu trwania spornego naruszenia, w przypadku gdy grzywiny zostają nałożone na kilka przedsiębiorstw biorących udział w tym samym naruszeniu, Komisja nie ma obowiązku zapewnienia, aby ostateczne kwoty grzywien dla tych przedsiębiorstw wynikające z obliczeń odzwierciedlały wszelkie różnice pomiędzy nimi ze względu na ich obrót całkowity lub obrót na rynku, na którym powstało naruszenie (zob. podobnie ww. w pkt 94 wyrok *Dansk Rørindustri* i in. przeciwko Komisji, pkt 312; wyrok

Sądu z dnia 4 lipca 2006 r. w sprawie T-304/02 Hoek Loos przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-1887, pkt 84).

456 Trybunał stwierdził już, iż z założenia ostateczna kwota grzywny nie jest czynnikiem właściwym do ustalenia, czy ewentualnie zachodzi brak proporcjonalności grzywny pod względem wagi udziału poszczególnych uczestników kartelu. Kwotę tę ustala się bowiem między innymi w zależności od różnych okoliczności związanych nie z wielkością udziału danego przedsiębiorstwa w rynku lub jego obrotem, a z indywidualnym zachowaniem, na przykład czasem trwania naruszenia, występowaniem okoliczności obciążających lub łagodzących czy stopniem współpracy tego przedsiębiorstwa (ww. w pkt 455 wyrok w sprawie Hoek Loos przeciwko Komisji, pkt 85, 86).

457 Ponadto z motywów 672, 673, 674, 676, 680 i 686 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja przy ustalaniu konkretnej kwoty wyjściowej grzywny zastosowała zróżnicowane traktowanie danych przedsiębiorstw, biorąc pod uwagę ich znaczenie na rynkach dotkniętych kartelami. I tak Komisja podzieliła przedsiębiorstwa „na kilka kategorii wedle obrotów osiągniętych na rynku wind lub schodów ruchomych, w danym przypadku włącznie z usługami obsługi i modernizacji” (motyw 673 zaskarżonej decyzji). Nie można zatem uwzględnić argumentów skarżących, zgodnie z którymi nałożone grzywny nie odzwierciedlały prawidłowo stosunku sił gospodarczych pomiędzy przedsiębiorstwami uczestniczącymi w naruszeniu.

458 Po piąte, należy także odrzucić argumenty skarżących w sprawach T-144/07 i T-154/07, zgodnie z którymi Komisja nie wzięła pod uwagę całego zakresu współpracy ThyssenKrupp w Belgii i zgodnie z którymi Komisja powinna była uwzględnić akty krajowych organów konkurencji.

459 Należy bowiem przypomnieć, że współpraca TKLA w wykazaniu naruszenia w Belgii została należycie uwzględniona przez Komisję w motywach 769–774 zaskarżonej

decyzji. Z powyższych rozważań także wynika (pkt 338–370 powyżej), że w tym względzie Komisja nie popełniła oczywistego błędu w ocenie. Ponadto z pkt 156–190 powyżej wynika, że skarżące nie mogą powoływać się na obietnicę złagodzenia sankcji, którą miałyby rzekomo uzyskać ze strony belgijskich i niderlandzkich organów ochrony konkurencji.

- ⁴⁶⁰ Mając na uwadze powyższe rozważania, należy oddalić zarzut podniesiony przez skarżące w sprawach T-144/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 dotyczący naruszenia zasady proporcjonalności przy obliczaniu ostatecznej kwoty grzywny.

W przedmiocie ustalenia ostatecznej kwoty grzywny

- ⁴⁶¹ Jak wynika z pkt 303–323 powyżej, należy zmienić zaskarżoną decyzję, w zakresie w jakim nakłada ona zwiększenie o 50% kwoty podstawowej grzywien nałożonych na ThyssenKrupp w zaskarżonej decyzji w związku z powrotem do naruszenia.

- ⁴⁶² Ostateczna kwota wskazanych grzywien zostaje więc obliczona w sposób następujący:

- za naruszenie w Belgii: kwota podstawowa grzywny (57 750 000 EUR) zostaje zmniejszona o 20% w związku ze współpracą w ramach obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., co daje kwotę 46 200 000 EUR, oraz o 1% w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., co stanowi ostateczną kwotę grzywny w wysokości 45 738 000 EUR;

- za naruszenie w Niemczech: kwota podstawowa grzywny (252 000 000 EUR) zostaje zmniejszona o 1% w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., co stanowi ostateczną kwotę grzywny w wysokości 249 480 000 EUR;
- za naruszenie w Luksemburgu: kwota podstawowa grzywny (9 000 000 EUR) zostaje zmniejszona o 1% w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., co stanowi ostateczną kwotę grzywny w wysokości 8 910 000 EUR;
- za naruszenie w Niderlandach: kwota podstawowa grzywny (26 350 000 EUR) zostaje zmniejszona o 40% w związku ze współpracą w ramach obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., co daje kwotę 15 810 000 EUR, oraz o 1% w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r., co stanowi ostateczną kwotę grzywny w wysokości 15 651 900 EUR.

W przedmiocie kosztów

⁴⁶³ Zgodnie z art. 87 § 3 regulaminu w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań Sąd może postanowić, że koszty zostaną podzielone albo że każda ze stron poniesie swoje własne koszty. W niniejszej sprawie skarżące ponoszą trzy czwarte kosztów własnych oraz trzy czwarte kosztów poniesionych przez Komisję. Komisja pokrywa jedną czwartą własnych kosztów oraz jedną czwartą kosztów poniesionych przez skarżące.

Z powyższych względów

SĄD (ósma izba)

orzeka, co następuje:

- 1) **Sprawy T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07 i T-154/07 zostają połączone w celu wydania niniejszego wyroku.**
- 2) **Stwierdza się nieważność art. 2 ust. 1 tiret czwarte, art. 2 ust. 2 tiret czwarte, art. 2 ust. 3 tiret czwarte oraz art. 2 ust. 4 tiret czwarte decyzji Komisji C(2007) 512 wersja ostateczna z dnia 21 lutego 2007 r. dotyczącej postępowania na mocy art. 81 [WE] (sprawa COMP/E-1/38.823 – Windy i schody ruchome).**
- 3) **W sprawach T-144/07, T-149/07 i T-150/07 kwota grzywny nałożona na ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, ThyssenKrupp Elevator AG i ThyssenKrupp AG w art. 2 ust. 1 tiret czwarte decyzji Komisji C(2007) 512 za naruszenie w Belgii zostaje ustalona na 45 738 000 EUR.**
- 4) **W sprawach T-147/07, T-149/07 i T-150/07 kwota grzywny nałożona na ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH, ThyssenKrupp Elevator i ThyssenKrupp w art. 2 ust. 2 tiret czwarte decyzji C(2007) 512 za naruszenie w Niemczech zostaje ustalona na 249 480 000 EUR.**

- 5) W sprawach T-148/07, T-149/07 i T-150/07 kwota grzywny nałożona na ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl, ThyssenKrupp Elevator i ThyssenKrupp w art. 2 ust. 3 tiret czwarte decyzji C(2007) 512 za naruszenie w Luksemburgu zostaje ustalona na 8 910 000 EUR.
- 6) W sprawach T-150/07 i T-154/07 kwota grzywny nałożona na ThyssenKrupp i ThyssenKrupp Liften BV w art. 2 ust. 4 tiret czwarte decyzji C(2007) 512 za naruszenie w Niderlandach zostaje ustalona na 15 651 900 EUR.
- 7) W pozostałym zakresie skargi zostają oddalone.
- 8) W każdej sprawie skarżące ponoszą trzy czwarte kosztów własnych oraz trzy czwarte kosztów poniesionych przez Komisję Europejską. Komisja pokrywa jedną czwartą własnych kosztów oraz jedną czwartą kosztów poniesionych przez skarżące.

Martins Ribeiro

Wahl

Dittrich

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 13 lipca 2011 r.

Podpisy

II - 5308

Spis treści

Postępowanie administracyjne	II - 5155
1. Dochodzenie Komisji	II - 5155
Belgia	II - 5155
Niemcy	II - 5156
Luksemburg	II - 5157
Niderlandy	II - 5158
2. Pismo w sprawie przedstawienia zarzutów	II - 5159
3. Zaskarżona decyzja	II - 5159
Przebieg postępowania i żądania stron	II - 5170
Co do istoty	II - 5172
1. Uwagi wstępne	II - 5172
2. W przedmiocie żądania stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji	II - 5174
W przedmiocie zarzutu dotyczącego braku właściwości Komisji	II - 5174
W przedmiocie części pierwszej, dotyczącej naruszenia art. 81 ust. 1 WE poprzez to, że omawiane kartele nie wpływają na handel między państwami członkowskimi	II - 5174
W przedmiocie części drugiej, dotyczącej naruszenia rozporządzenia nr 1/2003, naruszenia obwieszczenia Komisji w sprawie współpracy w ramach sieci oraz naruszenia zasad równego traktowania i uzasadnionych oczekiwań poprzez to, że Komisja powinna była pozostawić ściganie naruszeń właściwym, krajowym organom ochrony konkurencji	II - 5182
	II - 5309

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia zasad regulujących przypisanie odpowiedzialności za naruszenia art. 81 WE, naruszenia zasad domniemania niewinności, indywidualizacji kar i równości traktowania oraz prawa do obrony oraz naruszenia art. 253 WE w odniesieniu do przypisania spółkom dominującym naruszeń popełnionych przez ich spółki zależne	II - 5188
Uwagi wstępne	II - 5188
W przedmiocie przypisania naruszeń stwierdzonych w art. 1 zaskarżonej decyzji spółkom TKE i TKAG	II - 5191
— W przedmiocie domniemania odpowiedzialności TKAG i TKE za zachowania ich spółek zależnych	II - 5193
— W przedmiocie dowodów przedstawionych przez skarżące celem obalenia domniemania odpowiedzialności TKAG i TKE odpowiednio za zachowanie ich spółek zależnych	II - 5198
W przedmiocie naruszenia obowiązku uzasadnienia i praw do obrony	II - 5201
W przedmiocie wniosków o zastosowanie środków dowodowych	II - 5208
3. W przedmiocie zwolnienia z nałożonych grzywien lub obniżenia ich kwoty	II - 5210
W przedmiocie naruszenia zasady non bis in idem	II - 5210
W przedmiocie naruszenia wytycznych z 1998 r., naruszenia zasad proporcjonalności, równego traktowania i prawa do obrony w odniesieniu do ustalania kwoty wyjściowej grzywien przy uwzględnieniu wagi naruszeń	II - 5220
Uwagi wstępne	II - 5220
Zaskarżona decyzja	II - 5222
W przedmiocie podnoszonej niezgodności z prawem ogólnych kwot podstawowych grzywien	II - 5225
W przedmiocie podniesionej niezgodności z prawem konkretnych kwot wyjściowych grzywien	II - 5238

W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia wytycznych z 1998 r., naruszenia zasad proporcjonalności, art. 253 WE i równego traktowania w odniesieniu do zastosowania mnożnika grupowego w ramach uwzględnienia celu odstraszającego przy ustalaniu wyjściowej kwoty grzywnien	II - 5248
W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia wytycznych z 1998 r., zasady proporcjonalności i prawa do obrony w odniesieniu do podwyższenia kwoty podstawowej grzywny o 50% z uwagi na powrót do naruszenia	II - 5254
W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r. oraz naruszenia zasad uzasadnionych oczekiwań i równego traktowania w odniesieniu do oceny współpracy	II - 5263
W przedmiocie obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.	II - 5263
W przedmiocie zakresu swobodnego uznania Komisji i kontroli sądu Unii ...	II - 5266
W przedmiocie współpracy ThyssenKrupp w zakresie wykazania naruszenia w Belgii	II - 5269
W przedmiocie współpracy ThyssenKrupp celem wykazania naruszenia w Niemczech	II - 5278
W przedmiocie współpracy ThyssenKrupp w zakresie wykazania naruszenia w Luksemburgu	II - 5284
W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia zasad ochrony uzasadnionych oczekiwań, równego traktowania, proporcjonalności i dobrej administracji przy ustalaniu obniżenia kwoty grzywny przyznanej w związku ze współpracą poza ramami obwieszczenia w sprawie współpracy z 2002 r.	II - 5292
W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003	II - 5298
W przedmiocie zarzutu dotyczącego naruszenia zasady proporcjonalności przy obliczaniu ostatecznej kwoty grzywnien	II - 5301
W przedmiocie ustalenia ostatecznej kwoty grzywny	II - 5305
W przedmiocie kosztów	II - 5306
	II - 5311